

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Institute of Lithuanian Literature and Folklore

Tarptautinė mokslinė konferencija
International academic conference

KRISTIJONO DONELAIČIO
REIŠMĖS
— * —
THE MEANINGS OF
KRISTIJONAS DONELAITIS

XIV Jurgio Lebedžio skaitymai
The 14th Readings of Jurgis Lebedys
— * —

2014 m. gruodžio 9–10 d.
9–10 December 2014

— * —
PROGRAMA IR TEZĖS
PROGRAMME AND ABSTRACTS

Vilnius, 2014 m. gruodžio 9 d. | Vilnius, 9 December 2014
Lietuvos nacionalinė filharmonija, Aušros vartų g. 5
Lithuanian National Philharmonic Hall, Aušros vartų st. 5

Vilnius, 2014 m. gruodžio 10 d. | Vilnius, 10 December 2014
Taikomosios dailės muziejus, Arsenalo g. 3A
Museum of Applied Art, Arsenalo st. 3A

Organizatorius | Organizer

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas |
Institute of Lithuanian Literature and Folklore

Konferencijos rėmėjai | Conference Sponsors

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija |
Government Chancellery of the Republic of Lithuania
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija |
Ministry of Culture of the Republic of Lithuania
Lietuvos nacionalinė filharmonija |
Lithuanian National Philharmonic Society
Lietuvos dailės muziejus. Taikomosios dailės muziejus |
Lithuanian Art Museum. Museum of Applied Art

Organizacinis komitetas | Organizing Committee

Mikas Vaicekaskas (*pirmininkas | chairman*)
Aušra Gudavičiūtė (*sekretorė | secretary*)
Liucija Citavičiūtė
Mintautas Čiurinskas
Darius Kuolys
Mindaugas Kvietkaskas
Gytis Vaškėlis
Manfredas Žvirgždas

Vertimas į anglų kalbą | Translated into English by

Ieva Krivickaitė

Vertimas į lietuvių kalbą | Translated into Lithuanian by

Aušra Gudavičiūtė, Liucija Citavičiūtė

Dailininkas / Design by

Rokas Gelažius

Viršelyje panaudota ??? | For cover used ???

ISBN 978-609-425-133-7

TURINYS

Programa	5
Pranešimų tezės	11
Programme	57
Abstracts	63

PROGRAMA

♦

Gruodžio 9 d. Antradienis.

Lietuvos nacionalinė filharmonija (Aušros vartų g. 5)

9.00 – 9.30 Registracija

9.30 – 10.00 Sveikinimai

Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas ALGIRDAS BUTKEVIČIUS, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras DAINIUS PAVALKIS, Vokietijos Federacinės respublikos ambasadorė JUTTA SCHMITZ, Lietuvos Evangelikų Liuteronų bažnyčios vyskupas MINDAUGAS SABUTIS, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto direktorius MINDAUGAS KVIETKAUSKAS

10.00 – 12.00 1 sesija.

Moderuoja Mindaugas Kvietkauskas, Sigitas Narbutas

MARIJUS ŠIDLAIŠKAS. Donelaičio žodžio skalsa

INGĖ LUKŠAITĖ. Lietuvininkai, Kristijonas Donelaitis ir Lietuvos kultūros branda

LIUCIJA CITAVIČIŪTĖ. Ar tiesa, kad Donelaitis rašė „tik sau“ ir neketino publikuoti savo kūrybos?

VAIDAS ŠEFERIS. Naujas požiūris į Kristijono Donelaičio *Metų* kompoziciją

VLADIMIRAS GILMANOVAS. Кристийонас Донелайтис и антидот апокалипсиса (к вопросу о герменевтике выживания в эпоху «тайны беззакония» (2 Фессалоникийцам 2:7)) / Kristijonas Donelaitis ir priešnuodis nuo apokalipsės (išgyvenimo „nedorybės paslapties“ (2 Tes 2, 7) epochoje hermeneutikos klausimu)

12.00 – 13.00 Pietūs

13.00 – 15.00 2 sesija.

Moderuoja Jolanta Gelumbeckaitė, Gytis Vaškeelis

SIGITAS NARBUTAS. Kristijono Donelaičio reikšmė lietuvių hegza metro raidai

KĘSTUTIS NASTOPKA. Kristijono Donelaičio įrašų krikšto metrikų knygose sakytinė struktūra

CARMEN CARO DUGO. Kristijono Donelaičio *Metai* ispanų kalba: vaizdingumo perteikimas, stiliaus išlaikymas

ADRIANO CERRI. Grybų pavadinimai Kristijono Donelaičio *Metuose*: vertimo ir identifikacijos problemos

RIMVYDAS LAUŽIKAS. Maistas Kristijono Donelaičio *Metuose* XVIII a. gastronominės kultūros kontekste

15.00 – 15.30 Kavos pertrauka

15.30 – 17.30 3 sesija.

Moderuoja Vaidas Šeferis, Marijus Šidlauskas

JEKATERINA ZYKOVA. Country Life *sub specie aeternitatis*: Kristijonas Donelaitis and the Tradition of Descriptive Poem / Kaimo gyvenimas *sub specie aeternitatis*: Kristijonas Donelaitis ir aprašomosios poezijos tradicija

DARIUS KUOLYS. „Donelaičio kodas“ Lietuvos kultūroje

VIKTORIJA ŠEINA. Tarpukario Donelaitis

NERIJA PUTINAITĖ. Kas belikę iš sovietinių Donelaičio įvaizdžių?

DALIA DILYTĖ. Neatsisveikinant su Donelaičiu: būsimų darbų apibrėžtys

19.00 Šventinis vakaras Kristijono Donelaičio metų pabaigai.

Lietuvos nacionalinė filharmonija (Aušros vartų g. 5)

2014 metų Kalbos premijos įteikimas

Prof. Viktorijos Daujotytės žodis apie Kristijoną Donelaitį
Koncertuos Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir dirigentas Petras Bingelis), aktorius Dainius Svobonas. Programoje – giesmės, Algimanto Bražinsko, Vlodo Švedo, Giedriaus Kuprevičiaus, Vidmanto Bartulio kūrinių chorui vėrinys, Kristijono Donelaičio pamokslai

Gruodžio 10 d. Trečiadienis.

Taikomosios dailės muziejus (Arsenalas) (Arsenalų g. 3A)

9.00 – 10.30 4 sesija (Konferencijų salė, II a.).

Moderuoja Darius Kuolys

NAGLIS KARDELIS. Lietuviškojo pasaulėvaizdžio atspindžiai Kristijono Donelaičio *Metuose*: filosofijos ir epinės poezijos jungtys

REGIMANTAS TAMOŠAITIS. Vargas ir perteklius Kristijono Donelaičio *Metuose*

AXEL ERNST WALTER. Kristijonas Donelaitis' *Metai* in der Tradition nationaler Epen in Europa / Kristijono Donelaičio *Metai* Europos nacionalinių epų tradicijoje

10.30 – 11.00 Kavos pertrauka

11.00 – 12.30 5A sesija (Konferencijų salė, II a.).

Moderuoja Mikas Vaicekuskas

GIEDRĖ JANKEVIČIŪTĖ. Kristijono Donelaičio poemos *Metai* vizualinio skaitymo prasmės Antrojo pasaulinio karo metais

DARIUS PETKŪNAS. Lietuvos Liuteronų Bažnyčios inicijuotos diskusijos dėl Kristijono Donelaičio portreto 1964 m. spaudoje

AUŠRA KAVALIUSKIENĖ. Kristijono Donelaičio epochos lietuvininkų apranga

5B sesija (Gobelenų salė, I a.).

Moderuoja Vilma Zubaitienė

GRASILDA BLAŽIENĖ. Kristijonas Donelaitis ir tikriniai vardai

ROLANDAS KREGŽDYS. Kristijono Donelaičio kūrinių skolinė leksika – polonizmas – vartosenos ypatumai

LIONĖ LAPINSKIENĖ. Lingvistinis Petro Būtėno žvilgsnis į Kristijono Donelaičio *Metus*

12.30 – 14.00 Pietūs

14.00 – 15.30 6A sesija (Konferencijų salė, II a.).

Moderuoja Gracilda Blažienė

JOLANTA GELUMBECKAITĖ. Kristijono Donelaičio *Metų* leksinė ir gramatinė anotacija

FLORIAN SOMMER. Antrinė predikacija Kristijono Donelaičio *Metuose*

VILMA ZUBAITIENĖ. Kristijono Donelaičio *Metų* kalba: santykis su XVII–XVIII a. Mažosios Lietuvos gramatikomis ir žodynais

6B sesija (Gobelenų salė, I a.).

Moderuoja Liucija Citavičiūtė

ILJA LEMEŠKIN. Kristijono Donelaičio „paukščių pasaka“ rytų slavų epo perspektyvoje: *Metų* kompozicijos klausimu

ELVYRA USAČIOVAITĖ. Lietuvių senjojo tikėjimo įvaizdžiai Kristijono Donelaičio *Metuose*

RIMA PALIJANSKAITĖ. Kristijono Donelaičio ir jo literatūrinių personažų pasaulėžiūra idėjinių Vydūno dramų kontekste

15.30 – 16.00 Kavos pertrauka

16.00 – 17.30 7 sesija (Konferencijų salė, II a.).

Moderuoja Mikas Vaicekuskas

ŽAVINTA SIDABRAITĖ. Kristijono Donelaičio kūrybos lietuviškumas

ROMA BONČKUTĖ. Simonas Daukantas – *Metų* skaitytojas

RŪTA EIDUKEVIČIENĖ. Kūrybinis tandemas: Hermano Buddensiego ir Eduardo Astramsko bendradarbiavimas verčiant Kristijono Donelaičio *Metus* į vokiečių kalbą

18.00 Konferencijos apibendrinimas Lietuvių literatūros ir tautosakos institute (Antakalnio g. 6)

PRANEŠIMŲ TEZĖS

♦

KRISTIJONAS DONELAITIS IR TIKRINIAI VARDAI

Į Kristijoną Donelaitį galima žiūrėti kaip į savo gyvenamojo laiko ir vietos onomastikos fiksuotoją. Vertėtų sukaupti visus tikrinius vardus, poeto girdėtus iš gyvosios kalbos ir užrašytus. Tai būtų reikšminga kad ir nedidelė XVIII a. lietuvininkų tikrinių vardų kartoteka. Tikriniai vardai *Metuose* turėtų būti aptarti remiantis literatūrinės onomastikos principais. Tai šio pranešimo autorės jau yra daroma. Tikriniai vardai literatūriniame kūrinyje yra individualizuojamai denotatyvūs. Donelaitis pateikė skaitytojui asmenvardyną, kurio tam tikrą dalį jis pats veikiausiai sukūrė, nes per asmenvardžius poetas atskleidė ir savo literatūrines intencijas bei ambicijas. Be vardyno, sudėto į grožinę kūrybą, Donelaičio palikta Tolminkiemio bažnyčios krikšto metrikų ir mirimo metrikų knygoje bei kituose jo raštuose nebeletristiniuose raštuose nemaža onomastikos faktų. Tarkim, Tolminkiemio žemių separacijos byloje ir Donelaičio debatuose, raštuose 1755 m., minimas vienas asmenvardis *Radike* ir 3 oikonimai *Samonien* (Samanynai), *Kubillen* (Kubilėliai) ir *Staluppenen* (Stalupėnai). Priede poetas užrašė jau *Kubilelen* (Kubilėliai), užsimindamas ir apie *Baluppenen* (Balupėnai) ir *Gumbinnen* (Gumbinė). Kitame rašte *Kubilelen* gyventojus Donelaitis galbūt pavadino *Kubelelischen*, pavartodamas vietovardinių asmenų pavadinimą arba katoikonimą. Iš tikrųjų prie Tolminkiemio būta *Kubillehlen*. Tolminkiemio krikšto metrikų knygoje užfiksuota daug įdomių faktų, pvz., 1785 m. kovo 19 d. *Jons Sklendžuks, ein Soldat, der in der Bataille bey Welaw 1757 von den Russen erschossen ist*. Vertimas būtų toks: „Jons Sklendžuks (Jonas Sklendžiukas), kurį mūšyje prie Vėluvos [Donelaičio apsirakta, nes mūšis iš tiesų buvo prie Gross Jägersdorfo] rusai nušovė“. Šioje ištraukoje esama liet. asmenvardžio **Sklendžiukas*, neužfiksuoto didžiuosiuose lietuvių asmenvardžių rinkiniuose.

Turint galvoje onomastikos mokslo tarpdalykiškumą, galima teigti, kad iš Donelaičio užfiksuotų tikrinių vardų atsispindi tiek parapijos gyventojų sudėtis, gyvenamųjų vietų apibūdinimas, tiek, žinoma, paties Donelaičio parapijiečių vertinimai, o tai parodo tuos vardus užrašiusiojo būdą ir dvasią.

SIMONAS DAUKANTAS – METŲ SKAITYTOJAS

Kristijonas Donelaitis ir Simonas Daukantas skirtingų epochų, bet panašaus likimo autoriai: abu praaugo savo laikmetį, abiejų pasirinkta rašomosios kalbos strategija anuomet galėjo būti priimta tik pavienio skaitytojo, tad abu rašė mažam rateliui draugų ir idealiam, ateityje užaugšančiam skaitytojui. Umberto Eco knygoje *Skaitytojo vaidmuo* rašo, kad bet „kokia knyga (arba bent jau daugelis iš tų, kurias verta skaityti) modeliuoja tam tikrą skaitytoją“. Tad svarstant Donelaičio numatyto skaitytojo problemą, bus paliestas ir *Metų* kompozicijos klausimas.

Pranešime, remiantis Eco knygos *Skaitytojo vaidmuo* mintimis, bus aptariamas Siono Daukanto – idealiausio Donelaičio *Metų* skaitytojo XIX a. Lietuvoje – kūrybinis posūkis. Daukantas buvo vienas iš pirmųjų, kurie perskaitė *Das Jahr in vier Gesängen, ein ländliches Epos aus dem Litthauischen des Christian Donaleitis* (1818). Pranešime bus atkreipiamas dėmesys į tai, kad ne visi XIX a. Lietuvos kultūrininkai, susirūpinę lietuviškų raštų kokybės gerinimu, Donelaitį priėmė taip besąlygiškai kaip Daukantas. Kyla klausimas, kodėl Daukantas atrodo labiausiai prisiskverbęs į *Metų* branduolį?

Metų skaitymas Daukantui nebuvo paprastas, nes daugelio Donelaičio žodžių jis nesuprato, ir kiekvienas, pirmą kartą sutiktas nežinomas žodis dažniausiai galėjo būti suprastas tik paskaičius gretimai esantį vertimą į vokiečių kalbą. Bet, kaip rodo Daukanto autografas, kuriame jis išsirašė žodžius iš *Metų*, ne visada gelbėjo ir greta esantis tekstas vokiečių kalba. Pavyzdžiui, Daukantas poemoje pavartotą *kaimenė* supranta kaip *kaimą* („kajmene *pro* soda“), o žodį *brinkinti* supranta kaip padarytą nuo *bristi* („brinkina *pro* bristi“). Tačiau tai, kas Daukantui buvo neaišku, netrukdė, kaip ir Martynui Liudvikui Rėzai, perimti kūrinio ideologiją, įvertinti kalbos grožį ir turtinumą. Tyrimas rodo, kad Daukantas, neturėdamas po ranka gausios pagalbines medžiagos, filologinių ar faktografinių komentarų (išskyrus, pirmojo leidėjo Rėzos pateiktus), kūrinį perskaitė, įvertino ir gausiai juo rėmėsi.

Pranešime bus aptariama, kas lėmė Daukanto gerą pasirėngimą suprasti ne tik kitos epochos, bet ir kitos kultūros aplinkoje parašytą tekstą. Todėl pranešime bus aptariama jo studijos, lektūra, visa, kas sudarė *Metų* kontekstus.

KRISTIJONO DONELAIČIO METAI ISPANŲ KALBA: VAIZDINGUMO PERTEIKIMAS, STILIAUS IŠLAIKYMAS

Prieš daugelį metų ispanų humanistas Juanas Luisas Vivesas (1493–1540), susidomėjęs vertimo praktika, parašė teorinį, iki šiol deramai neįvertintą darbą lotynų kalba *De rationi dicendi* (1533). Vienas jo skyrius pavadintas *Versiones seu interpretationes*. Eugenio Coseriu (1971) nuomone, Vivesas kartu su Martynu Liuteriu, 1530 m. parašiusiu žymųjį laišką apie Šv. Rašto vertimą, turėtų būti laikomas vienu iš vertimo teorijos pirmtakų. Ispanų humanistas nagrinėjo vertimo teorijai be galo svarbius klausimus, svarstė apie originalo teksto stiliaus perteikimą ir nurodė du būdus: „Būtina stengtis perteikti originalo autoriaus stilių, jei jis išties daug vertas, arba pasikliauti savo nuojauta, saugiausiu vedliu, jei ji nelinkusi apgauti“. Pasak Viveso, vertimas (*traductio* arba *versio*) – „vertimas iš kalbos į kalbą, išlaikant žodžių prasmę“ (*a lingua in linguam verborum traductio sensu servato*). Grožinės literatūros tekstuose ypatingą dėmesį reikia atkreipti į raišką (*oratio*) ir stilių (*dictio*). Kad kalbos puošmenos būtų išlaikytos, būtina imtis visų įmanomų priemonių: versdamas vaizdingus originalo teksto posakius, vertėjas turi pasinaudoti visomis raiškos galimybėmis. Tobulas vertimas yra tas, kuris labiausiai panašus į originalą tiek turiniu, tiek forma, o vertimo tekstas savo kokybe gali net pranokti originalą. Vivesas taip pat daug rašė apie poezijos vertimą ir čia suteikė vertėjui daug daugiau laisvės: galima laisvai pridurti arba išimti, jei išlieka bendra reikšmė.

Kitas ispanų vertėjas ir vertimo teoretikas Estebanas Torresas (g. 1934) teigė, kad vertėjui nereikėtų imtis versti stilistinių formų ar priemonių, jei jam iki galo neaiški jų reikšmė. Būtina į stilistines formas ar priemones atsižvelgti, kad ir koks būtų teksto poetiškumo arba literatūriškumo laipsnis, ypač verčiant poetinį tekstą.

Pirmasis Kristijono Donelaičio *Metų* vertimas į ispanų kalbą išleistas praeitais metais Ispanijoje (Renacimiento, 2013). Šis vertimas taip pat yra pirmasis visos poemos vertimas į vieną iš romanų kalbų. Verčiant grožinį tekstą į kalbą, turinčią skirtingas lingvistines priemones, kyla sunkumų norint išlaikyti originalo turinį ir kartu perteikti kūrinio stilių. Pranešime

bus aptariamos įvairios priemonės, kurios buvo pritaikytos verčiant Donelaičio *Metus* į ispanų kalbą tam, kad būtų galima išvengti praradimų ir kad būtų išlaikytas teksto stilius. Pranešime nagrinėjamas dviejų *Metų* dalių vertimas į ispanų kalbą, taip pat bus atlikta lyginamoji analizė su ispanišku tekstu ir dviem vertimais į anglų kalbą (Nadas Rastenis, 1967; Peter Tempest, 1985). Vertinant priimtus vertimo sprendimus semantiniu požiūriu, bus bandoma nustatyti, ar buvo atsižvelgta į vertimo kalbos pobūdį ir į Donelaičio stiliaus bruožus.

Adriano Cerri

Pizos universitetas

GRYBŲ PAVADINIMAI KRISTIJONO DONELAIČIO *METUOSE*: VERTIMO IR IDENTIFIKACIJOS PROBLEMAS

Pranešime bus aptariami keli probleminiai aspektai iš neseniai mao išleisto Kristijono Donelaičio *Metų* vertimo į italų kalbą (Donelaitis 2014). Poemoje yra minima 11 grybų: *plempė, rudmėsė, storkotis, baravykas, jautakis, baltikis, gruzdas, bobausis, šungrybis, kelmūtis, pintis*. Tokie liaudiški pavadinimai sudaro mažą, bet įdomią kūrinio leksikos dalį. Lietuvos grybų pavadinimų morfologinę struktūrą ir semantinę motyvaciją jau išsamiai analizavo Jūratė Lubienė (2008, 2009, 2012). Pranešime aptariama vertimo problema ir su ja glaudžiai susijęs identifikacijos klausimas.

1. Identifikacijos tikslas – kiekvieną liaudišką pavadinimą susieti su lotyniškuoju. Tačiau tai dažnai nelengva daryti dėl to, kad mikonimų srityje yra itin daug geografinių, tarminių ir kultūrinių variantų. Vadinas, liaudiškos klasifikacijos dažnai nesutampa su moksliniais taksonais. Pastebimos trys pagrindinės problemos:

- kaip paaiškinti faktą, kad Donelaitis mini *baravyką* ir *storkotį*, kurie dažniausiai yra laikomi sinonimais (*Boletus edulis*)? Atsižvelgsiu tiek į poetines, tiek į istorines-semantines priežastis;
- kaip identifikuoti *bobausį*? LKŽe pasiūlo tris galimybes: *Morchella*, *Helvella* (= *Gyromitra esculenta*) ir *Cantharellus cibarius*. Analizuosiu visus tris variantus ir parodysiu, kodėl rinkčiausi pirmąjį (*Morchella*);

- kaip identifikuoti *baltikį* ir kokie jo santykiai su *gruzdu*? Anot LKŽe, *baltikis* atitinka *Lactarius subdulcis* (pateikiama ir Donelaičio ištrauka) ir *gruzdas/grūzdas* – *Lactarius piperatus*. Tačiau analizuojant tokius pavadinimus, galima prieiti ir prie kitos išvados, t. y. *baltikis* – *piengrybis grūzdas* (*Lactarius piperatus*), o *gruzdas* – piengrybių genties bendras pavadinimas, arba tiksliau *juodasis grūzdas* (*Lactarius necator*) – vasarą augantis ir Lietuvoje dažnai valgomas grybas.

2. Vertimo klausimai iškeliama antroje pranešimo dalyje. Dėmesys skiriamas vertėjo pasirinkimui, kai atsiranda konfrontacija tarp žymiklio (raiškos) ir žyminio (turinio). Pavyzdžiui, versdami *jautakį* galime atsižvelgti į žodžio darybinę struktūrą ir naudotis itališku vertiniu *occhio di bue* (tai irgi liaudiškas mikonimas, bet kitas grybas). Arba galime teikti pirmenybę žyminiu (*Lactarius volemus*) ir versti pavadinimu *peveraccio* (*giallo*). Deja, italų skaitytojui šis žodis nekelia jokios asociacijos su jaučiu ar kitu gyvūnu. Kita problema – kaip išrinkti vieną liaudišką pavadinimą, kai jų yra ne vienas? Bus pateikiama pavyzdžių iš itališko vertimo ir paaiškinami vertėjo sprendimai.

Literatūra

Donelaitis Kristijonas, *Le stagioni*, Novi Ligure: Joker, 2014.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, in; <http://www.lkz.lt>.

Lubienė Jūratė, „Grybų pavadinimų motyvacija pagal išorinius arba vidinius grybo požymius“, in: *Res Humanitariae*, 2008, t. IV, p. 173–191.

Lubienė Jūratė, „Lietuvių kalbos liaudiški grybų pavadinimai su grybų augimo motyvaciniais požymiais“, in: *Res Humanitariae*, 2009, t. VI, p. 180–203.

Lubienė Jūratė, „Žvėrių pavadinimai lietuvių kalbos mikonimų motyvacijos sistemoje“, in: *Res Humanitariae*, 2012, t. XII, p. 99–122.

AR TIESA, KAD DONELAITIS RAŠĖ „TIK SAU“ IR NEKETINO PUBLIKUOTI SAVO KŪRYBOS?

Kristijonas Donelaitis savo poetinės kūrybos nėra minėjęs jokiuose žinomuose rankraščiuose, o gyvam esant jo poetinį talentą įvertino tik artimiausi bičiuliai. Oficialiosios aplinkos amžininkai paliko įrašus tik apie Donelaičio mechanikos ir optikos darbus, o iš poezijos kūrinį minėjo tik giesmes. Poetui rūpėjo, kad literatūros žinovai įvertintų jo kūrybą, jis ketino vieną iš ankstyvųjų kūrinių išspausdinti Karaliaučiuje lietuvių ir vokiečių kalbomis. Istorikas Georgas Christophas Pisanskis savo veikale *Prūsijos literatūros istorija* mini mums nežinomą (beveik 660 eilučių) hegzametro sueiliuotą Donelaičio „mažąją poemą“ apie metų laikus, kurią gerai įvertino garsūs Karaliaučiaus literatai. Tačiau jis neatskleidė nei ekspertų vardų, nei kaip rankraštis pateko į jų akiratį. Mūsų manymu, vertintojai buvo pats Pisanskis (rinkęs medžiagą Prūsijos literatūros istorijos kursui, kurį pradėjo skaityti 1759), profesoriai broliai Georgas Bockas ir Samuelis Bockas (pirmasis poezijos profesorius, antrasis graikų kalbos profesorius), profesorius Theodoras Lilienthalis (studijavęs kartu su Donelaičiu). Visi jie buvo susiję su senųjų prūsų ir prūsų lietuvių raštija ir etnokultūra, patys kūrė eiles. Faktų sugretinimas leidžia teigti, kad 1757 m. Donelaitis pats nuvežė savo kūrinių į Karaliaučių ir įteikė Pisanskiui. Ar jis sužinojo apie žinovų teigiamą vertinimą – nežinia. Kūrinys nebuvo išspausdintas dėl prasidėjusio Septynmečio karo (1756–1763). Rankraščio paieškos Berlyno ir Lenkijos archyvuose rezultatų nedavė. Jis, kaip ir kiti rankraščiai, galėjo žūti Tolminkiemio klebonijoje, įsiveržus rusų armijai (1757 m. rugsėjo 2 d.), kai Donelaitis ir gyventojai slėpėsi girioje. Po poeto mirties (1780) šio kūrinių jo archyve nebuvo. „Mažoji poema“ galėjo būti sukurta kūrybinio kelio pradžioje, bet dėl prasidėjusio karo nebuvo išspausdinta, poema *Metai* taip pat liko neišspausdinta, nes poetas nebeturėjo viso teksto, sveikatos, laiko ir rėmėjų.

Šiame pranešime, patikslinus bei pakoregavus kai kurias iki šiol nekritiškai vertintas aplinkybes ir faktus, bus pateikiami du nauji teiginiai: pirma, poema *Metai* parašyta ne tuo laikotarpiu, kaip esame įpratę manyti (apie 1765–1775), antra, poemos dalys sukurtos ne tokia eilės tvarka, kaip dabar įprasta (pradedant nuo „Pavasario linksmybių“).

NEATSISVEIKINANT SU DONELAIČIU: ATLIKTINŲ DARBŲ APIBRĖŽTYS

Nors Kristijono Donelaičio kūryba aptarinėjama ir tyrinėjama nuo XIX a. pradžios, dabar, baigiantis keturioliktiems XXI a. metams, ateičiai dar lieka didelių darbų. Mano galva, jie būtų dviejų rūšių.

1) Mokslo darbai:

a) Hegzametro tyrimai. Alekso Girdenio tyrimų suformuluotas Donelaičio hegzametro apibūdinimas tikriausiai dar ilgai atrodys patikimas ir nediskutuotinas, tačiau neturime darbų, atskleidžiančių Donelaičio hegzametro santykį tiek su XVIII a. šios eilėdaros teorija, tiek su vokiškojo hegzametro praktika. Anglams ir prancūzams dėl jų kalbų specifikos hegzametas netiko, o vokiečiai bandė suformuluoti teorinius vokiškojo hegzametro pagrindus ir juo rašė. Reikėtų aiškiai įvardyti, kokie amžininkų eilėdaros principai darė įtakos ar įspūdžio mūsų poeto kūrybai, o ką jis atmetė, nusitiesdamas savąjį hegzametro taką;

b) Donelaičio *Metų* santykio su XVIII a. Europos poemomis tyrimai. Reikėtų plataus panoraminio darbo, aprėpiančio Donelaičio *Metų* ir XVIII a. vokiečių, prancūzų, anglų poetų (Ewaldo Christiano von Kleisto, Jeano François de Saint-Lamberto, Georgo Thomsono) panašios tematikos poemų santykį ir atsakančio į klausimą, kaip atrodo Donelaitis savo amžininkų kūrybos fone. Kol nėra išsamaus tyrimo, šios problemos užuominos bendro pobūdžio donelaitikos darbuose skamba nekonkrečiai ir nėra vertingos. Neturime duomenų, kad Donelaitis būtų mokėjęs anglų kalbą, tačiau net plika, specialaus tyrimo neapginkluota akimi pažvelgus į Kleisto ir Saint-Lamberto kūrinius matyti, jog esama ne tik esminių skirtumų, bet ir tam tikrų sąsąukų. Būtina visa tai parodyti. Iš kai kurių bendrumų galima spręsti, kad Donelaitis žinojo minėtus poetus ir gal būt šį tą perėmė, o skirtumai rodytų, kad jis sąmoningai atsiribojo nuo tų poetų pagrindinių kūrybos principų. Tad išeitų, kad viena vertus Donelaitis yra susijęs su panašios tematikos Europos literatūra, o antra vertus – jis nepaprastai originalus poetas. Tačiau visa tai reikėtų išsamiai iširti.

2) Mokyklai ir plačiajai visuomenei skirti darbai:

Paprastai *Metų* leidimai aprūpinami žodynėliais, aiškinančiais svetimžodžius ir retesnius ar pasenusius lietuviškus žodžius. Tačiau to toli gražu nepakanka. XXI a. pradžios lietuviai jau ne tik nebemoka kaimo darbų, bet ir nebežino daugelio agrarinės kultūros atributiką nusakančių žodžių reikšmių. Todėl reikėtų didelio aiškinamojo *Metų* leidimo (geresnis tikriausiai būtų ne popierinis, o virtualus variantas), kuriame būtų smulkiai aprašyti ar pavaizduoti minimi daiktai (pvz., budė) ir darbai (pvz., kiaulės svilvinimas šiaudais). Tai išaiškinus, jau galima kalbėti apie giluminius epo klodus: pavyzdžiui, apie tai, kad įsivaizduojami plakamų ir pustomų dalgų garsai papildo ir pavasario garsų pasaulį, ir Donelaičio vedamą šienapjūtės – mūšio paralelę, o degančio kūlio dūmų vaizdas įprasmina valstiečio darbą. Tačiau idant žmogus tai suvoktų, jis pirmiausia turi šį bei tą apie minimus daiktus ir procesus žinoti.

Rūta Eidukevičienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas

KŪRYBINIS TANDEMAS: HERMANO BUDDENSIEGO IR EDUARDO ASTRAMSKO BENDRADARBIAVIMAS VERČIANT KRISTIJONO DONELAIČIO *METUS* Į VOKIEČIŲ KALBĄ

„...kartu mudu išversime „Metus“ į vokiečių kalbą“, – 1965 m. sausio 12 d. lietuvių germanistui Eduardui Astramskui rašė vokiečių poetas ir vertėjas Hermanas Buddensiegas. Tų pačių metų rugpjūtį, kai darbas buvo beveik baigtas, jis įvertino Astramsko indėlį tokiais žodžiais: „Pažodinis vertimas Jums suteikia daug garbės ir dar daugiau suteiks jos ateityje“ (1965 m. liepos 9 d. laiškas). Naujasis *Metų* vertimas į vokiečių kalbą Vakarų Vokietijoje atskira knyga išleistas 1966 m. (Rytų Vokietijoje tas pats vertimas publikuotas 1970 m.), o jo autorius Buddensiegas sulaukė itin daug pagyrų ir padėkos žodžių. Prie šio reikšmingo vertimo projekto Vokietijoje ir Lietuvoje prisidėjo itin daug žmonių – už kultūros politiką atsakingų visuomenės veikėjų, literatų, žurnalistų ir kt.

Siekiant išsamiai aptarti anuomet pasirinktas vertimo strategijas ir patį vertimo procesą, pranešime ypatingas dėmesys skiriamas dviejų vertėjų – Buddensiego ir Astramsko – bendradarbiavimui. Kadangi Buddensiegas lietuvių kalbos nemokėjo, Astramskas jam talkino rengiant paraidinį interlinijinį vertimą iš lietuvių į vokiečių kalbą. Apie tai, koks sudėtingas buvo šis vertimo procesas, byloja gausūs Buddensiego ir Astramsko laišakai, šiuo metu saugomi akademiniuose ir privačiuose archyvuose Heidelberge, Berlyne ir Vilniuje. Sugretinus paraidinį interlinijinį vertimą, Buddensiego taisymus, Astramsko komentarus ir galutinę vertimo versiją matyti, kad Astramskas nuveikė itin reikšmingą darbą. Šiuo atveju galima kalbėti ne tik apie produktyvų abiejų vertėjų kūrybinį tandemą, bet ir atsargiai svarstyti bendros autorystės idėją.

Buddensiego kaip vertėjo veikla neatsiejama nuo jo paties kūrybinės patirties, literatūrologinių vokiečių klasikos tyrinėjimų, publicistinės veiklos. Remiantis teoriniais-metodologiniais Buddensiego svarstymais, pranešime aptariamos jo vartotos vertimo sąvokos, požiūris į poezijos vertimo specifiką, gimtosios ir užsienio kalbos svarbą, eilėdaros išlaikymą arba pritaikymą kitos kalbos sistemai ir pan. Poetologinės Buddensiego refleksijos atspindi jo kaip vertėjo pastangas tęsti dar Antikoje užgimusias vertimo tradicijas, kurias vėlesniais laikais puoselėjo Martinus Lutheris, Johannas Wolfgangas von Goethe ir kiti literatūros vertėjai. Būtent šios aplinkybės leidžia paaiškinti vieną ar kitą Buddensiego pasirinktą vertimo strategiją, mėginant dar kartą prakalbinti Donelaičio *Metus* vokiečių kalba.

Kalbant apie vertimą kaip kultūros politikos dalį, nuošalyje negali likti sudėtingas istorinis kontekstas – tiek paties *Metų* vertimo, tiek jo recepcijos abiejose anuomet padalintos Vokietijos dalyse. Vokietijos ir Lietuvos archyvuose surinkta medžiaga suteikia daug vertingos informacijos ne tik apie literatūros vertimo procesus, bet ir apie atskirų asmenybių vaidmenį skleidžiant lietuvių literatūrą kitose šalyse.

KRISTIJONO DONELAIČIO METŲ LEKŠINĖ IR GRAMATINĖ ANOTACIJA

Senosios lietuvių kalbos korpuse SLIEKKAS (URL: <http://titus.uni-frankfurt.de/sliekkas/>) pirmą kartą atlikta Kristijono Donelaičio *Metų* leksinė bei hierarchinė morfologinė ir morfosintaksinė anotacija. Leksinė anotacija apima žodžių formų lemavimą ir glosavimą (formų reikšmės aiškinimą). Tokiais probleminiais atvejais kaip *-yti / -inti* veiksmazodžiai pateikiama dvejojama lema, pvz.: *Tù Ūmogau̯ nieking's!* mokikis *cžè* pãfikákít, (PL 3v,23[63]); *Tù nieking's Ūmogau̯!* mokykis *cžè* pãfikákint', (PL 4v,21[145]) – „mokintis, mokytis“ ir „pasikakinti, pasikakinti“. Morfologinę anotaciją sudaro lemos (antraštinio žodžio) ir konkrečios tekste pavartotos žodžio formos apibūdinimas: tokios inherentinės kalbos dalių (gramatinių klasių) morfologinės kategorijos kaip kaitybos klasė bei giminėmis nekaitomų klasių giminė ir kintami fleksinės morfologijos požymiai. Išsami leksinė ir gramatinė analizė leido patikslinti kai kuriuos sunkesnius rankraščinio PL bei WD teksto perskaitymo variantus (pvz.: *néy* PL 3v,30[70]; *fžōkīnėjant* WD 16r,5[87]; *Ūōlélēms* WD 16r,13[95]). Ji taip pat įgalino nustatyti aukštesniojo *-(i)aūs* ir aukščiausiojo *-(i)áus* laipsnio prieveiksmių pasiskirstymą (pvz.: *paſkiáuš* PL 5v,18[226]; *daugiaūs* PL 5v,20[228]). Gramatinė anotacija padėjo atkreipti dėmesį į klaidingą teksto interpretaciją ikšioliniuose Donelaičio teksto leidimuose, pvz.: *Sztaì tãwō Rúpefczû* [gen.pl.] *tũjaus ifzbufdãwō kóznas*; (WD 17v,23[234]), plg.: *Ak! kiekfyk' afz Rúpefczû wiffû nē mīnédams*, (PL 7v,38[420]).

KRISTIJONAS DONELAITIS IR PRIEŠNUODIS NUO APOKALIPSĖS (IŠGYVENIMO „NEDORYBĖS PASLAPTIES“ (2 TES 2, 7) EPOCHOJE HERMENEUTIKOS KLAUSIMU)

Kristijonas Donelaitis gyvenime ir kūryboje laikosi aukščiausio krikščioniškojo tikėjimo idealo. Šis idealas turi terapinį poveikį: Donelaitis žino, kad pasaulis dėl nuodėmingo nuopuolio serga, tačiau, nepaisydamas ligos paūmėjimo, jis siekia jį gydyti. Būtent šis Donelaičio „terapinis idealas“ paverčia mažą lietuvininkų gyvenamą Tolminkiemio kaimelį unikaliu ypatingos taikios pedagogikos toposu, neatimamos vilties mikrokosmu. Šios vilties energijos veiksmingos ir šiandienėje paastrėjusios antropologinės krizės situacijoje, kuri, daugelio mąstytojų nuomone, gresia virsti „antropologine katastrofa“ (Merabas Mamardašvilis). Epiniame kūrinyje *Metai* Donelaitis sukuria tam tikra prasme pirmtakų neturinčią „pasaulio gydymo“ technologiją, ją grįsdamas nuostabia dviejų pedagogikų sinteze: Dievo pedagogika, kildinama iš krikščioniškojo mokymo, ir Dievo pedagogika, kildinama iš natūralios gamtos. Šioje terapinėje kristocentrinės idėjos ir panteistinių esencijų sintezėje atpažįstamas krikščioniškojo hermetizmo ir pasaulio vienybės idealas, atliepiantis epinės poezijos ontologiją. Tai „amžinojo sugrįžimo“ ontologija, nuolatos atgaivinti „visa ko vienybės genijaus“ sulaukimo viltį – genijaus, galinčio užgydyti ontologines žaizdas ir kosmoso įlūžius, suprantama, savo paties gyvenimo kaina, nes „Nedorybės paslaptis jau veikia, bet dar turi pasitraukti tasai, kuris ją varžo“ (2 Tes 2, 7).

Vienas svarbiausių Donelaičio tiek būrų, tiek ainių auklėjimo metodų – tai jo kreipimasis į gamtos hermeneutiką, tačiau ne šiuolaikinės nuasmenintos pasaulio fizikos sampratos kontekste, o fizikoteologijos dvasioje. Donelaičio epe gamta pasirodo kaip Dievo kūrinys, pilnas ženklų ir pėdsakų (*vestigia aut signacula*), kurie yra ne kas kita, o tik Dievo žodžiai „gamtiškame tekste“; Jo gamtiškieji vokatyvai, žmogui skirti kreipiniai. XVIII a. krikščioniškojo tikėjimo hermeneutikos akiratyje šis supratimas implikuoja natūraliosios teologijos problematiką su atitinkamais *communicatio idiomatum*, Dievo ir žmogaus atstumo (diastemos) ir artumo, transcendent-

nio ir imanentinio, motyvais. Donelaičio suvokiamas Dievo Apreiškimas koreliuoja su Jo Kūrinių – gamta, ir, atitinkamai, su žmogaus vidiniais natūraliais poreikiais ir troškimais. Įžvelgus šį ryšį, Donelaičio pasaulio paveikslas tampa atvirkščiai proporcingas teologijai, pagrįstai gamtiškojo pasaulio fizinės autonomijos, visiškai atskirto nuo Dievo metafizikos, principu. Būtent kristocentrinės natūraliosios teologijos diskursu Donelaitis išsaugo savo reikšmingumą šiandienai ne tik kultūrine-istorine, bet ir gamtamokslinė prasme, kadangi jo teologinės įžvalgos izomorfiškos kai kurioms šiuolaikinėms kosmologijos ir kvantinės fizikos teorijoms, pagrįstoms pirmiausia „dialogo filosofija“ ir stipriu „antropiniu principu“.

Giedrė Jankevičiūtė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilnius

KRISTIJONO DONELAIČIO POEMOS *METAI* VIZUALINIO SKAITYMO PRASMĖS ANTROJO PASAULINIO KARO METAIS

Pranešimas skirtas pristatyti dailininko Vytauto Kazimiero Jonyno iliustracijų (1938–1940) Kristijono Donelaičio poemai *Metai* interpretacijas Antrojo pasaulinio karo metais.

Donelaičio poema su Jonyno iliustracijomis – pirmasis reprezentacinis *Metų* leidimas – išėjo 1940 m., sovietų okupacijos pradžioje 3000 egz. tiražu. Maždaug po metų, 1941 m., prasidėjus vokiečių okupacijai, leidimas pakartotas 2300 egz. tiražu. Antrasis leidimas nuo pirmojo skiriasi tik tuo, kad jame skelbiamas 1940 m. sovietų cenzūros išimtas poemos teksto rengėjo Juozo Ambrazevičiaus baigiamasis straipsnis „Būrų kultūros poetas“, iš raudonos į žalią pakeista inicialinių raidžių spalva ir baigiamojoje užsklandoje vietoje laiminančios Viešpaties rankos vaizduojama iš debesies išnirusi Dievo Tėvo pusfigūrė.

Knygos išvaizda, du vienas po kito pasirodę jos leidimai ir penkis tūkstančius egzempliorių viršijęs tiražas liudijo apie leidinio svarbą amžininkų akyse. Knygos visuma ir atskirai jos iliustracijos sulaukė gana gyvo kritikos dėmesio. Kaip nacionalinės kultūros pasiekimas jos buvo įvertintos

dar 1939 m. – apdovanotos valstybės dailės premija. Sovietmečiu Jonynui prikištas nepakankamas etnografinis tikslumas, karo metais – šaltas ir pernelyg rupią kaimo tikrovę sutaurinantis žvilgsnis, tačiau tai nė kiek nesumažino amžininkų pagarbos Jonyno talentui ir *Metų* iliustracijoms. Jos buvo priskirtos nacionalinės dailės aukso fondui, jų atspaudai buvo eksponuojami parodose, reprodukuojami periodinėje spaudoje. 1944 m. Rygos dailės salone „Ars“ surengtoje Jonyno kūrybos parodoje *Metų* iliustracijos sudarė atskirą dalį. Jas pastebėjo ir išgyrė latvių kritikai – ypač palankiai jie vertino Jonyno raizinių akivaizdžias sąsajas su klasikine tradicija ir dailininko techninį meistriškumą.

Vokiečių okupacijos metais Jonyno iliustracijos buvo reprodukuotos ir Lietuvoje ėjusiuose vokiškuose laikraščiuose, kurie apskritai nepasižymėjo ypatingu dėmesiu vietinei dailei. Jonynui padaryta išimtis matyt iš dalies dėl to, kad jo raizinių stilistika visiškai atitiko reicho oficialiosios dailės estetiškus standartus, taigi vokiškų leidinių skaitytojo žvilgsniui jo kūriniai turėjo atrodyti pažįstami. Tačiau *Metų* iliustracijos okupuotos Lietuvos vokiškoje spaudoje liudijo ne Lietuvos kultūros brandą ir ryšius su europietiška tradicija, o buvo skirtos sudominti egzotiškais nepažįstamo krašto gyventojų papročiais. Pavyzdžiui, pirmąsias Jonyno iliustracijų reprodukcijas *Kauener Zeitung* lydėjo prierasas, kad tai yra literatūros kūrinio iliustracijos, vėliau jos jau pateikiamos kaip savarankiški vaizdai, akcentuojant jų etnografinį turinį.

Naglis Kardelis

Vilniaus universitetas

LIETUVIŠKOJO PASAULĖVAIZDŽIO ATSPINDŽIAI KRISTIJONO DONELAIČIO *METUOSE*: FILOSOFIJOS IR EPINĖS POEZIJOS JUNGTYS

Kristijono Donelaičio poema *Metai* yra pirmasis brandus didelės apimties kūrinys lietuvių literatūros istorijoje, todėl jį galime laikyti tikrosiomis mūsų literatūros išakomis, neišsenkančiu jos įkvėpimo šaltiniu, meninės vertės matu, ne tik chronologine lietuviškosios epinės poezijos pradžia, bet ir, sakytume, logine visos lietuvių literatūros ašimi.

Metai, būdami lietuvių literatūros alfa ir omega, kartu iškyla ir kaip pirmasis tekstas, atveriantis plačią lietuviškojo pasaulėvaizdžio panoramą ir filosofinių intuicijų punktyrus, kuriuos Arvydas Šliogeris galbūt pavadintų pirmuoju autentiško lietuviškojo galvojimo paliudijimu ir pirmaisiais bandymais jį išreikšti kalba. Kaip kad Homero poemose įmanoma įžvelgti filosofinio graikų mąstymo užuomazgas, egzistavusias literatūroje dar iki pirmųjų graikų filosofų, taip ir Donelaičio *Metuose* galėtume ieškoti autentiškos lietuvių filosofijos, kylančios iš savito lietuviškojo galvojimo, ištakų. Tikrąją *Metų* svarbą ir šio kūrinio įtakų mastą suvoksime tik tada, kai literatūrologinius šios poemos tyrimus praturtinsime filosofinėmis priegomis.

Nors Donelaičio *Metai* yra autorinis grožinis tekstas, jį galime laikyti pagimdytu kūrybinio visos lietuvių tautos genijaus, taigi atspindinčiu ne tik paties autoriaus, bet ir visos jį išugdžiusios tautos mentalumą bei dvasią. Lietuvių tautos dvasia *Metuose* juntama taip pat, kaip Homero poemose – helenų, Vergilijaus *Eneidoje* – romėnų, didžiuosiuose senovės indų epuose *Mahabharatoje* ir *Ramajanoje* – indų, o *Gilgamešo epe* – šumerų ir akadų dvasia.

Donelaičio poemoje lietuviškasis galvojimas reiškiasi itin savitai, atskleisdamas ne tik visos tautos dvasią, bet ir *Metų* autoriui būdingą minties braižą. Archajiški tautinio mentaliteto elementai šioje poemoje puikiai dera su moderniomis Švietimo epochos nuostatomis, pagoniškai intuityvi gamtos gaivalų pagava bei žemdirbiui būdingas kosmo vienovės jausmas – su krikščioniškomis Kūrėjo ir jo kūrinų, natūros ir kultūros plotmių skirtimis bei racionalia protestantiška didaktika. Egzistencinė filosofuojančio žemdirbio situacija ir mąsliam būriui būdingos mąstymo trajektorijos – tai paties *Metų* autoriaus sąmoningai išryškinta tema, turinti ne tik literatūrinę, bet ir akivaizdų filosofinį matmenį.

Donelaičio *Metuose* įmanoma įžvelgti sąsają tiek su klasikine (antikine bei klasicistine), tiek su šiuolaikine filosofavimo tradicija. Poemoje atskleidžiančios sąsajos tarp žmogaus ir gamtos, poetiškai perteiktas kosminis viso pasaulio vienovės jausmas leidžia Donelaičio kūrinyje įžvelgti klasikinei filosofijai būdingus elementus, o su šiuolaikine filosofija *Metus* sieja žmogaus išaknytumo ne tik gimtojoje žemėje, bet ir čiadabartiškoje akimirkoje atskleidimas, juslinio žmogiškosios būties sodrumo, taip pat filotopijos – meilės gimtajai vietai – ženklai.

Aušra Kavaliauskienė

Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Klaipėda

KRISTIJONO DONELAIČIO EPOCHOS LIETUVININKŲ APRANGA POEMOJE *METAI*

Kristijono Donelaičio poema *Metai* – reikšmingas etnografinis šaltinis, suteikiantis žinių apie Mažosios Lietuvos gyventojų lietuvininkų našystą XVIII a. Poemoje išvardyti moterų šventinės aprangos elementai (*kykas, nuometas, ploštė*), išskirtos merginų puošmenos (*vainikai, kasos*), aprašyta kasdienė apranga (*mučė, kobotas, buksvos, skranda*), nemažai dėmesio skiriama apavui (paminėtos *vyžos su autais, klumpės, korpės, sopagai*), garbs-toma tradicinė *marginė* ir peikiama madinga apranga (*sermėga, turbonas, kedelačiai*).

Metuose nepašykšėta patarimų moterims kaip apdirbti linus. Tas, *kurios nesigėdi, kad joms kartais merdėdams vos sukasi vindas*, Donelaitis vadina nenaudėlėmis. Jos mokomos netingėti verpti, lenkti (nuo *špūlės* siūlus vyti ant lankčio), mesti (siūlus vynioti ant mestuvų), austi. Aiškinama, kad apdriskusiais ir sulopytais drabužiais nepridera eiti ne tik į mišias, bet ir į baudžiavą. *Viežlybomis gaspadinėmis* vadinamos tos, kurių *vindas* (verpimo ratelis) sukasi sukriai, staklės trinka, šaudyklė su šeiva šokinėdama tarškia, o nuausti audeklai *ant margų lankų kaip sniegs pavasario blizga*, t. y. saulėje bąla. Iš namuose austos drobės siūti ir kasdieniai, ir išseiginiai drabužiai. *Nuometas* ir *ploštė* buvo balčiausios ir ploniausios drobės. *Marginės*, kurių nedrįso nešioti svetimtautės, austos iš dažytų vilnonių siūlų. Sijono savitumą lėmė audinio margumas ir ypatingas nešiojimo būdas: namuose austas languotas vilnonis audinys buvo vyniojamas aplink liemenį ir prie juosmens sujuosiamas diržu arba juosta. Donelaitis bara *nenaudėles mergaites*, kurios išsižada tradicinių marginių ir dėvi *kedelačius* – pagal vokiečių madą pasiūtus sijonus.

Donelaitis *Metuose* įsakmiai dėsto, kad nuo gimimo visi žmonės lygūs, nesvarbu ar su *skrandgaliais* vystyti, ar *ant šilkų perynų* guldyti, o *vyžotas būras nėra kvailesnis už poną*. Šios Apšvietos amžiaus idėjos, išsakytos liaudžiai suprantama kalba, neabejotinai kėlė kolonistų nuolat žeminamų lietuvininkų savigarbą. Būdamas kunigu, *Metuose* Donelaitis plačiai reiškė ir savo religinius jausmus. Jis mokė būrus rengtis kukliais drabužiais.

„Pavasario linksmybėse“ išaukštinta paukščių karalienė lakštingala, kuri, būdama kuklios išvaizdos, gražia giesme *garbina dievą*. Donelaitis moralizuoja, kad *tarp žmonių daugyk taip jau nusiduoda*: puošėiva Diksas, *rūbais blizgančiais kasdien išsirėdęs*, yra pasipūtėlis ir bedievis, o būriškai apsi- rengęs Krizas – pamaldus. Taip išreiškiamos *pietizmo* – XVII a. Vokietijoje susiformavusios protestantizmo krypties religinės idėjos, aukštinančios kuklumą, dorovingą gyvenimo būdą ir jausmingą pamaldumą. Radosios atgarsį lietuvininkų religiniuose surinkimuose, šios nuostatos stipriai veikė tradicinę liaudies kultūrą Mažojoje Lietuvoje iki pat XX a. vidurio.

Rolandas Kregždys

Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

KRISTIJONO DONELAIČIO KŪRINIŲ SKOLINTINĖS LEKSIKOS – POLONIZMŲ – VARTOSENOS YPATUMAI

Pranešimas skirtas Kristijono Donelaičio kūrinuose vartojamų 59 polonizmų ir 24 jų morfofonetinių alternantų bei antrinių vedinių (t. y. 10 monogeninių lenkybių ir 12 jų morfofonetinių alternantų bei antrinių vedinių; 48 neapibrėžtųjų polonizmų ir 12 jų morfofonetinių alternantų bei antrinių vedinių; 1 alternatyviojo lenkų kilmės leksinio skolinio) adaptacijos ypatumams apžvelgti.

Išskiriami keli fonomorfologiniai skolintinės leksikos lituanizavimo aspektai:

1) *fonetinės transformacijos* (pvz., *sviklas* 2 [sm.] ‘[bot.] raudonasis burokas [*Beta vulgaris*]’: *Sėkite... ropių, pastarnokų, sviklų beigi repukų* (PL 656), plg. lie. *čvickla* [sf.] ‘burokas; raudonasis burokėlis’: *czwickla* PrD 136.25 ← (s. / v.) le. *ćwika* ‘burokas; virtų burokų garnyras’ [< č. *cvicka* ‘burokas’ ← gr. *σεῦτλον* ‘valgomasis burokas’]);

2) *afksacijos* (pvz., *lėbauti*, *-auja*, *-avo* [verb. intr.; hibr.] ‘puotauti, užauti, nuolat kelti vaišes, puotas’: *Neprieteliau, tu lėbaudams ir vis smaguriaudams lauką su tvoroms ir namą visą suėdei* (PL 465–466) ↔ (v.) le. *labować* ‘džiūgauti; būti patenkintam; linksmintis’ (< v.v.a. / v. *laben* ‘palaikyti ką kuo; įtikti, nuraminti; linksminti ir kt.’ ← V.lo. *lavare* ‘apvalyti’);

3) *struktūrinės moduliacijos* (pvz., *māckas*, *-à* 4 [adj.] ‘visai mažas, mažytis’: *Giltinė su rauplėms piktoms atšokusi smaugia ar su karštligė dar tikt mācką pasuka biėdžių* (VD 89) – su struktūrinių elementų *-it-* absorbcija, plg. lie. *mācitkas*, *-à* 3^b [adj.] ‘visai mažas, mažytis’: *Jūs bulbàs rāvit, tas macitkàs* Dv ↔ le. dial. *maciutki* ‘labai mažas; mažytis, mažulėlis’; *bóti, bója, bójo* [verb. intr., tr.] ‘paisyti, kreipti dėmesį, rūpintis, bijoti’: *Ale nebok, gaidaū, neverk, permier nusimydams* (PL 529) – su inicialinio *d-* afereze, plg. lie. *dbóti, -ója, -ójo* [verb. tr., intr.] ‘stebėti (ką), žiūrėti (ko)’: *Kursai dboja ant šauksmo paukščio* Ch 5Moz 18.10; *Ai nedbok nieko, mano seserėlė* JR 165; *Nedboju nē kalbužėliu, kad į širdį bernelis* JV 276 ← (s. / v.) le. *dbać* ‘rūpintis; kreipti dėmesį ir kt.’ → s.blr. *дбаму* ‘rūpintis; galvoti apie ką; atkreipti dėmesį, pastebėti’, blr. [dial.] *дбайь* ‘rūpintis; galvoti, kreipti dėmesį’, r. dial. *дбамь* ‘rūpintis; kaupiti, rinkti’) ir kt.

Apibendrinant Donelaičio kūrinuose užfiksuotų polonizmų analizės rezultatus, daroma išvada, kad be pirminių (resp. struktūriškai ir semantiškai identišku) lenkybių, šis lietuvių literatūros klasikas vartoja nemaža polonizmų morfofonetinių alternantų bei sulietuvintų antrinių vedinių.

Darius Kuolys

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Vilnius

„DONELAIČIO KODAS“ LIETUVOS KULTŪROJE

Marcelijus Martinaitis, atsakydamas į žurnalo *Metai* klausimus, 2012 m. teigė: „*Metai* mums reikšmingi kaip sąmonės fenomenas, veikia tam tikras „Donelaičio kodas“, kuris tarsi dešifruojamas, kai išrinka kokie negerumai, o ypač kai kyla grėsmė prarasti savo tapatybę“.

Pranešime siekiama aptarti „Donelaičio kodą“: panagrinėti, kaip Lietuvos kultūra kūrė simbolinį Kristijono Donelaičio vaizdinį, apžvelgti pagrindines šio vaizdinio reikšmes.

Jau 1818 m. Martynas Liudvikas Rėza pristatė Donelaitį kaip tautos būdo reiškęją, o *Metus* – kaip ypatingos vertės nacionalinį tekstą, kaip „pavyzdinį kūrinį lietuvių tautai“ (*Musterwerk für die litthauische Nation*). Pasak Rėzos, Donelaičio kūrinys esąs „lietuviškos išraiškos“ – jame vieš-

pataujanti lietuvių charakterį atitinkanti „romi, kūdikiška sąmonė, tauri mąstysena, [...] tyra tėvynės meilė ir nuoširdi Dievo baimė“.

Didžiojoje Lietuvoje Donelaitis iš karto buvo sutiktas kaip atraminė lietuvių kultūros figūra. Adomas Mickevičius 1823 m. Vilniuje išleistoje *Gražinoje* apibūdino *Metus* kaip „patikimą lietuvių tautos papročių paveikslą“, turintį žadinti ypatingą visuomenės susidomėjimą. XIX a. pradžioje kilusiam žemaičių kultūriniam sąjūdžiui Donelaitis tapo lietuvių kalbos ir lietuvių tautos kūrybines galias liudijančiu ženklu. „Pagirtą dainių Donelaitį“ su Homeru ir Vergilijumi bene pirmasis sulyginęs istorikas Simonas Daukantas 1822 m. *Darbuose senųjų lietuvių ir žemaičių*. 1829 m. Simono Stanevičiaus išleistų Donelaičio pasakėčių prakalboje Prūsijos poetas nusakytas kaip „pilnas teisingos dvasios vyras“, o jo *Metus* kviečiami skaityti visi tėvynę mylintys lietuviai ir žemaičiai. Donelaičio kūryba Stanevičiaus knygoje iškyta kaip stipriausias kalbinis, kultūrinis argumentas tautos egzistencijai tęsti. 1837 m. Liudvikas Adomas Juzevičius teigė Donelaitį esant „didžiu tautiniu poetu“, tvirtino, kad jo *Metuose* „kaip veidrodyje tapomas tautinis charakteris, jo moralinis ir fizinis pavidalas“.

Ši simbolinė Donelaičio vaizdinį atkartojanti ir įtvirtinti Maironis. 1888 m. parašytoje ir Antanui Baranauskui dedikuotoje jo poemoje *Lietuva* Donelaitis vaizduotas kaip „didis poėta“, kuris savo broliams, „gaivindams dvasią, „Metus“ dainavo“, o Donelaičio Prūsija pristatyta kaip lietuvių saugojimo ir atgimimo kraštas: „šalis garbinga“, „kur pirmiausiai atgyt pradėta“. 1893 m. Maironio sukurtoje poemoje *Tarp skausmų į garbę* prūsų poetas vadintas „tikru Homeru“, giliausiai ištyrusiu lietuvių būrą. Donelaičio vaizdinį Maironis priskyrė „šviesuolio“ ištikimybę liaudžiai – nelaisviams lietuvių žemdirbiams, jų kalbai ir kultūrai. Teigė, kad toks Prūsijos poeto apsisprendimas turėjo įtakos jo kartos lietuvių pasirinkimams ir moralinėms laikysenoms. Pasak Maironio, tai buvusi „žvaigždė, kuri kelią rodė“ vėlesniems lietuvių kultūrininkams, juos „drąsino“. Kartu Donelaitis suvoktas kaip tautinio prestižo atrama ir ženklas: jis lietuvių vardą „pakėlė aukštai svetimtaučių akyse“.

XX a. Prūsijos poeto kūryba interpretuota ir kaip tautinės tapatybės, „tautinio charakterio“ reiškėja, ir kaip lietuvių tautinės bendruomenės išlikimo programa, darnos su Dievu ir pasauliu mokanti tautos „gyvenimo gramatika“. Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Juozas Keliuotis kūrė Donelaičio kaip savo asmens ir savo tautinės bendruomenės vertę suvokiančio

ir teigiančio išminčiaus vaizdinį. Pasak Kymantaitės, prūsų poetas esąs lietuviškos „giedrios dvasios“ reiškėjas, „ramaus savęs žinojimo pavyzdys“. 1943 m. Keliuotis iškėlė Donelaitį kaip „dieviškos išminties“, „meilingo žvilgsnio į pasaulį ir gyvenimą“ mokytoją ir tvirtino, kad ši išmintis „giliau ir plačiau“ lietuvių tautos dar nėra palietusi.

1948 m. Vydūnas, atskleidamas Donelaičio „lietuvišką išmintį“, aiškino *Metus* kaip tautos išlikimo gaires. Svarbiausias esąs prūsų poeto liudijamas lietuvių „gyvasis tikiškumas“, kuris apibrėžia ir tauriu žmoniškumu pažymi žmogaus santykį su gamta ir su viskuo, kas gyva. Jis lemias ypatingą lietuvių pagarbą ir užuojautą gyvybei, gebėjimą regėti ir jausti visą pasaulio gyvumą.

Kristijono Donelaičio – išmintingo tautinės bendruomenės mokytojo ir šios bendruomenės egzistencijos sargo – vaizdinys plėtotas ir Kazio Bradūno, Marcelijaus Martinaičio, Justino Marcinkevičiaus, Sauliaus Šaltenio tekstuose.

Lionė Lapinskienė

Komunikacijos centras „Kalba. Knyga. Kūryba“, Panevėžys

LINGVISTINIS PETRO BŪTĖNO ŽVILGSNIS Į KRISTIJONO DONELAIČIO *METUS*

Ne vieną dešimtmetį kalbininkas ir pedagogas Petras Būtėnas (1896–1980), į Vakarus pasitraukęs 1944 m., domėjosi ir Kristijono Donelaičio gyvenimu bei kūryba. Didžiausią jo rašytinio palikimo dalį šia tema sudaro 1964 m., minint Donelaičio 250-ąsias gimimo metines, išėivių spaudoje pasirodę straipsniai. Tačiau ne visa Būtėno medžiaga buvo paskelbta – dalis jos tebėra rankraščiuose. Šiuo metu jie saugomi 1996 m. sūnaus Donato Būtėno rūpesčiu parvežtame Petro Būtėno archyve Panevėžyje.

Susipažinus su Būtėno darbais apie Donelaitį matyti, kad *Metai* jo tyrinėti ir lingvistiniu aspektu. Vertinga, kad gilindamasis į kalbinę raišką, argumentuotai aptardamas, grupuodamas ir analizuodamas poemoje pavartotus palyginimus, frazeologizmus, metaforas ir kt. menines priemones, Būtėnas Donelaičio *Metų* savitumą ir išskirtinumą išryškina ne tik Lietu-

vos, bet ir visuotinės literatūros kontekste. Vienas tokių pavyzdžių – Vokietijos DP stovyklų laikotarpiu rašytas sąsiuvinis „Nr. 7. Donelaitis. Kiti 18 amžiuje. Knygų sąvadas. Orientacijai (iš istorijos). Lietuvių liter[atūros] periodizacija“. Čia aptariama ir Donelaičio *Metų* kalba, akcentuojama savita meninė raiška.

1964 m. balandžio 15 d. *Keleivio* laikraštyje pradėtas spausdinti Būtėno straipsnis „Iš kur kada kas kaip su kuo lig šių laikų“. Tai buvo atsakas estų poetui Alexiui Rannitui, kuris Bostone surengtame Donelaičio 250 metų minėjime papiktino susirinkusiuosius teigdamas, kad lietuvių kalba kilusi iš slavų kalbos. Straipsnyje Būtėnas kvalifikuotai pagrindžia tikrąsias indoeuropietiškas lietuvių kalbos ištakas. 1964 m. liepos mėn. *Nepriklausomoje Lietuvoje* pasirodęs Būtėno straipsnis „Donelaičio Lietuva“ yra vertingas ne tik išsamiu geopolitinės situacijos Donelaičio laikais aptarimu, bet ir gebėjimu, etimologiškai analizuojant *Metų* poemoje įamžintus Tautų ir Vyžlaukio vietovardžius, įrodyti, kad tai yra nuo seno lietuviškas kraštas. Tame pačiame leidinyje 1964 m. lapkričio 4 d. išspausdintame straipsnyje „Metų“ poemos gyvija“ Būtėnas įrodinėjo išskirtinį lietuvių kalbos vaizdingumą remdamasis poemoje spalvingai perteiktu gyvūnijos pasauliu.

Panašu, kad Būtėnas gali būti pirmasis išėivijoje gyvenęs lietuvis tyrėjas, gilinęsis į *Metuose* pavartotus palyginimus ir jų raišką. Pasak Būtėno, poemos lingvistinė analizė leidžia geriau pažinti vaizduojamą spalvingą XVIII a. Mažosios Lietuvos būrų gyvenimą, įtaigiai atskleidžia jų dvasinę pasaulėvoką ir kartu yra unikalus kalbos funkcionavimo konkrečiame socialiniame kontekste dokumentas.

Rimvydas Laužikas

Vilniaus universitetas

MAISTAS KRISTIJONO DONELAIČIO *METUOSE* XVIII A. GASTRONOMINĖS KULTŪROS KONTEKSTUOSE

Kristijono Donelaičio poema *Metai* per pastaruosius kelis šimtus metų buvo nagrinėjama įvairiuose kontekstuose. Gastronominės kultūros tyrimai nėra išimtis. Bene pirmoji publikacija artima tema siekia 1965 m.

(Vyšniauskaitė, 1965). Autorė nagrinėjo poemoje pateikiamą kasdienybę etnografiniame kontekste. Šiais laikais protestantiškosios kultūros reikšmių kontekstuose *Metų* maisto problematiką analizuoja Dainora Pociūtė-Abukevičienė (Pociūtė-Abukevičienė, 2013).

Pranešime pristatomame tyrime Donelaičio *Metai* analizuojami kaip regiono gastronomijos istorijos šaltinis. Tyrimo atskaitos taškas yra bendrieji XVIII a. Europos gastronominės kultūros kontekstai. Šio laikotarpio Prūsijos karalystė buvo įdomi gastronominės tarpkultūrinės sąveikos erdvė, kur siejosi lietuvininkų, vokiečių (austrų), lenkų (mozūrų), prancūzų ir net šveicarų gastronominės tradicijos. Kita vertus, XVIII a. pradžios Europoje intensyviai plito barokinės Liudviko XIV dvaro virtuvės idėjos, kurių perėmimas protestantiškuose kraštuose buvo susijęs su „civilizacinio“ pobūdžio konfliktais. Tuo pat metu, visai greta, Mažosios Lietuvos pašonėje, klestėjo ir dar kitokius, papildomus gastronominės kultūros kontekstus skatino beveik gotikinės kulinarinės kultūros „rezervatas“ – Abiejų Tautų Respublika.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Donelaičio *Metuose* aptinkamus gastronominės kultūros elementus europiniame kontekste. Tyrimo metodologinė pozicija yra orientuota ne tiek į „išgyvenimo istoriją“ (šiuo požiūriu gastronominė kultūra yra traktuojama kaip mitybiniai asmens poreikiai, ekonominė maisto gamybos statistika ir pan.), kiek į laikotarpio „skonio pajautimą“, (maisto ir valgymo kaip kultūros reiškinio tyrimus). Todėl ne tiek siekiama pateikti statistinius duomenis ar tirti būrų išgyvenimo galimybes XVIII a., kiek pažvelgti į poemos veikėjų virtuves, dubenis ir lėkštes. Tyrimo metu tarpkultūrinės sąveikos požiūriu buvo analizuojamos XVIII a. vokiškos ir to paties laikotarpio Abiejų Tautų Respublikos receptų knygos. Pranešimo metu bus pateikiama ir kai kurių patiekalų gamybos technologijų rekonstrukcijų.

Literatūra

Pociūtė-Abukevičienė Dainora, „Protestantiškoji žemdirbio etika Kristijono Donelaičio „Metuose“: maisto ir valgymo reikšmės ir vertės“, in: *Universitas Vilnensis*, 2013, Nr. 3, p. 12–13.

Vyšniauskaitė Angelė, „Lietuvių materialinės kultūros atspindžiai K. Donelaičio „Metuose““, in: *Literatūra ir kalba*, 1965, t. 7, p. 74–98.

KRISTIJONO DONELAIČIO „PAUKŠČIŲ PASAKA“ RYTŲ SLAVŲ EPO PERSPEKTYVOJE: METŲ KOMPOZICIJOS KLAUSIMU

Keturių metų laikų samprata yra paliudyta (min. nuo XVII a. pr.) geografiškai artimoje kirilinėje tradicijoje. Išskirtinumą, tyrinėjant Kristijono Donelaičio poemos sandarą, suteikia ta aplinkybė, kad metų cikliškumas čia išplėtojamas paukščių sueigos, paukščių tarpusavio pasitarimo (kupino didaktizmo) vaizdavimu.

Slaviškas kūrinys užfiksuotas raštijoje ir tautosakoje, bet iki šiol neaišku, kokia buvo pirminė jo atsiradimo ir gyvavimo aplinka. Folkloro kūriniai dažnai įgydavo rašytinį pavidalą. Turint omenyje šią bendrą XVI–XVII a. tendenciją, galima manyti, kad rytų slavų epinė daina (starina *Птицы*) virto padavimu, literatūrine sakme (*Сказание о птицах, Птичий совет, Птицы*), o ne atvirkščiai. Tai paaiškintų esminius mūsų dienas pasiekusių padavimo nuorašų skirtumus: skirtingose vietose buvo užrašomi skirtingi dainos variantai, dėl to tarp nuorašų grupių neįmanoma atsekti tarpusavio tekstologinio ryšio. Reikėtų ypatingai pabrėžti, kad dauguma ant popieriaus užrašytų padavimų, datuojamų XVII–XVIII a., turi kalbos pažymių, aiškiai nurodančių į rusėnų kalbą.

Patrauklios formos kūrinys paveikė XVIII–XIX a. literatūros raidą, pvz.: Aleksandro Sumarokovo *Другой хор ко превратному свету*, Aleksandro Puškino *Сказку о медведихе*, Aleksandro Ostrovskio *Снегурочка*. Seniausias epinės dainos užrašas saugomas Oksfordo bibliotekoje. Jį 1619 m. greičiausiai Archangelske padarė anglų keliautojas, rašytojas Richardas Jamesas.

Kūrinys prasideda įžanga, kuri glaustai ir sklandžiai – retorinio klausimo ir atsakymo forma – vaizduoja metų laikų kaitaliojimo nekintamumą:

От чево ди зима становилась, –
Становиласи зима от морозов,
Потомуже наставала весна красна,
По весны пошло лето тепло,

По лете осень богата,
Крестьяне стоги склади,
Им жить хорошо прокладно...

Metų laikus žymintys pastovūs epitetai primena *Metų* dalių įvardijimą (plg. *осень богата* – *Rudenio gėrybės*). Po įvadinės dalies vaizduojamas paukščių atskridimas, jų bendravimas. Socialinių funkcijų paskirstymą, kuris yra tapatus tarp žmonių ir paukščių pasaulių, dažnai aiškina plunksnuotas svečias iš tolimų kraštų – *заморская птица певица*:

На славном на Дунайском мори
Солитались малыи птици-пивицы,
Садилась птицыньки рядами,
Вмести носамы-головамы,
Стали оны пити-жупити,
Всю свою компанию веселити,
Всех к себе птиц прикликати,
Кто у нас на мори, у нас большой?
Кто на дунайском меньшей?

Toliau, kaip ir *Metuose*, visuomeninė žmonių tvarka yra tapatinama su tvarka tarp paukščių (plg.: erelis – valdovas, žvirbliai – būrai, gandras – gaspadorius ir pan.). Paukščiai–žmonės lyginamuose kūriniuose nurodo panašaus turinio didaktinio pobūdžio intencijas.

Taigi rytų slavų epas ir jo atspindžiai rusėniškoje raštijoje nurodo į galimą šaltinį (arba kitą nežinomą tarpinę grandį), iš kurios galėjo semti Donelaitis.

**LIETUVININKAI, KRISTIJONAS DONELAITIS IR
LIETUVOS KULTŪROS BRANDA**

Kristijonas Donelaitis jautėsi esąs lietuvininkas, rašė lietuvininkams ir Lietuvai, kuri pirmiausia jam buvo XVI–XVIII a. lietuviškai kalbanti Prūsijos Karalystės dalis (Mažoji (Prūsijos) Lietuva, Lietuviški valsčiai, Lietuvos provincija). Už Nemuno plytėjo lietuvių gyvenami plotai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK).

Dalis Vokietijos istorikų lietuvių buvimą Prūsijos Karalystėje aiškino masine migracija iš LDK. Šiuo metu prieinama išvadų, kad tai lėmė daug veiksnių: toje teritorijoje gyvenusių V–XVI a. baltų ir LDK lietuvių kultūros, kalbų artumas; Vokiečių ordino nukariautų skalvių, nadruvių ir dalies prūsų palikuonių lietuviėjimas; kultūriniai ryšiai tarp baltų, gyvenančių skirtingose valstybėse. Per XIII–XVI a. čia formavosi lietuvių bendrija su sava istorija ir kultūros raidos formomis – lietuvių potautė, lietuvininkai.

Istorinė Lietuva buvo dviejose daugiatautėse valstybėse – viena (LDK) kūrė pati, kitoje (Prūsijos Kunigaikštystėje, vėliau Karalystėje) gyveno kaip nukariautoji dalis. Jas į bendrą tautą (jos protomodernų pavidalą) siejo kalba, dauguma kultūros reiškinių, abi gyveno intensyvios kultūrų sąveikos sąlygomis, buvo nepilnos socialinės struktūros visuomenė (vyravo tendencija, kad kalbantys lietuviškai telkėsi žemutiniuose sluoksniuose); prasidėjus ankstyviesiems Naujiesiems laikams, kintant visuomenės sandarai formavosi siekis išėiti iš savojo sluoksnio, atsisakyti savųjų etnokultūrinių ryšių; palyginus su kaimynų valstybėmis, gimtosios kalbos statusas buvo menkesnis nei kitų kalbų.

Raidos skirtybės: vyravo kiti kultūrų sąveikos dalyviai, gyveno kitokioje politinėje erdvėje, skyrėsi tautinės kultūros brendimo tempai ir pavidalai, iš dalies ir lietuvių socialinis statusas (lietuvininkai turėjo lietuvių bažnyčių kunigo pareigybę, veiklos tęstinumą išlaikančią protointeligentijos visuomeninę grupę), formavosi skirtingas kultūrinės atminties turinys.

Mažosios Lietuvos gyventojams lietuvių masyvo už Nemuno buvimas ir jo kultūrinis artumas buvo gravitaciją į lietuvių kultūrą kurianti jėga,

o lietuvininkų kultūros kūrybos darbai teikė pagrindus ir spartino LDK lietuvių tautinės kultūros raidą.

Donelaitis kaip asmenybė ir kūrėjas yra plačiai suvoktos istorinės Lietuvos kultūros brandos reiškėjas. Jis suglobė ir sulydė savo kūryboje europinę Antikos kultūros XVI–XVIII a. recepciją, Vidurio Rytų Europos mokslingojo pasaulio mentalitetą, intelektualinę pasirengimą, atsirėmė į nuo XVI a. vidurio vykstančią lietuvių kalbos vartojimo institucionalizaciją Prūsijos Karalystėje. Pasirinkęs kūrybos turiniui lietuvininkų žemdirbių bendruomenės gyvenimą, pasaulėvoką ir lietuvių kalbą, suteikė lietuvininkų bendrijai ir lietuvių kalbai naują statusą, būtiną protomodernios tautinės kultūros kūrimui. Tai buvo lietuvininkų istorinė dovana Didžiajai Lietuvai, kurioje panašūs reiškiniai pradėjo bręsti keliomis kartomis vėliau.

Sigitas Narbutas

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilnius

**KRISTIJONO DONELAIČIO REIKŠMĖ LIETUVIŲ
HEGZAMETRO RAIDAI**

Kodėl Kristijonas Donelaitis kūrė, pasitelkęs ir lietuvių kalbai pritaikęs tą vieną antikinės eilėdaros pavyzdį – hegzametą? Kurlink vėliau suko lietuvių hegzometro raida, kokios Donelaičio pamokos pasirodė per sudėtingos, o kokios – naudingos? Ieškant atsakymų į šiuos klausimus, svarbu iš naujo įvertinti lietuvių pasaulietinės poezijos raidą iki jo, XVI–XVIII a., ir po jo, XIX–XX a. Iki Donelaičio lietuviškai eiliuota nedaug. Kad ir negausūs, XVI–XVIII a. eilėraščiai pasižymi metrine įvairove, todėl manytina, kad Donelaičio eilėdaros pasirinkimą turėjo lemti svarios priežastys. XVI–XVIII a. pasaulietinės poezijos pavyzdžiai rodo, kad Donelaitis greičiausiai negalėjo kurti kitaip – ne hegzametu. Bent pusė šiandien žinomų lietuviškų eilėraščių sueiliuoti juo. Neatsitiktiniu dalyku laikytume tą aplinkybę, kad daugumą jų išspausdinti proginiuose keliakalbiuose ir daugiakalbiuose rinkiniuose. Jų pasirodė ne tik Vilniuje ar Karaliaučiuje, bet ir kai kuriuose kituose Europos miestuose, kur studijavo Lietuvos jaunimas. Taigi be poetinio talento, Donelaičio pasirinkimą veikiausiai lėmė nuo vidurinės

mokyklos skiepyta pagarba antikiniam epui, Homero, Hesiodo, Vergilijaus ir Ovidijaus studijos, poetikos mokymosi ypatybės, dalyvavimas Lietuvių kalbos seminaro veikloje ir galbūt dar kiti dalykai.

Po Donelaičio lietuvių poezijos erdvė plėtėsi, jos raida suko ne vien epinės, bet ir dramatinės bei lyrinės literatūros ir pasaulinės poezijos vertimų kryptimis. Tai buvo viena iš svarbiųjų priežasčių, kodėl Prano Vaičiūčio bandymai kurti hegzametru nebebuvo sėkmingi ir kodėl sėkmė lydėjo pirmąjį Homero epų vertėją Jeronimą Ralių.

Kęstutis Nastopka

Vilniaus universitetas

KRISTIJONO DONELAIČIO ĮRAŠŲ KRIKŠTO METRIKŲ KNYGOSE SAKYGINĖ STRUKTŪRA

1. Kristijonas Donelaitis paliko įrašus trijose Tolminkiemio bažnyčios krikšto metrių knygoje: 1743–1754, 1757–1773 ir 1773–1779 m. Knygoje nurodomi įrašo metai, o dažnai ir tiksli data. Semiotikai tai vadina sakymo laiku. 1773 ir 1774 m., peržiūrėdamas ankstesnius įrašus, Donelaitis papildė juos įvairiais komentarais. Dėl to įrašų dabartis dvilypuojasi: pirminį sakymo laiką dengia vėlesnio komentaro laikas.

2. Įrašų autorius (*sakytojas*) kreipiasi į savo būsimąjį įpėdinį (*sakymo adresatą*) prašydamas atsiminti jį ir lankyti jo kapą. Iš sakymo dabarties nusikeliama į pažadėtąją ateitį: „Mes pasimatysime aną didžiąją dieną“. Sakytojas Dievo (*lėmėjo*) akivaizdoje prisiima du teminius vaidmenis – „būti ganytoju ir avinėliu“. Kaip ganytojas jis skatina įpėdinį įsidėmėti jo pamokymus ir nekartoti klaidų. Kaip avinėlis Dievo ganomoje bandoje sakytojas prašo dangiškojo lėmėjo malonių ir palaimos. Kreipimusi į Dievą prasideda ne vienu bažnytinių metų įrašai. 1746 m. įrašė kaip žemiškosios tvarkos lėmėjas įvardijamas karalius Fridrichas Didysis. Žemiškajai vyresnybei priskiriama atsakomybė už nedorus pavaldinių poelgius.

3. Amžininkų poelgius Donelaitis vertina pagal dieviškosios tvarkos priesakus. Netekėjusios motinos vadinamos kekšėmis, o susilaukusi kelių pavainikių – „triskart dviguba kekše“. Religinis tamsumas tapatinamas su

kiauliška prigimtimi. Sakytojas skundžiasi dėl moralinio savo meto nuosmukio: „Mano laikais dievobaimingumas taip sumenkėjo, kad net kunigai nesidrovėdami lošė iš pinigų ir kimšosi į kišenes vogtus pinigus“.

4. Į sakymą pirmuoju asmeniu įsiterpia *pasakytos* istorijos su *atjungtais* nuo sakymo situacijos atlikėjais (teisėti ir neteisėti tėvai, konfratrai, valdininkai), laikais ir vietomis. Pažymimos istorinio laiko permainos (pstatytas popieriaus malūnas – vieta, kur „daug mergų susigavo vaikus“). Septynerių metų karas prisimenamas kaip Dievo bausmė ir kaip Dievo malonė tiems, kurie juo pasiklovė. Prisimenamos Romintės girioje medžiotojų namelyje laikytos pamaldos ir krikštyti vaikai. Įrašuose įvardijami tebekariaujantys arba kare žuvę krikštijamų kūdikių tėvai.

5. Laikui priskiriamas teisiančiojo lėmėjo vaidmuo. Įrašą apie paskutinįjį krikštijimą Romintės girioje (1757 m. rugpjūčio 18 d.) ir pirmąjį krikštą sugrįžus į Tolminkiemį (rugpjūčio 27 d.) palydi kreipinys „Jūs, būsimieji laikai, neužmirškite šito vargo“. Tikimasi, kad užrašyti žodžiai pasieks būsimas kartas. Prie 1753 m. įrašo „Sulaukęs 39 metų, buvau dar labai guvus ir pradėjau dirbti instrumentus“ atsiranda 1773 m. prierasas „O Dieve, kur tie laikai“. Pirmajame 1743 m. lapkričio 24 d. įrašė Donelaitis, įvesdintas Tolminkiemio parapijos klebonu, pasižada eiti ten, kur Dievas jį ves. Po 40 metų jis rašo: „Anno 1773 lapkričio 30 d. aš tai perskaičiau ir stebėjau, kaip Dievas vedė mane“. Nepalankų 1743 m. įrašą apie reformatų bendruomenę koreguoja tos pačios 1773 m. dienos įrašas: „tarp reformatų yra gerų žmonių. Kaip ir tarp liut[eronų] visiškų bedievių. Per trisdešimt metų aš tai patyriau“.

6. Įrašų sakymą sutvirtina nuorodos į Šv. Raštą. Įpėdinis skatinamas sąžiningai eiti savo pareigas nepaisant neteisųjų persekiojimo (*Mt* 5, 10), ganyti jam pavestą Dievo kaimenę ne iš prievartos, ne dėl bjauraus pelno, o gera valia (*1 Pt* 5, 2). Įsigalint laisvamanybei ir bedievybei, atramos ieškoma Pauliaus „Himne meilei“ (*1 Kor* 13), nepailstamame gero daryme (*Gal* 6, 9.10). Primenamas Evangelijos pagal Luką (*Lk* 18, 8) įspėjimas: „Aš sakau jums: netrukus jis apgins jų teises. Bet ar atėjęs Žmogaus Sūnus beras žemėje tikėjimą?“ Nuorodomis į Naująjį Testamentą apibūdinamas naujųjų laikų amoralumas (*2 Tim* 3, 1; *2 Pt* 3,3). Viename paskutiniųjų 1779 m. įrašų Donelaitis nutraukia kūdikio tėvo įvardijimą rezignuojančiu Amoso pranašystės priminiu (*Am* 5, 10.13): „Tylėk! Mūsų laikai liepia tylėti“.

KRISTIJONO DONELAIČIO IR JO SUKURTŲ PERSONAŽŲ PASAULĖŽIŪRA VYDŪNO DRAMŲ KONTEKSTE

Kristijonas Donelaitis ir Vydūnas – Mažosios Lietuvos kūrėjai, siejami tos pačios Prūsų žemės ir susirūpinimo dėl lietuvininkų padėties germanizacijos sąlygomis. Panaši dviejų kūrėjų socialinė patirtis ir ta pati, humanistinė, kūrybos orientacija. Abu sieja liuteroniškoji tradicija, vokiečių kultūrai būdingas panteizmas bei misticizmas ir šiai pasaulėžiūrai artima senoji baltiškoji pasaulėjauta.

Donelaičio pasaulėžiūros ir jo *Metų* vertinimas donelaitikoje labai įvairus ir netgi prieštaringas, nes neretai poemos autoriaus pažiūros ir jo personažų pažiūros arba sutapatinamos, arba išryškintos tik atskirų personažų idėjos. Šiuos prieštaravimus išvelgę literatūrologai poeto pažiūras labiausiai yra linkę sieti su *Metų* pasakotojo (stebėtojo) pozicija ir personifikuotos gamtos mintijimu, kartu nepamirštant to, ką byloja paties Donelaičio gyvenimas, eilėraščiai, išlikę laišakai ir kiti rašytiniai šaltiniai.

Metų siužetas, kai kurių personažų pažiūros ir jų veiksmai neretai iškelia daug klausimų, į kuriuos literatūros tyrinėtojai vienareikšmio atsakymo nepateikia. Netgi personažų skirstymas į teigiamus („viežlybuosius“) ir neigiamus („nenaudėlius“) yra labai sąlyginis, nes „viežlybieji“, ypač – Pričkus ir Krizas, turi itin daug „nenaudėliams“ priskirtinų elgesio bruožų, o kai kurie „nenaudėliai“ (pvz., Slunkius) turi nemažai „viežlybų“ charakterio savybių, mąslumo. Donelaičio kūryboje pagrindiniams personažams būdingas savitas mąstymas, jie gyvenimą ir pasaulį regi savaip, savitai elgiasi. Kita vertus, visų lietuvininkų būrų personažų pasaulėžiūroje nesunku išvelgti daug bendrų bruožų.

Metuose, kaip ir kai kuriose Vydūno dramose (ypač misterijoje *Jūrų varpai*), nėra aiškaus nuoseklaus siužetinio vyksmo, bet atskleidžiamas sudėtingas žmonių gyvenimas, jų pasaulėjauta, pažiūros ir socialiniai santykiai. Donelaičio sukonstruoti personažų charakteriai ir jų gyvenimo vyksmai (nutikimai) – kartais labai netikėti ir mįslingi – nėra atsitiktiniai ir turi idėjinę prasmę. Taip tarsi apnuoginamas žmogaus prigimties sudėtingumas ir

tam tikrų nuostatų, poelgių ir likimo sąsajos. Donelaičio poemos personažai labai skiriasi nuo Vydūno dramų personažų, visgi būrai bei kiti veikėjai ir kalba, ir elgiasi, ir išgyvena savo likimus užduodami skaitytojui panašius klausimus – išreiškdami pasaulėžiūrą, artimą vydūniškajai. Tai nepakantumas būro beteisiškumui ir humanizmo siekis, priešinimasis išnaudojimui ir smurtui; būrų savigarbos prabudimas ir pastangos tapti *sau-žmogumi*; pagarba lietuvių kalbai, lietuviškoms tradicijoms bei papročiams; tautinės tapatybės išsaugojimo ir darnos bei doros sąsajos; kritinis požiūris į kai kurias krikščionybės idėjas ir palyginti laisvas Šv. Rašto interpretavimas; personažų religinių bei socialinių pažiūrų ir savimonės evoliucija; gyvojo (mistinio) tikėjimo svarba; žmogaus ir gamtos vienovė; metafizinės lyčių lygybės deklaravimas; nepakantumas veidmainiškumui bei gobšumui; minties ir žodžio kuriamoji ar ardomoji (kai kalbama apie keiksmus) galia; rūpinimasis kūno ir sielos sveikata.

Darius Petkūnas

Klaipėdos universitetas

LIETUVOS LIUTERONŲ BAŽNYČIOS INICIJUOTOS DISKUSIJOS DĖL KRISTIJONO DONELAIČIO PORTRETO 1964 M. SPAUDOJE

Švenčiant Kristijono Donelaičio 250 m. gimimo jubiliejų, nuo valstybės atskirta Lietuvos Liuteronų Bažnyčia neturėjo jokios galimybės nei dalyvauti jos kunigo-poeto minėjimo respublikiniuose renginiuose, nei spaudoje išsakyti šia proga aktualių klausimų. Konsistorija jubiliejų paminėjo kukliai, nurodydama kunigams prisiminti Donelaitį ir jo *Metus* pamoksluose.

Kunigai savo nuožiūra ėmėsi dvejopos iniciatyvos. Vieni jų laiškuose LTSR Aukščiausiajai Tarybai, Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros institutui, Valstybinei grožinės literatūros leidyklai protestavo dėl Donelaičiui klijuojamos etiketės „pastorius“. Konsistorijos pirmininkas Vilhelmas Burkevičius, savo ruožtu, siekė išplatinti jo paties surinktą informaciją apie prieškarinės Lietuvos spaudoje atspausdintą pirmąjį Donelaičio portretą.

Mįslingasis portretas buvo atspausdintas 1932 m. lietuvių liuteronų patriotinės organizacijos „Pagalba“ redaguojamame laikraštyje *Srovė*, šalia Kristupo Gudaičio straipsnio „Donelaičio „Metų“ poemos istorija“. Leidinys, deja, nepateikė jokios informacijos apie portreto kilmę ar jo autorių. Artėjant poeto gimimo jubiliejui, Burkevičius nusprendė surinkti daugiau informacijos apie portreto pasirodymo aplinkybes. Jis kreipėsi į tuo metu JAV gyvenusį straipsnio autorių Gudaitį, kuris atsakė, kad portretas yra autentiškas, nutapytas pagal iki Pirmojo pasaulinio karo Tolminkiemyje gyvenusių „vietinių senų žmonių“ pasakojimus. Menininkas, kurio pavardės Gudaitis neprisiminė, buvo nuvykęs į Tolminkiemį ir parodė portretą vietos liuteronams: „Senieji žmonės patvirtinę, kad toks panašus buvęs Donelaitis“. Burkevičius, neturėdamas jokių galimybių publikuoti šią informaciją spaudoje, kreipėsi į jam žinomus žurnalistus, prašydamas pristatyti poeto portretą sovietinės Lietuvos skaitytojui.

1964 m. šią „sensacingą“ informaciją publikavo *Švyturys* ir *Literatūra ir menas*. Ilgainiui ji buvo paneigta, tačiau klausimas lieka atviras, kiek šis pirmasis, „pagal amžininkų liudijimus“ nutapytas Donelaičio atvaizdas galėjo įtakoti kunigo-poeto portretus XX a. donelaitistikos ikonografijoje.

Nerija Putinaitė

Vilniaus universitetas

KAS BELIKĘ IŠ SOVIETINIŲ DONELAIČIO ĮVAIZDŽIŲ?

Esama trijų aiškiausių Kristijono Donelaičio įvaizdžių sovietmečiu: ideologiškai tinkamas pažangus kūrėjas, gamtos garbintojas ateistas ir antimodernistas, lietuvių tautos civilizuotumo liudytojas.

Pažangus kūrėjas. Ankstyviausias ryškus Donelaičio įvaizdis radosi karo metais. Kostas Korsakas 1943 m. straipsnyje nurodo: „Visa Donelaičio poema skamba kaip aštrus kaltinimas vokiškiesiems imperialistams“. Karo metų aktualijos leido poemoje atskleisti šiaip net sunkiai numanomas antifašistines reikšmes. Panaši idėja išreikšta ir Salomėjos Neries karo metu parašytame eilėraštyje „Donelaitis“. Į lietuviškosios kultūros apykaitos

lauką galėjo patekti vien „pažangios literatūros“ kūrėjas, kritikavęs ikisocialistinę išnaudotojišką santvarką, gynęs išnaudojamuosius. Donelaičio kūryba nesunkiai tokiu būdu buvo interpretuota. 1966 m. jo buvimas reikiamoje klasinės kovos pusėje įtvirtinamas enciklopediškai, nurodant, kad *Metuose* esąs pavaizduotas „liaudies gyvenimas R. Prūsijoje, atskleista gili socialinė ir humanistinė baudžiatvora jungą velkančių valstiečių (būrų) darbo prasmė“.

Nuo ateisto iki antimodernisto. Buvimas kunigu nebuvo jokia kliūtis sovietmečiu istorinę asmenybę priskirti ateistams. Donelaitis vaizduojamas kaip būrus vaduojantis iš krikščioniškojo tikėjimo, ir kaip pats besivaduojęs iš jo „naštos“. Būdinga yra Eduardo Mieželaičio poema *Kristijonas Donelaitis*. Poetas buvo įdarbintas ir praktiniame ateizme, rengiant nekrikščioniškų vadinamųjų naujųjų tradicijų švenčių scenarijus. Kaip žemės poetas Donelaitis buvo pasitelkiamas sovietiniuose antimodernistiniuose romantiniuose kūriniuose. Kaip autentiško, antiindustrinio būvio dainius jis pasirodo Marcelijaus Martinaičio eilėraštyje „Motina žemė“. Panašiai antimodernistinė yra ir Justino Marcinkevičiaus poema *Donelaitis*. Ateisto ir antimodernisto įvaizdžiai buvo artimi, susiję su žemės ar gamtos sentimentais.

Atmirusios tautos civilizacinis kokybės ženklas. Tai buvo svarbiausias pragmatinis motyvas švenčiant Donelaičio jubiliejų 1964 m. Greta ideologiškai išsakomos ir pabrėžiamos Donelaičio kaip „būrų dainiaus“ ar kaip besipriešinusios socialiniam ir nacionaliniam išnaudojimui liaudies gynėjo ir užtarėjo, buvo ir labiau simboliškai nei žodžiais išreiškiamą prasmę. Donelaitis buvo ypač svarbus vietinei partinei, jau nacionaline tapusiai, nomenklatūrai kaip kultūrinis argumentas jai siekiant labiau įsitvirtinti sovietinėje Lietuvoje ir taip užsitikrinti didesnę veikimo autonomiškumą centrinės valdžios atžvilgiu.

Kas liko iš sovietinių įvaizdžių? Dabartinį Donelaičio aktualumą galime atrasti dviejuose laukuose. Pirma, išvaduoti Donelaitį iš įvaizdžių, pilniau ir išsamiau pažinti jo gyvenamą metą, civilizacinę erdvę, kurioje jis veikė. Taip pat priimti jo civilizacinį iššūkį šiandien: veikiant dabartinėmis sąlygomis ir priemonėmis prilygti jo civilizacinei išmonei. Antra, atrasti savyje būrą, o Donelaityje išvysti ganytoją.

**KRISTIJONO DONELAIČIO KŪRYBOS
LIETUVIŠKUMAS**

Kristijono Donelaičio sprendimas rašyti lietuviškai buvo gerai apgalvotas. Jo bičiulis Pilypas Ruigys (*Philliph Ruhig*, 1675–1749) apie 1732–1735 m. ėmėsi rengti naują dar amžiaus pradžioje lotynų kalba parašytos, bet taip tuomet ir neišspausdintos pirmosios istorinės studijos apie lietuvių kalbą redakciją, šį kartą jau vokiečių kalba. Ruigio *Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrimas (Betrachtung der Littauischen Sprache, in ihrem Ursprunge, Wesen und Eigenschaften)* Karaliaučiuje išleidžiamas 1747 m. Šis laikotarpis apytiksliai sutampa su Donelaičio kūrybos pradžia. Ruigys, minėtam tyrime apžvelgęs įvairias lietuvių kalbos kilmės teorijas, apsisistoja ties jos kiltimi iš senosios graikų kalbos. Siekdamas šią savo poziciją pagrįsti, Ruigys pateikia beveik keturis šimtus panašių lietuvių ir senosios graikų kalbos leksikos vienetų. Ruigio subrandintos idėjos galėjo tapti postūmiu Donelaičiui išmėginti poetinės kūrybos galimybes garbingai graikų kalbai savo senumu prilygstančia lietuvių kalba, kartu tarsi ir atkartoti Homero kūrybinį aktą – duoti pirmąjį lietuvių tautos epą. Išbandyti antikinių epų eilėdaros – hegzometro – tinkamumą tėvų kalbai skatino bendroji epochos kūrybinė atmosfera ir poetikos programos universitete. Danieliaus Heinricho Arnoldto vadovėlyje (1732), iš kurio poetikos dalykų Karaliaučiaus universitete mokėsi Donelaitis, dar abejojama galimybe kurti brandžią vokišką poeziją hegzometru.

Imdamasis kurti lietuviškai Donelaitis sąmoningai prisiima ir kitą iššūkį – pasakoti taip tarsi pasakotų lietuvis valstietis. Ir niekur šiai konvencijai jis nenusižengia, bent jau paviršiniame teksto sluoksnyje neišsiduoda. O juk jis nebuvo valstietis, netgi, galima sakyti, neaugo valstietiškoje aplinkoje, ir su sodietiška lietuvių kalba jo ryšiai mokslo metais Karaliaučiuje buvo ilgam nutrūkę. Taigi kūryba lietuvių kalba, be kita ko, parodo įgimtą Donelaičio artistišumą, gebėjimą persikūnyti ir tobulą kalbos klausą. Poetas pajuto ir sugebėjo atkartoti dar beveik pirmąpradžio lietuvininkų buvimo ir sodrios jų kalbos atitiktį. Jo siekta, galbūt net skubėta, įamžinti žodyje akyse jau nykusią kasdienio buvimo darną, kai bemaž visa,

kas reikalinga, susikuriama, pasidaroma savo rankomis, kai gyvenama pagal gamtos diktuojamą ritmą, santarvėje su ja. Autoritetingiausių Antikos autorių pavyzdžiu Donelaitis imasi įbūtinti žodyje menkai žinomą, patį skurdžiausią, tamsiausią ir labiausiai socialiai nelaisvą Prūsijos karalystės etnosą – lietuvininkus būrus – jų pačių žodžiu, sudėliotu klasikinės literatūros formomis. Ėmėsi ir jam sekėsi. Kurta daug metų, vaisiais noriai dalintasi su bičiuliais pasibuvimuose, kai kuo su lietuvininkais valstiečiais per pamokslus. Ir pirmiausia senųjų Antikos poetų pavyzdžiu dalintasi ne raštu, o žodžiu, deklamuojant.

Florian Sommer

Ciuricho universitetas

**ANTRINĖ PREDIKACIJA KRISTIJONO DONELAIČIO
METUOSE**

Pranešimo tikslas – konstatuoti antrinės predikacijos konstrukcijų funkcijas Kristijono Donelaičio raštuose. Paprastai tokios konstrukcijos skiriamos į du tipus – rezultatyvai ir vadinamieji depiktyvai. Čia bus kalbama vien apie pastaruosius. Depiktyvus galima apibrėžti kaip strategiją nusakyti antrinį veiksma, sutampantį su pagrindine predikacija. Pagal šią definiciją terminas apima ir tam tikras cirkumstancines konstrukcijas (plg. Himmelmann und Schultze-Berndt 2005).

Lietuvių kalboje vartojamos įvairios antrinės predikacijos konstrukcijos (Čižik-Prokaševa 2010). Viena iš jų – pusdalyvis, kuris čia ir bus dėmesio centre. Pusedalyvio depiktinė vartosena iliustruojama pavyzdžiu: *Ó meszkà waikùs glupùs murmédāmā žindė* (RG 46). Čia pusdalyvis *murmédāmā* žymi veiksma, kuris vyksta tup pačiu metu kaip ir pagrindiniu veiksmažodžiu *žindė* išreikštas veiksma, ir kitų semantinių ryšių su juo neturi.

Donelaitis savo poezijoje pusdalyvius vartoja itin dažnai – iš viso pasitaiko 567 atvejai. Visų dalyvių apžvalgą jau yra pateikusi Tamara Buch (Buch 1962), bet išsamesnės jų analizės iki šiol nėra. Vien šis skaičius liudija, koks svarbus *Metuose* yra pusdalyvių vaidmuo. Viena iš galimų priežasčių – pusdalyvio morfofonologinė struktūra ir klasikinių epų pavyz-

dys. Dėl to nagrinėjama ir sąsaja su eilių struktūra. Antrinių predikatyvų vieta jau pakankamai gerai analizuota (plg. Čižik-Prokaševa 2012), todėl ją galima lengvai palyginti su pusdalyvių topologija eiliuotame tekste ir nustatyti, kaip ji skiriasi nuo įprastos žodžių tvarkos. Greta šios formos pusės analizės bus nagrinėjami ir funkcijos pusės aspektai kaip semantiniai ryšiai tarp antrinių predikatyvų ir pagrindinių veiksmažodžių.

Literatūra

- Buch Tamara, „Użycie participiów w utworach Chr. Donelajtisa“, in: *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, 1962, t. 21, p. 147–159.
- Čižik-Prokaševa Veslava, „Depiktyvų žymėjimas lietuvių kalboje“, in: *Acta Linguistica Lithuanica*, 2010, Nr. 62–63, p. 128–157.
- Čižik-Prokaševa Veslava, „Lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų vieta sakinyje“, in: *Baltu flogija*, 2012, t. 21 (1), p. 15–36.
- Himmelman Nikolaus P., and Eva Schultze-Berndt, „Issues in the syntax and semantics of participant-oriented adjuncts: an introduction“, in: *Secondary Predication and Adverbial Modification: The Typology of Depictives*, edited by Nikolaus P. Himmelman and Eva Schultze-Berndt, Oxford University Press, 2005.

Vaidas Šeferis

Masaryko universitetas, Brno

NAUJAS POŽIŪRIS Į KRISTIJONO DONELAIČIO METŲ KOMPOZICIJĄ

Pranešime pristatomi autoriaus atlikti *Metų* rišlumo tyrinėjimai, kuriuos jis apibendrina monografijoje *Kristijono Donelaičio Metų rišlumas*. Bus svarstomos senos ir naujos hipotezės dėl *Metų* kompozicijos ir rišlumo, siūlomi nauji šių teksto aspektų aiškinimai.

Iš naujo svarstomi *Metų* visumos parametrai, pripažįstant *Metus* esant vienu epiniu kūriniu, o ne keturiomis atskiromis idilėmis. Šį tradicinį, dar Martyno Liudviko Rėzos įvestą teiginį patvirtina tiek donelaitikos tradicija, tiek ir naujaisi tyrinėjimai. Taip pat derėtų laikytis įprastinio *Metų* dalių eiliškumo. Šis „savaiame suprantamas“ teiginys iš tiesų yra gana sunkiai pagrindžiamas, tačiau makrokompozicinė *Metų* analizė rodo, kad

atskirų metų laikų seka juose nėra visai laisva. Kita vertus, siūloma *Metus* laikyti uždaru poetiniu ciklu be fiksuotos pradžios ir pabaigos, kuriame „Pavasario linksmybės“ nelaikytinos kūrinio pradžia, o „Žiemos rūpesčių“ finalas – visų *Metų* pabaiga. Tai išplaukia iš teksto izotopinės analizės, kuri rodo, kad sisteminė *Metų* visumos diskurso izotopijų sankloda paaiškėja tik atsisakius linijinės *Metų* sampratos ir kontempliuojant juos kaip ciklą.

Pranešime kritiškai persvarstomi ir tradiciniai teiginiai dėl *Metų* kompozicijos principų, anot kurių, ji sutampa su gamtos procesų seka ir būrų darbų eiliškumu kalendoriniame metų cikle. Šių teiginių siūloma atsisakyti, nes *Metų* scenų seką tiksliau paaiškina kiti principai, kaip antai asociatyvinis junglumas arba dorovinio plano konfliktai.

Taip pat susitelkiama į sisteminę *Metų* paradigmą ir sintagminio junglumo įtampą, kai paradigmam planui tenka kur kas didesnė reikšmė užtikrinant teksto rišlumo išpūdį, o sintagminio plano vaidmuo šiame procese daug menkesnis. Atkreipiamas dėmesys į *Metų* struktūroje pastebimą teksto paradigmą ir sintagminio plano asimetriją bei šių planų tektoninius persidengimus pasakojimo struktūroje.

Metų kompozicijai būdingi keli griežtumo laipsniai. Tekstas griežčiausiai kontroliuojamas fonetiniu ir mikrokompoziciniu lygmeniu (vienos eilutės arba vienos veiksmo scenos ribose), tačiau kylant pasakojimo struktūros lygmenimis aukštyn (svarstant pasakojimo blokų ribas atskirų metų laikų viduje arba metų laikų tarpusavio santykius) kompozicinė pasakojimo kontrolė silpsta. *Metai* laikytini organiškai išsiplėtojusiame kūrinyje, kurio visumos nesaistė griežtai iš anksto apmąstyta ir apskaičiuota kompozicija.

Kita vertus, *Metų* rišlumo išpūdis kyla ne tiek iš kompozicinių šio kūrinio savybių, kiek iš paradigmą pasakojimo plano hierarchinių santykių, kurie *Metų* skaitytojui niekada neleidžia abejoti dorybės ir nedorybės, teisingumo ir neteisybės, gėrio ir blogio identifikacija. *Metų* pasakojimo rišlumas remiasi nuolatiniu kertinių vertybių – dievobaimingumo, dorybės, darbštumo, saiko – svarstymu. Ši gelminė makrostruktūra teksto paviršiuje realizuojama įvairiais pavidalais, tačiau visada išlieka stabili ir garantuoja *Metų* visumos rišlumo išpūdį.

TARPUKARIO DONELAITIS

Pranešime dėmesys fokusuojamas į tarpukario laikotarpio Kristijono Donelaičio biografijos ir kūrybos recepciją, interpretuojant ją bendrame lietuvių literatūrinio kanono formavimosi procese. Tyrimui pasirinkti dvejopi šaltiniai: tai Donelaičio asmenybės pristatymas ir kūrybos interpretacijos literatūrologų (Mykolo Biržiškos, Zigmo Kuzmickio, Juozo Tumo-Vaižganto ir kt.) darbuose bei šiam akademiniam, literatūros didaktikos diskursui oponavusi Donelaičio kūrybos recepcija *Keturių vėjų* sambūrio publikacijose.

Metodologinį pranešimo pagrindą sudaro literatūrologo, literatūros sociologo Johno Guillory *kultūrinio kapitalo* teorija. Sekant Guillory prielaidą, kad literatūriniam kanonui priklausančio teksto kaip *kultūrinio kapitalo* sampratai didžiausią įtaką daro švietimo institucijų veikla ir visuomeninės literatūros kūrimo, platinimo ir prieinamumo sudarymo sąlygos, pranešime bus analizuojama ne tik mokslinė donelaitika, bet ir poeto biografijos bei kūrybos didaktikos ypatumai tarpukario laikotarpio gimnazijoms skirtuose vadovėliuose, jo kūrybos leidybos istorija, poeto pavardės rašymo ypatumai ir kt.

Nors Donelaičiui nuo pat nepriklausomybės pradžios buvo pripažįstamas lietuvių grožinės literatūros pradininko, klasiko statusas, jo kanonizacija tarpukariu nebuvo visiškai sklandi: ją apsunkino kultūrinis, konfesinis Donelaičio „kitoniškumas“. Vienas iš trikdžių buvo (Biržiškos ir kitų autorių manymu) perdėm natūralistinė *Metų* kalbinės raiškos maniera. Todėl pratęsiant Martyno Liudviko Rėzos pradėtą obsceniškosios leksikos taisyčių tradiciją, Donelaitis visą tarpukario laikotarpį skaitytojams buvo pateikiamas su korekcijomis ir kupiūromis.

Keturvėjininkai šiuos taisyčius laikė siekiu pažaboti, iškreipti ne tik Donelaičio kūrybos, bet ir visos lietuvių liaudies kultūros prigimtį, jos autentiškumą, gyvastingumą aukojant dirbtinai išrastoms estetinėms romantizmo epochos normoms. Atmetę Maironio išstobulintos poetinės lietuvių kalbos tradiciją, keturvėjininkai deklaravo grįžtą prie rupios, autentiškos liaudies kalbos, savo kelrodžiais įvardydami Donelaitį, Antaną Strazdą ir Motiejų Valančių.

Modernėjant tarpukario lietuvių literatūrai, laisvėjant estetinėms normoms, taip pat suintensyvėjus Donelaičio tekstų sklaidai (XX a. pradžioje *Metai* tebuvo prieinami siauram inteligentijos ratui, o ketvirtame dešimtmetyje juos jau mintinai deklamavo visi Lietuvos moksleiviai) iš pradžių „ausį režusi“ XVIII a. Mažosios Lietuvos poeto kūryba pamažu „natūralizavosi“, įaugo į lietuvių literatūrinį kanoną ir tapo jo savastimi.

Marijus Šidlauskas

Klaipėdos universitetas

DONELAIČIO ŽODŽIO SKALSA

Jubiliejiniai renginiai išryškina seną klasikų recepcijos problemą – lengviau ir maloniau *kalbėti apie* klasikus, o ne *kalbėtis su* jais ir jų tekstais. Kristijoną Donelaitį skaitome labiau iš pareigos, o ne iš meilės. Santykį su didžiuoju klasiku pagyvintų dialogas, atveriantis jo žodžio gyvybę ir pajėgus tęstis visais metų laikais.

Kūrybinį dialogo santykį laiduoja Donelaičio kalba, jo teksto balsų polifonija. Ji kyla iš autoriaus poetinės klausos bei vaizduotės unikalumo, yra maitinama Danieliaus Kleino ir Jono Berento giesmynų bei Jokūbo Brodovskio rinktos lietuvininkų tautosakos, joje muzikuoja Antikos, Baroko ir Klasicizmo retorinių modelių ansamblis. Taip pat kaip Williama Shakespeare'o ar Levo Tolstojaus kalba, ji imli gyvenimo įvairovei, būties turtingumui, jai būdingas tas pats būties prasmės, moralinės tvarkos ilgės ir socialinio teisingumo rūpestis.

Metų erdvėlaivis yra tvarkos pasaulis, grindžiamas tvaria vertybių hierarchija. Šio pasaulio organizavimo principas – priešingybių kontrastas, simetriška jų pusiausvyra (plg. keturi metų laikai). Kūrinio kompoziciją ir ritmą steigia archetipinės *šviesos / tamsos, šilumos / šalčio, aktyvumo / ramybės, gyvybės / mirties* priešpriešos. Jas atkartoja ir papildo *viršaus / apačios, dangaus / žemės* (ontologinė tvarka) ir *kaimo / miesto, viežlybų / nenaudėlių, darbo / tingėjimo* (socialinė-moralinė tvarka) poros. Donelaičio hegzametas pasaulio tvarką steigia mums pačiu natūraliausiu ir patikimiausiu būdu – per gimtosios kalbos tvarką. Šia prasme Donelaitis

mums nepakeičiamas, svarbesnis už Homerą ir Vergilijų. Kartu *Metų* visata judri ir gyvastinga, nes tokia yra jų kalba. Donelaičio žmogus gamtos grožio „nepastebi“, bet natūraliai jį „suvirškina“ (poetui būdingas alimentarinis kodas), paversdamas kalbos grožiu ir gyvybe. Tai leistų *Metų* autorių sieti su Friedricho Schillerio aprašyta *naivumo*, o ne *sentimentalumo* estetika.

Ne svetima Donelaičiui ir žaidimo – esminės Schillerio estetikos atramos – idėja. *Žaisti* yra mėgiamas šio autoriaus topas, priklausantis tam pačiam, itin gyvybingam semantiniam lizdui, apimančiam ir *šokinėti*, *šokti*, *mūdrauti*, *šūtyti*, *lošti*, *juoktis*, *spardyti*, *dūkti* ir pan. Žaidybiškai pasitelkiama netikėta metafora (*rudenis*, *ans dramblys*) ir barokiškai aštri metonimija, hiperbolė ir litotė, burleskiškos veikėjų kalbos ir situacijos. Žaidžiama veiksmazodžio – pagrindinio estetiškos energijos nešėjo – tranzityvumu (*krūmus ošino dainos*), žaidžiama gramatiniais laikais (pamėgtas būstasis atstoja poetinį esamąjį). Tai jaunatviška, sveikata ir energija trykštanti (*Gaspadoriai su bernais šienaudami spardės*) kalba – nuotykinga, šelmiška ir ne visada *viežlyba*. Užtat ji stilingai pasiūlo netikėtą sugestiją – o gal *lietuvininkai savo viežlybumą pražaidė* dėl to, kad buvo nepakankamai žaismingi, pritrūko kūrybiškumo ir fantazijos būties žaismei įprasminti?

Donelaičio žodžiui būdingas holistinis junglumas. Jo estetika suaugusi su etika, o socialumas įgyja ontologinę perspektyvą. Akivaizdžiausiai tai įkūnija paskutinysis poemos žodis *vargsim* – t. y. Dievo padedami tarnausim gyvybei ir gyvenimui. Tokio žodžio skalsa – visiems metų laikams.

Regimantas Tamošaitis

Vilniaus universitetas

VARGAS IR PERTEKLIUS KRISTIJONO DONELAIČIO *METUOSE*

Kristijono Donelaičio poemoje *Metai* moralinės sistemos kuriamos konstruojant ponų ir valstiečių, nedirbančių ir dirbančių žmonių opoziciją. Dirbantieji savo veikla įjungia save į pasaulio tvarką ir lyg išnyksta joje kaip darnus visumos elementas, tarsi atiduoda save nieko sau nepasilik-

dami, o tie, kurie nedirba, bet naudojami kitų triūsų, lyg ima iš pasaulio naudą sau ir išsiskiria jame patys – kaip nenatūralus gyvenimo elementas. Taip išryškėja du pasauliai, dvi kultūros – pertekliaus ir stokos, prabangos ir vargo.

Poemoje dominuoja pozityvūs gyvenimo vaizdai, kuriuose žemės žmogus valstietis suartinamas su gamtos gyvūnais, taip išryškinant mintį, kad savo darbais žmogus įsirašo į dieviškąją pasaulio tvarką ir kad jo aktyvus gyvenimas turi tvirtas ontologines atramas ir yra moralus tiek, kiek sutampa su gamtos veikla. *Metų* etikos formulė yra labai paprasta, bet fundamentali: darbštumas, paprastumas, kuklumas. Tai yra aktyvus dalyvavimas kosminėje tvarkoje, saiko ar balanso jausmas ir bendruomeniškumas, neleidžiantis ryškėti individualizmui, kuris metafizine prasme yra pirmojo nuopuolio – puikybės ir savimeilės išraiška. Individualizmas ir poniška puikybė šiame kontekste reiškia iškritimą iš dieviškosios pasaulio tvarkos. Natūralius darbus dirbantis žmogus poemoje sutampa su gamtos tvarka, tačiau dėl savo žmogiškojo sąmoningumo, dėl laisvės galimybės jo statusas nėra toks patikimas kaip gyvūnų, kurie yra tarsi apsaugoti natūralaus gamtiškumo. Žmogus gali užmiršti, kas esąs ontologiškai, ir atsiskirdamas nuo pasaulio tvarkos tapti nieku, koks visuomet ir yra pats savaime. Todėl jis poemoje keliskart perspėjamas, kad neužsimirštų, negyventų vien savo įgeidžiais: „Tu žmogau niekings!“

Niekingumas ir niekas – tai atskira, atskirta egzistencija. Gėris yra visumos, o blogis – individualumo, atskirties išraiška. Kaip pasakyta kituose gamtos religijos tekstuose, sanskrito upanišadose, „visas gėris – iš dievų, visas blogis – iš žmogaus“. Atskirojo, atsiskyrusiojo žmogaus terpė – ponų kultūra. Kolektyvinio gamtos ir valstiečių gyvenimo džiaugsmui priešinamas apsirijusio pono paveikslas, kuriam autorius negaili hiperbolizuotų satyrinių spalvų. Vargas ir kitos aplinkybės skatina žmonių sutelktumą, bendras pastangas, stiprina socialinius ryšius.

SENOJO LIETUVIŲ TIKĖJIMO ĮVAIZDŽIAI KRISTIJONO DONELAIČIO *METUOSE*

Kristijono Donelaičio poemą *Metai* etnologai vadina lietuvių liaudies papročių enciklopedija. Tarp jų pradedant pirmuoju veikalo leidėju Martynu Liudviku Rėza iki mūsų laikų tyrinėtojų – Angelės Vyšniauskaitės, Jono Balčiaus, Norberto Vėliaus – yra pastebėta senosios pasaulėžiūros atšvaitų. Tačiau jie dar nepakankamai visi iširti ir pagrįsti senosios religijos požiūriu, remiantis rašytiniais šaltiniais, lietuvių tradiciniais papročiais ir tautosaka.

Pranešimo tikslas yra panagrinėti senojo tikėjimo įvaizdžius, kurie išliko dar XVIII a. gyvojoje istorinėje tradicijoje. Tai yra dalykus, pastebėtus *Metų* autoriaus ar jam papasakotus amžininkų. Ryškiausi yra Donelaičio aprašytuose vestuvių ir pjūties papročiuose. Antai vestuvių metu, anot autoriaus, kelios moterys susispietusias atskirai gėrė, dainavo ir garbino gaidį (RG 211). Tai paprotys, susiformavęs senąjai religijai išnykus, kai viešus stambius gyvūnų aukojimus liaudyje pakeitė apeiginis vištienos valgymas, neigiamai vertinamas Donelaičio, kritikuotas dar anksčiau – pirmojoje lietuviškoje knygoje Martyno Mažvydo, 3paliudytas Motiejaus Strijkovskio *Kronikoje* ir jėzuitų pranešimuose.

Vaizduodamas šienapjūtę, poetas pavartoja kovos su kardais prieš margas pievas metaforą (VD 435–447). Tai siejasi su XIX–XX a. pirmos pusės lietuvių liaudies papročių įvaizdžiu, kai grįžę iš laukų ir parnešę rugiapjūtės pabaigtuvių vainiką, žmonės sako šeimininkui iškilmingą kalbą (oraciją) iš rugio pozicijų, kurį lyg kariai su kardais užpuolė pjovėjai. Šitoks pjūties įsivaizdavimas veda į archajinę religinę praeitį, kai tikėta, kad vasaros ir rudens pjūties metu atliekant tam tikras aukojimo apeigas galima permaldauti vegetacijos dievybes, kurių dispozicijoje yra žmonių šienaujami laukai, – taip užsitikrinant reprodukcinę galią ateityje.

Auklėdamas parapijiečius Donelaitis pabrėžia jų krikščionišką statusą, skirtingą nei praeities pagonių, kurie, kaip nurodo, iš pagalių (*strampų*) pasidarę dievus, įkeldavo į medžius, pritvirtindavo virvėmis ir jiems po tais medžiais meldavosi (VD 536–537). Istoriniai šaltiniai pažymi, kad baltų tautos ypatingus medžius laikė dievų buveine. Anot XVI a. Prūsijos kro-

nikininko Simono Grunau, prūsų religiniame centre dievų stabai garbinti milžiniškame ažuole. Svarbi *Metuose* paminėta detalė, kad stabus medyje pritvirtindavo juos pririšant, gali būti vietinės žodinės tradicijos liudijimas.

Axel Ernst Walter

Klaipėdos universitetas, Osnabriuko universitetas

KRISTIJONO DONELAIČIO *METAI* EUROPOS NACIONALINIŲ EPŲ TRADICIJOJE

Kiekviena tauta turi savo nacionalinį epą. Šio žanro kūriniai, sudėti eilėmis ar užrašyti proza, yra reikšmingi tautos saviraiškai ir aktualūs jos savivokai, o žvelgiant iš kitų šalių kultūrinės perspektyvos, tampa esminiais ženklais, leidžiančiais identifikuoti pačią tautą. Daugelis nacionalinių epų, pavyzdžiui, vokiečių *Nybelungų giesmė* arba prancūzų *Rolando giesmė* sukurti viduramžiais, kiti – tik XIX a., skleidžiantis tautinio valstybingumo idėjai, tautoms laisvinantis, kuriant nacionalines valstybes ir tokiu būdu atgaivinant istorines šaknis bei demonstruojant savo išskirtinumą. Kaip tekstas tampa nacionaliniu epu? Atsakymas nėra paprastas ir vienareikšmis. Pavyzdžiui, Europos mokslininkai fiksuoja mažiausiai tris lietuvių nacionalinius epus, tai Kristijono Donelaičio *Metai* (apie 1770 / 1818), Józefo Ignaco Kraszewskio *Witolorauda* (1840) ir Antano Baranausko *Anykščių šilelis* (1861). Kaimyninėse tautose epiniai kūriniai literatūros panoramoje išryškėja itin akivaizdžiai: estai turi Friedricho Reinholdo Kreutzwaldo *Kalevipoeg* (1853), latviai – Andrejo Pumpuro *Lāčplēsis*, lenkai – Adomo Mickevičiaus *Pan Tadeusz* (1834), o Rusijoje XII a. pabaigoje sukurtas nacionalinis epas *Sakmė apie Igorio žygį*.

Pranešimą sudaro keturios dalys. Pirmoje dalyje bus bandoma pateikti žanro „nacionalinis epas“ apibrėžimą kultūriniu-istoriniu aspektu, antroje dalyje atskleidžiama kaimyninių tautų – estų, latvių, lenkų ir rusų – nacionalinio epo specifika, trečiojoje – aukščiau suformuluotų teorinių teiginių pagrindu analizuojami trys minėti lietuvių nacionalinio epo „kandidatai“, o ketvirtoje, baigiamojoje dalyje, bus nagrinėjamas klausimas, kokie požymiai leidžia Donelaičio *Metus* laikyti lietuvių nacionaliniu epu.

Jekaterina Zykova

Rusijos mokslų akademijos Pasaulio literatūros institutas, Maskva

KAIMO GYVENIMAS *SUB SPECIE AETERNITATIS*: KRISTIJONAS DONELAITIS IR APRAŠOMOSIOS POEZIJOS TRADICIJA

Kristijono Donelaičio poema *Metai* tęsia XVIII a. aprašomosios poezijos tradiciją. Apšvietos epochoje, pasikeitus požiūriui į gamtą ir darbą, anglų, prancūzų ir vokiečių literatūrose pastoralės žanras netenka savo pozicijų, tačiau ypatingo dėmesio susilaukia georgikos žanras. Kuriamos Vergilijaus poemos, šlovinusios kaimo gyvenimą ir darbus, atliekamus santarvėje su gamta, imitacijos. Donelaitis buvo akivaizdžiai susipažinęs su Vergilijaus *Georgikomis*, bet jis taip pat turėjo žinoti ir žymiuosius Jameso Thomsono (1726–1730) *Metų laikus*, kaip rodo pats jo poemos pavadinimas. Thomsonas naudojo daugelį Vergilijaus *Georgikų* motyvų, patraukusių ir lietuvių poetą: gamtos aprašymą skirtingais metų laikais, kaimo darbų nupasakojimą, didaktinius pasąžus, filosofinius apmąstymus, trumpas įterptines istorijas, patriotinius motyvus.

Donelaičio *Metuose* visi šie motyvai interpretuojami originaliai. Pavyzdžiui, Thomsonas aprašo keletą pasaulio vietovių gamtą, įskaitant tokius egzotiškus reiškinius kaip tropiniai lietūs ir poliarinės naktys, o Donelaitis susitelkia į savo gimtinės gamtą. Thomsonas žvelgia į kaimo darbus „iš išorės“, kaimo džentelmeno akimis, o Donelaitis, tiesiogiai susipažinęs su šiais darbais, aprašo juos ne kaip malonią pramogą, o kaip sunkią naštą ir rūščią dalią. Anglų ir lietuvių poetų didaktizmo pobūdis taip pat skiriasi. Thomsonui svarbu Apšvietos idėjas pritaikyti kaimo džentelmeno su padoriomis pajamomis gyvenimui. Donelaitis didaktinius priesakus skiria savo artimiausiems kaimynams, valstiečiams, diegdamas jiems paprastas dorovines darbštumo, saikingumo, geranoriškumo taisykles. Thomsonas, kaip ir Vergilijus, į aprašymus įterpia keletą vienas su kitu nesusijusių pasakojimų, tuo tarpu Donelaitis visose keturiose poemos dalyse pasakoja apie vieną ir tą patį kaimą, keletą valstiečių, jų papročius ir gyvenimo tvarką.

Donelaitis skaudžiai vaizduoja sunkų ir alinančią lietuvininkų triūsą, ir tai yra svarbiausias nukrypimas nuo aprašomosios poemos, idealizuojančios kaimo gyvenimą, etoso ir estetikos. Vis dėlto Donelaitis yra tikras, kad šis

sunkus valstiečių gyvenimas yra doroviškai teisingas ir iš tiesų vertingas. Šis autoriaus požiūris leidžia teigti, kad *Metai* gali būti vertinami kaip atskiras etapas Europos aprašomosios poemos raidoje.

Vilma Zubaitienė

Vilniaus universitetas

KRISTIJONO DONELAIČIO *METŲ* KALBA: SANTYKIS SU XVII–XVIII A. MAŽOSIOS LIETUVOS GRAMATIKOMIS IR ŽODYNAIS

Pranešime aptariami ankstesniuose Kristijono Donelaičio *Metų* leidimų įvaduose, komentaruose bei tyrimuose minėti Donelaičio kalbos ypatumai. Atkreipiamas dėmesys į tarminių lyčių pakeitimus Augusto Schleichero ir Georgo Heinricho Ferdinando Nesselmanno leidimuose, šių ir vėlesnių autorių pastabas dėl kai kurių žodžių kirčiavimo, fonetinių, morfologinių ir leksinių dialektizmų.

Vienas pirmųjų apie Donelaičio kalbą disertaciją parašė rusų kalbininkas Aleksandras Aleksandrovas, akcentologiją (kirčio šokinėjimą paradigmose, tarminį kirčiavimą, akcentines gretybes), fonetiką ir linksniavimo sistemą tyrė Karelas Janačekas, Tamara Buch, Kazys Ulvydas, Jonas Kabelka, Zigmantas Zinkevičius, leksikos ir sintaksės pobūdį atskleidė Jonas Kabelka ir Jonas Palionis.

Donelaičio tarmė priskiriama pietinių Rytų Prūsijos vakarų aukštaičių (baltsermėgių) plotui, tačiau pasitaiko ir šiaurinėms tarmėms (striukiams) būdingų ypatybių. Pagrindiniai tarmei būdingi ypatumai (ilgieji vokaliniai balsiai nekirčiuotose pozicijose, tvirtapradžių dvibalsių *au, ai, ei* išlaikymas ir kt.), aprašyti Adalberto Bezenbergerio, Vlado Grinaveckio, Antano Salio, Zigmo Zinkevičiaus darbuose. Bendra XVIII a. šiaurinėms ir pietinėms tarmėms būdinga ypatybė laikytinas o-kamienių vardažodžių galūnės *-as* trumpinimas (judriojo *a* išmetimas), galinio *i* bendraties formose, *a* ir *i* esamojo laiko veiksmažodžio formose numetimas.

Tyrėjai yra atkreipę dėmesį į Donelaičio kalbai būdingus požymius: galūnių redukciją, kai kurių priebalsių kietinimą ir nenuoseklų priebalsių

minkštumo žymėjimą, priebalsio *j* tarimą po lūpinių priebalsių *b, p, m, v*, sinkopės ir elizijos atvejus, monoftongizuotas deminutyvines formas, bendračių, kurios baigiasi *-inti*, ir iš jų padarytų veiksmažodžių formų rašybą su nosinine balse *j* (kartais *y*), taip pat gana nuoseklią formų su *-enti* (o ne monoftongizuoto *-ęti*) vartoseną; sporadinę atematinių ir dviskaitos formų vartoseną, tariamąją ir liepiamąją nuosakas su formantais *-b-* ir *-kie-*, būdingesnius vardažodžių ir veiksmažodžių kaitybos bei linksniavimo ar asmenavimo tipų mišimo atvejus, būdvardžių aukščiausiojo laipsnio formų priesagas *-iausis, -iausi*, įvardžiutinius asmeninius įvardžius bei dalyvius, ilgesnes prieveiksmių formas, jungtukų *nės, nėsq*, dalelyčių *ben, tikt* vartoseną, linksnių ir prielinksnių konstrukcijas, sakinių jungimo dėsningumus, žodžių tvarką ir pan.

XVII–XVIII a. Mažosios Lietuvos gramatikose pateikiama pastabų apie fonetikos dėsnius, pagrindinius kirčiavimo ypatumus, daiktavardžių, įvardžių ir būdvardžių linksniavimo paradigmas bei sintaksinių konstrukcijų pobūdį. Nemažai Mažosios Lietuvos tarmėms būdingos leksikos bei formų (dažnai su diakritiniais ženklais) fiksuota rankraštiniuose ir spausdintuose XVIII a. žodynuose. Tad šio pranešimo tikslas yra dar kartą aprašyti Donelaičio kalbos ypatumus ir atskleisti jos skirtumus remiantis to meto kalbiniais darbais.

PROGRAMME

9 December. Tuesday.

Lithuanian National Philharmonic Hall (Aušros vartų st. 5)

9.00 – 9.30 Registration

9.30 – 10.00 Opening ceremony: Prime Minister of the Republic of Lithuania ALGIRDAS BUTKEVIČIUS, Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania DAINIUS PAVALKIS, Ambassador of the Federal Republic of Germany in Republic of Lithuania JUTTA SCHMITZ, Bishop of the Evangelical Lutheran Church in Lithuania MINDAUGAS SABUTIS, Director of the Institute of Lithuanian Literature and Folklore MINDAUGAS KVIETKAUSKAS

10.00 – 12.00 Session 1.

Chair Mindaugas Kvietauskas, Sigitas Narbutas

MARIJUS ŠIDLAUSKAS. Donelaičio žodžio skalsa

INGĖ LUKŠAITĖ. Lietuvininkai, Kristijonas Donelaitis ir Lietuvos kultūros branda

LIUCIJA CITAVIČIŪTĖ. Ar tiesa, kad Donelaitis rašė „tik sau“ ir neketino publikuoti savo kūrybos?

VAIDAS ŠEFERIS. Naujas požiūris į Kristijono Donelaičio *Metų* kompoziciją

VLADIMIRAS GILMANOVAS. Kristijonas Donelaitis ir priešnuodis nuo apokalipsės (išgyvenimo „nedorybės paslapties“ (2 Tes 2, 7) epochoje hermeneutikos klausimu)

12.00 – 13.00 Lunch break

13.00 – 15.00 Session 2.

Chair Jolanta Gelumbeckaitė, Gytis Vaškėlis

SIGITAS NARBUTAS. Kristijono Donelaičio reikšmė lietuvių hegzametro raidai

KĘSTUTIS NASTOPKA. Kristijono Donelaičio įrašų krikšto metrikų knygosose sakinė struktūra

CARMEN CARO DUGO. Kristijono Donelaičio *Metai* ispanų kalba: vaizdingumo perteikimas, stiliaus išlaikymas

ADRIANO CERRI. Grybų pavadinimai Kristijono Donelaičio *Metuose*: vertimo ir identifikacijos problemos

RIMVYDAS LAUŽIKAS. Maistas Kristijono Donelaičio *Metuose* XVIII a. gastrominės kultūros kontekste

15.00 – 15.30 Coffee break

15.30 – 17.30 Session 3.

Chair Vaidas Šeferis, Marijus Šidlauskas

JEKATERINA ZYKOVA. Country Life *sub specie aeternitatis*: Kristijonas Donelaitis and the Tradition of Descriptive Poem

DARIUS KUOLYS. „Donelaičio kodas“ Lietuvos kultūroje

VIKTORIJA ŠEINA. Tarpukario Donelaitis

NERIJA PUTINAITĖ. Kas belikę iš sovietinių Donelaičio įvaizdžių?

DALIA DILYTĖ. Neatsisveikinant su Donelaičiu: būsimų darbų apibrėžtys

19.00 Donelaitis Year-End Gala Concert. Lithuanian National Philharmonic Hall (Aušros vartų st. 5)

2014 Language Prize Award Ceremony

Prof. Viktorija Daujotytė's Speech on Kristijonas Donelaitis Kaunas State Choir (Artistic Director and Conductor Petras Bingelis), actor Dainius Svobonas. Garland of works for choir on the lyrics by Kristijonas Donelaitis and other Lithuanian poets by Vidmantas Bartulis, Giedrius Kuprevičius, Algimantas Bražinskas, Vladas Švedas

10 December. Wednesday.

Museum of Applied Art (Arsenal st. 3A)

9.00 – 10.30 Session 4 (Conference Hall, First floor).

Chair Darius Kuolys

NAGLIS KARDELIS. Lietuviškojo pasaulėvaizdžio atspindžiai Kristijono Donelaičio *Metuose*: filosofijos ir epinės poezijos jungtys

REGIMANTAS TAMOŠAITIS. Vargas ir perteklius Kristijono Donelaičio *Metuose*

AXEL ERNST WALTER. Kristijono Donelaičio *Metai* Europos nacionalinių epų tradicijoje

10.30 – 11.00 Coffee break

11.00 – 12.30 Session 5A (Conference Hall, First floor).

Chair Mikas Vaicekuskas

GIEDRĖ JANKEVIČIŪTĖ. Kristijono Donelaičio poemos *Metai* vizualinio skaitymo prasmės Antrojo pasaulinio karo metais

DARIUS PETKŪNAS. Lietuvos Liuteronų Bažnyčios inicijuotos diskusijos dėl Kristijono Donelaičio portreto 1964 m. spaudoje

AUŠRA KAVALIAUSKIENĖ. Kristijono Donelaičio epochos lietuvininkų apranga

Session 5B (Tapestries Hall, ground floor).

Chair Vilma Zubaitienė

GRASILDA BLAŽIENĖ. Kristijonas Donelaitis ir tikriniai vardai

ROLANDAS KREGŽDYS. Kristijono Donelaičio kūrinių skolininės leksikos – polonizmų – vartosenos ypatumai

LIONĖ LAPINSKIENĖ. Lingvistinis Petro Būtėno žvilgsnis į Kristijono Donelaičio *Metus*

12.30 – 14.00 Lunch break

14.00 – 15.30 Session 6A (Conference Hall, First floor).

Chair Grāsilda Blažienė

JOLANTA GELUMBECKAITĖ. Kristijono Donelaičio *Metų* leksinė ir gramatinė anotacija

FLORIAN SOMMER. Antrinė predikacija Kristijono Donelaičio *Metuose*

VILMA ZUBAITIENĖ. Kristijono Donelaičio *Metų* kalba: santykis su XVII–XVIII a. Mažosios Lietuvos gramatikomis ir žodynais

Session 6B (Tapestries Hall, ground floor).

Chair Liucija Citavičiūtė

ILJA LEMEŠKIN. Kristijono Donelaičio „paukščių pasaka“ rytų slavų epo perspektyvoje: *Metų* kompozicijos klausimu

ELVYRA USAČIOVAITĖ. Lietuvių senjojo tikėjimo įvaizdžiai Kristijono Donelaičio *Metuose*

RIMA PALIJANSKAITĖ. Kristijono Donelaičio ir jo literatūrinių personažų pasaulėžiūra idėjinių Vydūno dramų kontekste

15.30 – 16.00 Coffee break

16.00 – 17.30 Session 7 (Conference Hall, First floor).

Chair Mikas Vaicekuskas

ŽAVINTA SIDABRAITĖ. Kristijono Donelaičio kūrybos lietuviškumas

ROMA BONČKUTĖ. Simonas Daukantas – *Metų* skaitytojas

RŪTA EIDUKEVIČIENĖ. Kūrybinis tandemas: Hermano Buddensiego ir Eduardo Astramsko bendradarbiavimas verčiant Kristijono Donelaičio *Metus* į vokiečių kalbą

18.00 Closing of the Conference at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore (Antakalnio st. 6)

ABSTRACTS

♦

KRISTIJONAS DONELAITIS AND PROPER NAMES

Kristijonas Donelaitis could be described as someone who documented the onomastics of the time and the place he lived in. It would be worthwhile collecting all of the proper names the poet recorded from the spoken language. It would make up a modest but significant catalogue of the proper names of eighteenth-century *lietuvininkai* (Prussian Lithuanian). The proper names in *Metai* ought to be discussed invoking the principles of literary onomastics. This is something that is already being done by the author of this paper. Proper names in a literary work are denotative in an individualising way. Donelaitis provided his reader with an index of names, a part of which could have been created by him, because via the names, the poet expressed his literary intentions and ambitions. In addition to the index of names that was included to his literary works, Donelaitis left a number of onomastic facts in the Tolminkiemis church christening and death records, as well as in his other non-fiction writings. For example, in the Tolminkiemis land separation file and a 1755 debate, the name *Radike* and three placenames, *Samonienen* (Samanynai), *Kubillen* (Kubilėliai) and *Staluppenen* (Stalupėnai), are mentioned. In a different text, Donelaitis may have called the residents of *Kubilelen* in a different word, *Kubelelischen*, using a place-related name. *Kubillehlen* did, in fact, exist near Tolminkiemis. Tolminkiemis region birth metrics document a number of interesting facts, e.g. 19 March 1785: *Jons Sklendžuks, ein Soldat, der in der Bataille bey Welaw 1757 von den Russen erschossen ist*. The translation would read: ‘Jons Sklendžuks (Jonas Sklendžiukas), who was shot by the Russian in a battle near Vėluva [Donelaitis was mistaken as in reality the battle took place near Gross Jägersdorf]’. This passage contains the Lithuanian name **Sklendžiukas* which is not recorded in the major collections of Lithuanian names.

Keeping in mind how interdisciplinary onomastics is, one could claim that Donelaitis’ collection of proper names reflects the demographics of the parish, its residences and, of course, Donelaitis’ opinions on the parishioners, which gives insight into the nature and spirit of that who recorded those names.

SIMONAS DAUKANTAS AS A READER OF *METAI*

Kristijonas Donelaitis and Simonas Daukantas are two authors of different eras but similar fates: they both outgrew their times, and the writing strategies of both could only be accepted by small numbers of readers at the time, which led them both to write for only small circles of friends and the ideal reader who was yet to come into existence in the future. In his book *The Role of the Reader*, Umberto Eco writes that ‘any book (at least most of those that are worth reading) designs for itself a certain reader’. Therefore, the question of the composition of *Metai* will be touched upon while discussing the problem of the reader Donelaitis had designed for himself.

The paper invokes ideas from Eco’s *The Role of the Reader* to discuss the creative turn of Simonas Daukantas – the ideal reader of *Metai* in the nineteenth-century Lithuania. Daukantas was one of the first to read *Das Jahr in vier Gesängen, ein ländliches Epos aus dem Litthauischen des Christian Donaleitis* (1818). The paper draws the attention to the fact that not all of the Lithuanian cultural people who were concerned about improving the quality of Lithuanian texts were as accepting of Donelaitis as Daukantas was. The question is – why does Daukantas seem to have come the closest to the essence of *Metai*?

Reading *Metai* could not have been easy for Daukantas – he did not understand most of Donelaitis’ words and every new unknown word could have only been understood by reading the parallel translation to German. However, as Daukantas’ autograph where he copied passages from *Metai*, shows, the German text did not always come to rescue. For example, Daukantas understands *kaimenė* as *kaimas* (‘kajmene *pro* soda’), and he assumes *brinkinti* to be derived from *bristi* (‘brinkina *pro* bristi’). Nonetheless, the ambiguities did not prevent Daukantas, similarly to Martynas Liudvikas Rėza, from absorbing the ideology of the work, and appreciating the beauty and the richness of its language. Research shows that Daukantas read, appreciated and eventually drew on *Metai* without the help of extensive supporting materials, philological or factographic commentary

(except for that which was provided by the first publisher, Rėza).

The paper discusses the reasons behind Daukantas’ readiness to understand a text written not only in a different era but also in a different cultural background. It discusses his studies, his readings, and everything that made up the context for *Metai*.

Carmen Caro Dugo

Vilnius University

METAI BY KRISTIJonas DONELAITIS IN SPANISH: RENDERING THE IMAGERY, RETAINING THE STYLE

Many years ago, the Spanish humanist Juan Luis Vives (1493–1540), having become interested in the practice of translation, wrote *De rationi dicendi* (1533), a theoretical work in Latin that still remains undervalued. One of the chapters is called *Versiones seu interpretationes*. In the opinion of Eugenio Coseriu (1971), Vives, together with Martin Luther, who wrote the famous letter on Bible translation in 1530, ought to be considered a predecessor of translation theory. The Spanish humanist analysed questions that are of great importance for translation theory, considered the rendering of the original style and pointed out two methods: ‘It is essential to attempt to render the original style of the author, if it is truly worthy of that, or else to trust in one’s intuition, the most reliable guide, if it does not tend to mislead.’ According to Vives, translation (*traductio* or *versio*) is ‘translation from one language to another, retaining the word meaning’ (*a lingua in linguam verborum traductio sensu servato*). In works of fiction, one needs to be especially considerate about expression (*oratio*) and style (*dictio*). In order for linguistic details to be retained, one needs to undertake all possible measures: when translating figurative expressions from the original text, the translator ought to use the full range of expression possibilities. A perfect translation is one which is the closest to the original in its content as well as form, and the translated text can even excel the original in its quality. Vives wrote a lot about translating poetry, too, and gave translators a much greater deal of freedom here: one is at liberty to

add or cross out text as long as the general meaning is retained.

Another Spanish translator and translation theorist Esteban Torres claimed that a translator should not undertake translating stylistic forms and devices if their meaning is not entirely clear for him. It is crucial to consider stylistic forms and devices regardless of the level of a text's poetry or literary language, especially when translating a poetry text.

The first Spanish translation of Kristijonas Donelaitis' *Metai* appeared in Spain last year (Renacimiento, 2013). This translation is also the first instance of the whole poem being translated into a Romanic language. Translating into a language that uses different linguistic devices, difficulties arise when one attempts to retain the original content while at the same time rendering the style. This paper will discuss various means that were employed translating Donelaitis' *Metai* into Spanish; a comparative analysis of the Spanish text and two English translations (Nadas Rastenis, 1967; Peter Tempest, 1985) will also be given. Translation decisions will be assessed semantically and an attempt will be made to evaluate whether the nature of the output language as well as Donelaitis' style was respected.

Adriano Cerri

University of Pisa

MUSHROOM NAMES IN KRISTIJonas DONELAITIS' *METAI*: PROBLEMS OF TRANSLATION AND IDENTIFICATION

The paper will discuss several problematical aspects of Kristijonas Donelaitis' *Metai* Italian translation that I have recently published (Donelaitis 2014). Eleven mushrooms appear in the poem: *plempė*, *rudmėšė*, *storkotis*, *baravykas*, *jautakis*, *baltikis*, *gruzdas*, *bobausis*, *šungrybis*, *kelmutis*, *pintis*. Such folk names make up a small but interesting part of the lexis of this work. The morphological structure and semantic motivation of the Lithuanian mushroom names have already been examined by Jūratė Lubienė (2008, 2009, 2012). This paper will discuss the problem of translation and the question of identification, both of which are closely

interconnected.

1. The purpose of identification is to link each folk name with its Latin equivalent. However, this is frequently complicated because there is a variety of geographical, cultural and dialectical versions of mushroom names. That means that the folk versions will frequently not coincide with scientific taxons. Three major problems are observed:
 - How does one explain the fact that Donelaitis names both *baravykas* and *storkotis*, which are normally considered synonyms (*Boletus edulis*)? I will consider both poetic and historical-semantic reasons behind this;
 - How does one identify *bobausis*? LKŽe offers three possibilities: *Morchella*, *Helvella* (= *Gyromitra esculenta*) and *Cantharellus cibarius*. I will analyse all three options and show why I would choose the first one (*Morchella*).
 - How does one identify *baltikis* and what are its relations to *gruzdas*? According to LKŽe, *baltikis* corresponds with *Lactarius subdulcis* (an excerpt from Donelaitis is also provided) and *gruzdas/grūzdas* corresponds with *Lactarius piperatus*. However, analysing those names, a different conclusion may be reached, i.e. that *baltikis* is *piengrybis grūzdas* (*Lactarius piperatus*) and *gruzdas* is the common name for the whole *piengrybis* genus, or *juodasis grūzdas* (*Lactarius necator*), which is a common edible summer mushroom in Lithuania.
2. The questions of translation are raised in the second part of the paper. Consideration will be given to the choice that has to be made when a confrontation between the significant (the expression) and the signified (the content) arises. For example, translating *jautakis*, we can consider the structure of the word's formation and use the Italian translation *occhio di bue*, which is also a folk name, but it denotes a different mushroom, or we can give our priority to the signified (*Lactarius volemus*) and translate the name as *peveraccio* (*giallo*). However, this name does not evoke any association with an ox or any other animal for the Italian reader. Yet another problem is choosing between folk names when several of them exist. Examples from the Italian translation will be provided and the choices of the translator will be explained.

Literature

Donelaitis Kristijonas, *Le stagioni*, Novi Ligure: Joker, 2014.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, in; <http://www.lkz.lt>.

Lubienė Jūratė, 'Grybų pavadinimų motyvacija pagal išorinius arba vidinius grybo požymius', in: *Res Humanitariae*, 2008, t. IV, p. 173–191.

Lubienė Jūratė, 'Lietuvių kalbos liaudiški grybų pavadinimai su grybų augimo motyvaciniais požymiais', in: *Res Humanitariae*, 2009, t. VI, p. 180–203.

Lubienė Jūratė, 'Žvėrių pavadinimai lietuvių kalbos mikonimų motyvacijos sistemoje', in: *Res Humanitariae*, 2012, t. XII, p. 99–122.

Liucija Citavičiūtė

The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Vilnius

IS IT TRUE THAT DONELAITIS ONLY WROTE 'FOR HIMSELF' AND DID NOT INTEND TO PUBLISH HIS WORKS?

Kristijonas Donelaitis never mentioned his poetic works in any known manuscripts, and while he was still alive, his poetic talent was only appreciated by his closest friends. Contemporaries from the official environment only left behind records on Donelaitis' works in mechanics and optics, and all they mentioned of his poetic works were his chants. The poet was concerned with literature experts appreciating his work; he intended to publish one of his early works in Königsberg in Lithuanian and German. In his *Prussian Lithuanian History*, historian G. Ch. Pisanski mentions a poem on seasons of almost 660 lines by Donelaitis, rhymed in hexameter and well-appreciated by famous Königsberg litterateurs. He, however, revealed neither the names of the experts nor how the manuscript became an object of their interest. In our opinion, these experts were Pisanski (who was putting together materials for a course on Prussian literature that he started teaching in 1759), brothers George Bock and Samuel Bock (the former was a professor of poetry, the latter a professor of Greek), and professor Theodor Lilienthal (who had studied together with Donelaitis). They all had something to do with the Old Prussian and Prussian Lithuanian writ-

ing and ethno-culture and wrote poetry themselves. A comparison of facts allows for a claim that in 1757, Donelaitis himself brought his work to Königsberg and presented it for Pisanski. It remains unknown whether he found out about the positive impressions of the experts. The work was not published due to the Seven Years' War (1756–1763). The search for the manuscript in the archives in Berlin and Poland proved unsuccessful. Together with other manuscripts, it could have been lost at the Tolminkiemis parsonage during the invasion of the Russian army (2 September 1757), as Donelaitis and other residents took shelter in the forest. After the death of the poet (1780), this work was not found in his archives. The poem might have been written at the beginning of his poetic path and remained unpublished due to the war; *Metai* also remained unpublished due to the fact that the poet did not have the full text anymore, nor did he have the energy, the time or the sponsors.

Having corrected and adjusted some of the circumstances and facts that have previously been not considered critically, the paper will present two new propositions: firstly, *Metai* was written in a different time period than we always thought it was (around 1765–1775); secondly, the parts of the poem were not written in the order that we are used to now (starting with 'Pavasario linksmybės', 'The Joys of Spring').

Dalia Dilytė

The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Vilnius

NOT PARTING WITH DONELAITIS: DEFINITIONS OF THE TASKS TO BE FULFILLED

Although the works of Kristijonas Donelaitis have been discussed and researched since the beginning of the nineteenth century, now, as the fourteenth year of the twenty-first century is coming to its end, great tasks remain to be fulfilled in the future. To my mind, they would be of two kinds:

1) Scientific research:

a) Hexameter research. The definition of Donelaitis' hexameter as de-

terminated by the research of Aleksas Girdenis will probably remain reliable and unquestionable for long, but we do not have any works that would reveal the relationship between Donelaitis' hexameter and the eighteenth century theory of this versification or the praxis of the German hexameter. The English and the French could not use hexameter due to the specifics of their languages, but in Germany, theoretical basis of the German hexameter was attempted and used for writing. It should be made clear which contemporary versification methods made an impact on or an impression for our poet and which methods he rejected, building a structure of his own.

b) Research into the relationship between Donelaitis' *Metai* and the narrative poetry of the eighteenth-century Europe. A wide-spanning panoramic work covering the relationship between Donelaitis' *Metai* and similarly-themed narrative poetry works by the eighteenth-century German, French and English poets (Ewald Christian von Kleist, Jean François de Saint-Lambert, George Thomson) is needed to investigate how Donelaitis looks like in the context of his contemporaries. As long as a well-informed research does not appear, references to this problem in common works on Donelaitis will not sound specific and will not be valuable. We do not have any data stating that Donelaitis could have known English; however, even a quick uninformed look will show that works of Kleist and Saint-Lambert do not only have major differences, but also share certain links. It is crucial to showcase all of this. Some of the commonalities allow concluding that Donelaitis knew the poets mentioned above and may have absorbed certain things from them; the differences would show that he mindfully detached himself from the basic principles of those poets. A conclusion could be drawn that on the one hand, Donelaitis has links with the similarly-themed European literature, and on the other hand, he is an extremely original poet. All of this, however, needs a thorough investigation.

2) Tasks aimed at schools and the society:

Editions of *Metai* are usually equipped with dictionaries explaining words of foreign nature and older or out-dated Lithuanian words. This, however, is far from enough. The Lithuanians of the twenty-first century have not only lost their ability to perform village works, but

they are also not familiar with the words denoting the attributes of the agrarian culture anymore. Therefore, a large explanatory edition of *Metai* is needed (a virtual version would probably be better than a paper publication), featuring detailed descriptions or images of the objects (e.g., *budė*) and the works (e.g. the hay-burning of the pig) mentioned in the poem. Only having explained that can one venture into the deep layers of the epos, e.g. talk about how the imaginary sounds of the scythes flogged and whetted contribute to the sounds of spring, about the haymaking-battle parallel that Donelaitis is developing or about how seeing the smoke of a burning maul gives a meaning to the work of a peasant. In order to understand that, the reader needs now at least something about the objects and the processes mentioned.

Rūta Eidukevičienė

Vytautas Magnus University, Kaunas

CREATIVE TANDEM: HOW HERMAN BUDDENSIEG AND EDUARDAS ASTRAMSKAS COLLABORATED TO TRANSLATE *METAI* INTO GERMAN

'... together, we will translate *Metai* into German,' the German poet and translator Herman Buddensieg wrote to the Lithuanian German philologist Eduardas Astramskas on 12 January 1965. In August of the same year, when work was almost finished, he described Astramskas' input saying that 'literal translation gives you great honour and will continue to give even greater honour in the future' (a letter of 9 July 1965). The new German translation of *Metai* was published in West Germany in 1966 (the same translation was published in 1970 in East Germany), and Buddensieg, as its author, received a great deal of praise and words of thank-you. A lot of people in both Germany and Lithuania contributed to this important translation project – they were public figures responsible for culture, literateurs, journalists and others.

In order to thoroughly discuss translation strategies that were chosen then and the translation process itself, this paper pays particular attention

to the collaboration of the two translators, Buddensieg and Astramskas. Buddensieg did not know Lithuanian and Astramskas helped him in preparing the initial interlinear Lithuanian-German translation. The letters between the two testify the difficulty of this translation process; they are now in academic and private archives in Heidelberg, Berlin and Vilnius. Having compared the initial interlinear translation, Buddensieg's corrections, Astramskas' comments and the final version of the translation, it is clear that Astramskas did an especially significant job. In this case, one can not only talk about a productive tandem of the two translators, but also carefully consider the idea of a collaborative authorship.

Buddensieg's translation works are inseparable from his own creative experience, his literary research into the German classics and his publicist writings. Invoking Buddensieg's theoretical-methodological reflections, this paper discusses the translation terms he used, his views on the specifics of poetry translation, the importance of one's native and foreign languages, the rendering of versification or its readjustment to a different language, etc. Buddensieg's poetological reflections show his effort to continue the translation traditions that were born in Antiquity and upheld later by Martin Luther, Johann Wolfgang von Goethe and other translators of literature. Those precise circumstances explain the translation strategies Buddensieg chose as he tried to make Donelaitis' *Metai* speak German.

Speaking about translation as a part of culture politics, the complicated historical context shall not be left aside – speaking both about the translation itself and about its reception in both parts of the divided Germany. The material that was collected from both German and Lithuanian archives provides a great deal of useful information on both the processes of literary translations and the roles individual people played in spreading Lithuania's literature abroad.

Jolanta Gelumbeckaitė

Goethe University, Frankfurt am Main

LEXICAL AND GRAMMATICAL ANNOTATION OF KRISTIJonAS DONELAITIS' *METAi*

A lexical and hierarchic morphological and morphosyntactic annotation of Donelaitis' *Metai* was performed for the first time in the Old Lithuanian Corpus SLIEKKAS (URL: <http://titus.uni-frankfurt.de/sliekkas/> Last accessed 19 November 2014). Lexical annotation includes lemmata and glosses (explaining the meanings of the forms). In problematic situations such as the *-yti / -inti* verbs, they are presented in dual lemmata, e.g. *Tù Šmogaũ nieking's!* mokikis czè pãfikákít, (PL 3v,23[63]); *Tù nieking's Šmogaũ!* mokykis czè pãfikákint', (PL 4v,21[145]) – 'mokintis, mokytis' and 'pasikakinti, pasikakyti'. Morphological annotation is comprised of descriptions of the lemma (the head word) and the particular form of that word that was used in the text: such inherent morphological categories of language parts (grammatical classes) as inflexion class, the gender of classes that are not inflective for genders and variable features of inflexional morphology. A thorough lexical and grammatical analysis allowed to specify some of the more complex manuscript versions of PL (Pawafario Linksmybès) and WD (Wafaros Darbai) (e.g. *néy* PL 3v,30[70]; *l̥zõk̆in̆ejant* WD 16r,5[87]; *Šõl̆l̆õms* WD 16r,13[95]). It also allowed to determine the distribution of the adjectives of comparative *-(i)aĩs* and superlative *-(i)aĩs* degree (e.g. *pafkiáus* PL 5v,18[226]; *daugiaus* PL 5v,20[228]). Grammatical annotation drew the attention to the wrong interpretation in the previous Donelaitis publications, e.g. *Sztaĩ tãwõ Rúpełczũ* [gen.pl.] *tũjaus iłzbułdãwõ kóžnas*; (WD 17v,23[234]), plg.: *Ak! kiekfyk' afz Rúpełcziũ wiffũ n̆õ min̆õdams*, (PL 7v,38[420]).

KRISTIJonas DONELAITIS AND THE ANTIDOTE FROM THE APOCALYPSE (SURVIVAL IN THE EPOCH OF 'THE SECRET OF IMMORALITY' (2 TES 2, 7) ON THE QUESTION OF HERMENEUTICS)

In life and writing Kristijonas Donelaitis maintained the highest ideal of Christian faith. This ideal has a therapeutic effect: Donelaitis knows that the world is ill because of its sinful fall, however, ignoring the worsening of the illness, he strives to heal it. Precisely this 'therapeutic ideal' of Donelaitis turns the small Tolminkiemis village, inhabited by *lietuvninkai* (Prussian Lithuanians) into a unique topos of special peaceful education, the undeprived microcosm of hope. These energies of hope are effective in today's situation of sharpening anthropological crisis, which, in the opinion of most thinkers, is threatening to become an 'anthropological catastrophe' (Merab Mamardashvil). In the epic text *Metai*, Donelaitis creates a technology of 'curing the world' which in certain terms has no origins, basing it on the synthesis of two wonderful educators: the God's education as derived from Christian teachings, and the God's education as derived from natural nature. In this synthesis of a therapeutic Christocentric idea and pantheistic essences, the ideal of Christian hermeticism and the unity of the world can be recognized, recalling the ontology of epic poetry. This ontology of the 'eternal return', constantly refreshing the hope of attaining 'the genius of everything in one' – a genius which would be able to heal ontological wounds and cosmological cracks, understandably, for the price of one's own life, because 'The secret of immorality is already working, but the one who restricts them still has to move' (2 Tes 2, 7).

One of Donelaitis' most important methods of teaching peasants as well as antecedents is the addressing of hermeneutics of nature, but not in the terms of the present-day context of de-personalised world of physics, but in the spirit of physico-theology. Nature is depicted in Donelaitis' epic as a work of God, full of signs and traces (*vestigia aut signacula*) which are none other but the words of God in the 'context of nature', His natural

vocalities, His addresses appointed to man. In the range of eighteenth-century Christian faith hermeneutics, this understanding implicates the set of problems of natural theology with relevant *communicatio idiomatum*, in the motifs of the distance (diastema) and proximity of God and man, transcendental and immanent. Donelaitis' perceived God's Revelation correlates with His Creation, nature, and, accordingly, with man's inner natural needs and wishes. Perceiving this tie, the picture of Donelaitis' world becomes inversely proportional to theology, grounded on the principle of physic autonomy of the natural world, wholly separate from Diving metaphysics. Precisely in the discourse of Christocentric natural theology, Donelaitis preserves his significance for the present day not only in the cultural-historic sense, by also in the sense of natural sciences, because his theological insights are isomorphic to some current theories of cosmology and quantum physics, argued firstly by 'dialogue philosophy' and a strong 'anthropic principle'.

Giedrė Jankevičiūtė

Lithuanian Culture Research Institute, Vilnius

MEANINGS OF VISUAL READING OF KRISTIJonas DONELAITIS' *METAI* DURING WORLD WAR II

This paper presents World War II interpretations of Vytautas Kazimieras Jonynas' illustrations (1938–1940) for Kristijonas Donelaitis' *Metai*.

Donelaitis' poem with Jonynas' illustrations – the first representational edition of *Metai* – was published in 1940, at the beginning of the Soviet occupation, in 3000 copies. Around a year later, in 1941, as the German occupation had started, it was republished in 2300 copies. The second edition differed from the first in only a few points: it featured Juozas Ambrazevičius', who had compiled the edition, conclusive article 'Poet of the Peasant Culture' that had been edited out by the Soviet censors in 1940, the colour of the initial letters was changed from red to green, and the final colophon featured a half-figure of God the Father instead of the Lord's blessing hand.

The look of the book, its two subsequent editions, and the fact that there were over five thousand copies are all evidences of how important it was for the contemporaries. The book in general and its illustrations in particular received a rather vivid critical attention. They were recognized as a national culture achievement back in 1939, when they were awarded the Lithuanian National Prize. During the Soviet times, Jonynas was accused of ethnographic inaccuracy, during the war he was blamed for a cold view that sublimated the harsh reality of the village reality; however, this did not lessen the respect the contemporaries had for Jonynas' talent and his *Metai* illustrations. They were included in the national golden art fund, their prints were shown in expositions and reproduced in the periodical press. They made up a separate section in an exhibition of Jonynas' work that was put together in the Riga 'Ars' art salon in 1944. They were noticed and praised by the Latvian critics, who were especially positive about the manifest links between Jonynas' carvings and the classical tradition and about the artist's technical mastery.

During the German occupation, Jonynas' illustrations were reproduced in the German newspapers that were published in Lithuania, too, even though they were not distinctly interested in local art. Jonynas was made an exception probably because of the fact that the style of his woodcuts absolutely coincided with the Reich official arts aesthetical standards, therefore, his works should have looked familiar to the reader of the German publications. However, the illustrations for *Metai* appearing in the German press of the occupied Lithuania were not a sign of Lithuania's cultural maturity and its ties with the European tradition – they were intended for making the exotic customs of the unfamiliar nation interesting. For example, the first reproductions of Jonynas' illustrations in *Kauener Zeitung* were accompanied by an explanation that those were illustrations for a literary work; later, they were presented as independent images, emphasising their ethnographic content.

Naglis Kardelis

Vilnius University

THE LITHUANIAN WORLD VIEW AS REFLECTED IN KRISTIJonas DONELAITIS' *METAI*: LINKS BETWEEN PHILOSOPHY AND EPIC POETRY

Kristijonas Donelaitis' *Metai* is the first mature extensive work in the history of Lithuanian literature, therefore it can be considered the actual foundation of our literature, its never-ending source of inspiration, a measure for its artistic value; it can be seen as not only the chronologic beginning of Lithuanian epic poetry but also a logical axis of our whole literature.

Metai, being the alpha and omega of Lithuanian literature, also emerges as the first text opening up the wide panorama of the Lithuanian world-view and the dotted lines of the philosophical intuitions – Alvydas Šliogeris would probably call them the first authentic testimony of Lithuanian thinking and the first attempts to express it in language. In the same way like one can see the germ of the Greek philosophical thinking in Homer's poems, a germ that existed before the first Greek philosophers, one can also search for a germ of the authentic Lithuanian philosophy in Donelaitis' *Metai*, a philosophy that stems from the unique Lithuanian thinking. The real importance of *Metai* and the extent of its influences will only be understood when we enrich its literary research with philosophical approaches.

Even though Donelaitis' *Metai* is an original text of fiction, it can be considered as produced by the creative genius of the Lithuanian nation as a whole, therefore – reflecting not only upon the mentality and spirit of its author, but also of the whole nation that raised this author. The Lithuanian spirit is apparent in *Metai* in the same way like the Hellenic spirit is apparent in Homer's poems, the Roman spirit – in Virgil's *Aeneid*, the Indian spirit – in the great Ancient Indian myths *Mahabharata* and *Ramayana*, the Sumerian and Akkadien spirit – in the *Epic of Gilgamesh*.

The Lithuanian thinking manifests itself very distinctively, revealing not only the spirit of the whole nation, but also the way of thinking that is characteristic of the author of *Metai*. The archaic elements of the national

mentality are in perfect harmony with the modern beliefs of the Enlightenment; the intuitive grasp of the natural elements that is characteristic of Paganism – with the Christian divide between the Creator and his creations, between nature and culture and with the rational Protestant didactics. The existential situation of a philosophizing peasant and the trajectories of thinking characteristic of a thoughtful peasant are themes that were knowingly emphasized by the author of *Metai*, one that has both a literary and an obvious philosophical dimension.

Both the classical (Antique and Classicist) and the modern traditions of philosophy have links with *Metai*. The links between man and nature and the poetically-presented cosmic sense of the world's unity in Donelaitis' work point to elements characteristic of classical philosophy, whereas modern philosophy manifests itself in *Metai* in the display of the human groundedness not only in the native land but also in the moment of the now-and-here, the sensual intensity of the being, the signs of philotopy – love for one's native places.

Aušra Kavaliauskienė

Lithuania Minor History Museum, Klaipėda

CLOTHING OF THE LIETUVININKAI OF DONELAITIS' EPOCH IN THE POEM *METAI*

Kristijonas Donelaitis' *Metai* is an important source for ethnography providing information on what the residents of Lithuania Minor wore in the eighteenth century. Details of women's festive outfits are named (*kykas, nuometas, ploštė*), adornments young women wore are characterized (*vainikai, kasos*), everyday garments are described (*mučė, kobotas, buksvos, skranda*), a fair amount of attention is given to footwear (*vyžos* with *autai* are mentioned, *klumpės, kurpės, sopagai*), the traditional *marginė* is praised and fashionable clothing is introduced (*sermėga, turbonas, kedelačiai*).

There are a few pieces of advice in *Metai* for women processing flax. Those who *nesigėdi, kad joms kartais merdėdams vos sukasi vindas*, are

called *nenaudėlės*. They are taught to stop being lazy to spin, bend (spool the thread onto the reel), warp (roll the thread onto the warper) and weave. It is being explained that one should not wear shabby and patchy clothing to the mass or to serfdom. *Viežlybos gaspadinės* are those whose *vindas* (spinning wheel) is spinning sprightly, whose loom is brattling and whose finished fabric *ant margų lankų kaip sniegas pavasario blizga*, i.e. is paling in the sun. Both the everyday and the festive clothing is made out of home-woven fabric. *Nuometas* and *ploštė* were of the whitest and thinnest cloth. *Marginės*, which the foreigners did not deem to wear, were woven from coloured woollen threads. The originality of a skirt was determined by the diversity of its colours and the special way of wearing it: the home-woven woollen fabric was wrapped around one's waist and belted with a belt or a sash. Donelaitis reproves the *nenaudėlės mergaitės* who renounce the traditional *marginės* (colourful skirts) and wear *kedelačiai* – skirts made à la German fashion.

Donelaitis authoritatively lectures in *Metai* that everyone is equal in their birth, and it does not matter if they were swaddled in *skrandgaliai* or laid *ant šilkų perynų*; a bast-shoed peasant is no less clever than his master. Those ideas of the Enlightenment, expressed in a language that was understandable for the people, definitely lifted the spirits of the *lietuvininkai* (Prussian Lithuanians) who were constantly humiliated by the colonists. As a priest, Donelaitis lengthily expressed his religious feelings in *Metai*. He taught the peasants to wear modest clothing. In 'The Joys of Spring' the nightingale, the queen of birds, is praised, because her looks are modest and she *garbina dievą* (praises God) with her beautiful singing. Donelaitis moralizes that *tarp žmonių daug sykų taip jau nusiduoda*: the dresser Dikšas, *rūbais blizgančiais kasdien išsirėdęs*, is bloated and godless, whereas Krizas in his peasant clothing is devout. The ideas of pietism – a Protestant religious idea praising modesty, moral lifestyle and emotional devotion are expressed here. Having created a resonance in *lietuvininkai* (Prussian Lithuanians) religious meetings, those beliefs made an impact on the traditional folk culture in Lithuania Minor up until the middle of the twentieth century.

**THE PARTICULARITIES OF THE USAGE OF
BORROWINGS (POLONISMS) IN KRISTIJonAS
DONELAITIS' WORKS**

This paper will review the peculiarities of adapting the 59 polonisms and their 24 morphophonemic alternates and secondary derivatives (i.e. 10 mongenic polonisms and their 12 morphophonemic alternates and secondary derivatives; 48 indeterminate polonisms and their 12 morphophonemic alternates and secondary derivatives; one alternative Polish-origin lexical borrowing).

Several aspects of Lithuanianizing that lexis are discriminated:

- 1) *Phonetic transformation* (e.g. pvz., *sviklas* 2 [sm.] '[bot.] raudonasis burokas [*Beta vulgaris*]: *Sėkite... ropių, pastarnokų, sviklų beigi repukų* (PL 656), plg. lie. *čvikla* [sf.] 'burokas; raudonasis burokėlis': *czwikla* PrD 136.25 ← (s. / v.) le. *ćwikła* 'burokas; virtù burokų garnyras' [< č. *cvikla* 'burokas' ← gr. *σεῦτλον* 'valgomasis burokas']);
- 2) *Affixations* (e.g. *lėbauti*, *-auja*, *-avo* [verb. intr.; hibr.] 'puotauti, užauti, nuolat kelti vaišes, puotas': *Neprieteliau, tu lėbaudams ir vis smaguriaudams laukę su tvoroms ir namę visę suėdei* (PL 465–466) ↔ (v.) le. *labować* 'džiūgauti; būti patenkintam; linksmintis' (< v.v.a. / v. *laben* 'palaikyti ką kuo; įtikti, nuraminti; linksminti ir kt.' ← V.lo. *lavare* 'apvalyti');
- 3) *Structural modulations* (e.g. *māckas*, *-à* 4 [adj.] 'visai mažas, mažytis': *Giltinė su rauplėms piktoms atšokusi smaugia ar su karštlige dar tikt māckę pasuka biėdžių* (VD 89) – su struktūrinių elementų *-it-* absorbcija, plg. lie. *mācitkas*, *-à* 3^b [adj.] 'visai mažas, mažytis': *Jūs bulbàs rāvit, tas mac-itkàs* Dv ↔ le. dial. *maciutki* 'labai mažas; mažytis, mažulėlis'; *bóti, bója, bójo* [verb. intr., tr.] 'paisyti, kreipti dėmesį, rūpintis, bijoti': *Ale nebok, gaidaū, neverk, permier nusimydams* (PL 529) – su inicialinio *d-* afereze, plg. lie. *dbóti, -ója, -ójo* [verb. tr., intr.] 'stebėti (ką), žiūrėti (ko)': *Kursai dboja ant šauksmo paukščio* Ch 5Moz 18.10; *Ai nedbok nieko, mano seserėlė* JR 165; *Nedboju nē kalbužėliū, kad į širdį bernelis* JV 276 ← (s. / v.) le. *dbać* 'rūpintis; kreipti dėmesį ir kt.' → s.blr. *δбаму* 'rūpintis; galvoti apie ką; atkreipti dėmesį, pastebėti', blr. [dial.] *δбавь* 'rūpintis; galvoti, kreipti dėmesį', r. dial. *δбамь* 'rūpintis; kaupti, rinkti') etc.

Summarizing the results from the analysis of Donelaitis' polonisms, a conclusion is made that the primary (resp. structurally and semantically identical) polonisms aside, he also used a lot of morphophonemic alternates of those polonisms and Lithuanianized secondary derivatives.

Darius Kuolys

The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Vilnius

'DONELAITIS CODE' IN LITHUANIAN CULTURE

Replying to questions asked by the *Metai* magazine, Marcelijus Martinaitis said in 2012: '*Metai* is important for us as a phenomenon of the consciousness; there is a certain 'Donelaitis code' in action, a code that is deciphered in the times of distress, especially when a threat of losing one's identity occurs'.

This paper will discuss the 'Donelaitis code': it will examine how Lithuanian culture created the symbolic image of Kristijonas Donelaitis and will review the major meanings of this image.

Back in 1818, Martynas Liudvikas Rėza presented Donelaitis as a mouthpiece of the national character and *Metai* – as a national text of an exceptional importance, as 'an exemplary work for the Lithuanian nation' (*Musterwerk für die litthauische Nation*). According to Rėza, Donelaitis' work is 'of Lithuanian expression' – 'gentle, infantile consciousness, sublime thinking, [...] pure love for one's motherland and genuine fear of God', corresponding with the Lithuanian character, prevails the text.

In Lithuania Proper, Donelaitis was received as a founding figure of Lithuanian culture right away. Adomas Mickevičius described *Metai* as a 'reliable depiction of the Lithuanian customs' that should excite the society in *Gražina*, published in 1823 in Vilnius. For the Samogitian revolutionary movement that started at the beginning of the nineteenth century, Donelaitis became a signifier of the creative power of the Lithuanian language and the Lithuanian people. Simonas Daukantas was probably the first one to compare 'Donelaitis, the praised minstrel' with Homer and Vergil in his 1822 *The Deeds of the ancient Lithuanians and*

Samogitians. The Prussian poet was described as ‘a man full of rightful spirit’ in Simonas Stanevičius’ preface to the 1829 edition of Donelaitis’ fables; every Lithuanian and Samogitian who loves his motherland is encouraged to read *Metai*. In Stanevičius’ book, Donelaitis’ work emerges as the strongest linguistic and cultural argument for the nation’s survival. Liudvikas Adomas Jucevičius claimed Donelaitis to be ‘the great national poet’ in 1837 and asserted that ‘the national character, its moral and physical shape’ is evident in *Metai*.

This symbolic image of Donelaitis was repeated and reinforced by Maironis. In his 1888 poem *Lithuania*, dedicated for Antanas Baranauskas, Donelaitis was represented as ‘the great poet’ who ‘sang *Metai*’ for his brothers to ‘lift up their spirits’; Donelaitis’ Prussia was represented as the land where Lithuanianism is preserved and reborn: ‘the glorious land’, ‘where the revival started’. In his 1893 poem *Tarp skausmų į garbę (From Ache to Glory)*, the Prussian poet was called ‘a real Homer’, who had finally examined the Lithuanian peasant. Maironis attributed the loyalty of ‘the enlightened’ for the people to the image of Donelaitis – the loyalty for the captive Lithuanian peasants, their language and culture. He claimed that the decision for this loyalty had an impact of the choices the Lithuanians of his generation made and the moral attitudes they chose. According to Maironis, it was a ‘star leading the way’ for and ‘encouraging’ the Lithuanian cultural people later. At the same time, Donelaitis was understood as the foundation and the sign of the national prestige; he ‘lifted up the name of the Lithuanians in the eyes of the foreigners’.

In the twentieth century, the works of the Prussian poet was interpreted as a mouthpiece of the national identity and the ‘national character’; at the same time it was seen as the programme for the survival of the Lithuanian national community, a ‘life grammar’ teaching to be in harmony with God and the world. Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė and Juozas Keliuotis created the image of Donelaitis as a wise man who understands the value of his personal value and the value of his national commune. According to Kymantaitė, the Prussian poet is a mouthpiece of the ‘bright spirit’ of Lithuania, ‘an example of peaceful familiarity with oneself’. In 1943, Keliuotis erected Donelaitis as a teacher of ‘divine wisdom’, ‘tender view to the world and life’ and claimed that this wisdom had never touched the Lithuanian nation ‘deeper and fuller’.

Vydūnas, unfolding the ‘Lithuanian wisdom’ of Donelaitis, explained *Metai* as guidelines of survival in 1948. The most important, according to him, is the ‘living faithfulness’ manifested by Donelaitis, one that defines and marks as sublimely humane the human relationship with nature and everything alive. It determines the special respect and sympathy the Lithuanians have for life, the ability to see and feel the vitality of the world.

The image of Kristijonas Donelaitis as a wise teacher of the national community and the guard of the said community’s existence has been also developed in the texts by Kazys Bradūnas, Marcelijus Martinaitis, Justinas Marcinkevičius, Saulius Šaltenis.

Lionė Lapinskaitė

‘Language. Book. Art’ Communication Centre, Panevėžys

PETRAS BŪTĖNAS’ LINGUISTIC VIEW OF KRISTIJonas DONELAITIS’ *METAI*

Linguist and educator Petras Būtėnas (1896–1980), who moved away to the West in 1944, was interested in Donelaitis’ life and work for several decades. The articles published in expatriate press in 1964, celebrating the 250th anniversary of Donelaitis’ birth, make up the most of his legacy on the topic. However, not all of Būtėnas’ material was published – some of it still remains in manuscripts which are now in Petras Būtėnas’ archive in Panevėžys, brought back to Lithuania by his son Donatas Būtėnas in 1966.

Būtėnas, among other aspects, explored Donelaitis’ works linguistically. Būtėnas emphasizes the originality of *Metai* not only in the context of Lithuanian literature, but also in the context of world literature by examining linguistic expression, reasonably discussing, grouping and analysing the similes, phraseological units, metaphors, etc. used in the poem. An example of that is a notebook written in the German DP camp, called ‘No. 7. Donelaitis. Others in the eighteenth century. Book digest. For context (from history). Periodization of Lithuanian lit[erature].’ The language of Donelaitis’ *Metai* is discussed here, the unique artistic expression is emphasised.

An article by Būtėnas, 'Where From When Who How With Whom Till Now' was started to be published on 15 April 1964 in *Keleivis* newspaper. It was a response to Estonian poet Alexi Rannit, who enraged the public at the Donelaitis 250th anniversary in Boston claiming that Lithuanian language was derived from Slavic. In the article, Būtėnas proves the actual Indoeuropean roots of Lithuanian with skill. His article 'Donelaitis' Lithuania', published in *Nepriklausoma Lietuva* in July 1964 is valuable not only for its lengthy discussion of the geopolitical situation in Donelaitis' time, but also for the etymological analysis of Taukiai and Vyžlaukis place-names mentioned in *Metai* leading to the proof that this has long been a Lithuanian region. In 'The Living Beings of *Metai*', published in the same publication on 4 November 1964, Būtėnas proved that the Lithuanian imagery was exceptionally rich by analysing how colourfully the fauna was presented in *Metai*.

It seems like Būtėnas might have been the first expatriate Lithuanian researcher to take interest in the *Metai* similes and their expression. According to Būtėnas, a linguistic analysis of the poem allows to know the colourful life of the peasants in the eighteenth-century Lithuania Minor better, depicts their spiritual world-view compellingly and is at the same time a unique document of how language functions in a particular social context.

Rimvydas Laužikas

Vilnius University

THE FOOD OF KRISTIJONAS DONELAITIS' *METAI* IN THE CONTEXT OF THE EIGHTEENTH-CENTURY GASTRONOMIC CULTURE

Kristijonas Donelaitis' poem *Metai* has been examined in various contexts in the past several centuries. Gastronomic culture research is not an exception. The first likely publication dates back to 1965 (Vyšniauskaitė, 1965). The author analysed the everyday of the poem in ethnographical context. Nowadays, the topic of food in *Metai* is analysed in the contexts of the

protestant cultural meanings by Dainora Pociūtė-Abukevičienė (Pociūtė-Abukevičienė, 2013).

This paper presents a research that analyses Donelaitis' *Metai* as a source of the region's gastronomic history. The reference point for the research is the common context of the eighteenth-century European gastronomic culture. During this time, the Kingdom of Prussia was an interesting space of intercultural gastronomic interactions, where the traditions of *lietuvininkai* (Prussian Lithuanians), the Germans (the Austrian), the Polish (the Masurians), the French and even the Swiss interrelated. On the other hand, the ideas of the baroque kitchen of Louis XIV were spreading intensely in Europe in the beginning of the eighteenth century, and the inheritance of those ideas was coherent with conflicts of 'civil' kind. At the same time, very close by, at the side of Lithuania Minor, the Polish-Lithuanian Commonwealth, which was almost a 'reservation' of the Gothic culture, flourished and promoted yet another kind of gastronomic culture.

The aim of the research is to analyse the elements of gastronomic culture present in Donelaitis' *Metai* and place them into the European context. The methodological position of the research is oriented not to the 'story of survival' (such approach sees gastronomic culture as nutritional human needs, economic statistic of food processing, etc.) but to 'feeling the taste' of the era (examining eating as a cultural phenomenon). Therefore, the aim is not only to present statistical data or examine opportunities for peasants to survive in the eighteenth century but to take a look at the kitchens, bowls and plates of the characters. During the research, recipe books from eighteenth century Germany and Polish-Lithuanian Commonwealth were analysed in terms of intercultural interaction. The paper will also present reconstructions of the production technologies of some meals.

Literature

- Pociūtė-Abukevičienė Dainora, 'Protestantiškoji žemdirbio etika Kristijono Donelaičio 'Metuose': maisto ir valgymo reikšmės ir vertės', in: *Universitas Vilnensis*, 2013, Nr. 3, p. 12–13.
- Vyšniauskaitė Angelė, 'Lietuvių materialinės kultūros atspindžiai K. Donelaičio 'Metuose', in: *Literatūra ir kalba*, 1965, t. 7, p. 74–98.

KRISTIJonas DONELAITIS' 'TALE OF BIRDS' IN THE PERSPECTIVE OF THE EASTERN SLAV EPIC: THE QUESTION OF *METAI* COMPOSITION

The concept of the four seasons has been testified (since at least the beginning of the eighteenth century) in the geographically cognate Cyrillic tradition. Researching the structure of Donelaitis' poem, it seems exceptional that the cycle of the year is expressed via showing the meeting and the counsel of the birds (which is full of didactics).

The Slavic piece was documented in writings and in folklore but its initial circumstances of its origin and existence remain unclear. Folklore pieces frequently used to gain a written form. Keeping this common 16-17th century tendency in mind, one could assume that an epic East Slavic song (старина Птицы) turned into a legend, a literary tale (Сказание о птицах, Птичий совет, Птицы), and not vice versa. This would explain the major differences between the copies of the tale that has reached us: the song was documented differently in different places, therefore, it is not possible to trace any textual links between the groups. A special emphasis should be made on the fact that most of the legends written down on paper and dated seventeenth-eighteenth centuries have linguistic features that clearly point to the Ruthenian language.

A work of an attractive form made an impact on the literature development in the eighteenth-nineteenth centuries, e.g. Aleksandr Sumarokov's Другой хор ко превратному свету, Aleksandr Pushkin's Сказку о медведихе, Aleksandr Ostrovskij's Снегурочка. The oldest record of the epic song is archived at the Oxford library. It was made in 1619, probably in Arkhangelsk, by the English traveller and writer Richard James.

The piece begins with an introduction that shows the inevitability of the changing of the seasons concisely and fluently, in a form of a rhetoric question and answer:

От чево ди зима становилась, –
Становиласи зима от морозов,

Потому же наставала весна красна,
По весны пошло лето тепло,
По лете осень богата,
Крестьяне стоги склали,
Им жить хорошо прокладно...

Stable epithets marking the seasons remind of the names of *Metai* parts (compare осень богата – Rudenio gėrybės). The coming of the birds and their interaction is described after the introductory part. A feathered stranger from faraway lands, заморская птица певича, frequently explains the distribution of the social functions that is the same in the world of humans and in the world of birds:

На славном на Дунайском мори
Солитались малыи птици-пивицы,
Садилась птицыньки рядами,
Вмести носамы-головамы,
Стали оны пити-жупити,
Всю свою компанию веселити,
Всех к себе птиц прикликати,
Кто у нас на мори, у нас большой?
Кто на дунайском меньшей?

Afterwards, just like in *Metai*, the communal order of people is identified with the order of birds (compare: the eagle – the ruler, the sparrows – the peasants, the stork – the master, etc). The bird-people frequently point to similar intentions in works of comparative nature.

The East Slavic epos and its traces in the Ruthenian writings point to a possible source (or a different unknown intermediate link) of Donelaitis.

**LIETUVININKAI (PRUSSIAN LITHUANIANS),
KRISTIJONAS DONELAITIS AND THE MATURITY
OF LITHUANIAN CULTURE**

Kristijonas Donelaitis felt he was a *lietuvininkas* (Prussian Lithuanian), he wrote for the *lietuvininkai* and for Lithuania that for him first and foremost meant the part of the Kingdom of Prussia that spoke Lithuanian between the sixteenth and eighteenth centuries (Lithuania Minor (Prussian Lithuania), Lithuanian volosts, the Lithuanian provinces). Across the Nemunas, there were Lithuanian-inhabited areas of the Grand Duchy of Lithuania.

A part of German historians explained that Lithuanians lived in the Kingdom of Prussia because of the mass migration from the Grand Duchy of Lithuania. The conclusions are currently drawn claiming that it was determined by many factors: the proximity of the cultures and languages of the 16th century Balts who lived in the territory and the Lithuanians of the Grand Duchy; the Lithuanianizing of the ancestors of the Skalvians, the Nadruvians and a part of the Prussians who were all conquered by the Teutonic Knights; cultural ties between the Balts who lived in different states. During the 13–16th centuries, a Lithuanian community with its distinct history and forms of cultural development formed itself there – it was a *sub-ethnos* of the Lithuanians, the *lietuvininkai*.

The historical Lithuania existed in two states – it ruled one (The Grand Duchy of Lithuania) itself and it formed the conquered part in another. They were united to a common nation (in its postmodern form) by the language and most of the cultural phenomena, they both lived in the circumstances of intense cultural interconnections and were both societies of incomplete societal structure (there was a tendency for the Lithuanian speakers to belong to lower social classes); as the beginning of the early modern period, as the structure of the society was changing, an ambition of leaving one's social class and rejecting one's ethno-cultural relations was gaining shape; in comparison with the neighbouring countries, the status of the native language was inferior to other languages.

Developmental differences: different participants of cultural interconnections were predominant, they lived in different political backgrounds,

the paces and forms of cultural maturation differed, the social statuses of the Lithuanians were partly different (the *lietuvininkai* had a Lithuanian priest and a group of proto-intelligentsia that ensured the succession of their activities), different content of cultural memory was getting shape.

For the residents of Lithuania Minor, the existence array of the Lithuanians across the Nemunas and its cultural proximity was a power generating gravitation into the Lithuanian culture, and at the same time, the cultural works of the *lietuvininkai* gave basis for and accelerated the development of the national culture in the Grand Duchy of Lithuania.

Donelaitis, as a personality and an artist, is a mouthpiece of the broadly-understood maturity of the Lithuanian culture. In his works, he gathered and combined the European fourteenth–eighteenth-century reception of Antiquity, the scientific mentality and the intellectual disposition of the Middle Eastern Europe, considered the institutionalisation of the Lithuanian usage that has been happening in the kingdom of Prussia since the mid-sixteenth century. Having chosen the *lietuvininkai* peasant community life, world-view and the Lithuanian language as his subject matter, he gave a new status for the *lietuvininkai* community and for the Lithuanian language, one that is crucial for the creation of a postmodern national culture. It was a historic present from the *lietuvininkai* to the Lithuania Proper, where phenomena of a similar extent only started to mature several generations later.

Sigitas Narbutas

The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, Vilnius

**KRISTIJONAS DONELAITIS' SIGNIFICANCE FOR THE
DEVELOPMENT OF THE LITHUANIAN HEXAMETER**

Why did Kristijonas Donelaitis choose to write in that particular form of Antique versification, hexameter? How did the Lithuanian hexameter develop afterwards, which lessons from Donelaitis proved to be too complicated and which – useful? Trying to find answers to those questions, it is important to re-evaluate the development of the Lithuanian secular poetry before Donelaitis, in the sixteenth–eighteenth centuries, and after him, in the nineteenth–twentieth centuries. Before Donelaitis, there were

not many Lithuanian verses. Even though they weren't numerous, the poems of the sixteenth-eighteenth century vary in their metrical forms, so one should think that Donelaitis' choice was determined by valid reasons. The examples of the nineteenth-twentieth century poetry are a proof to the fact that Donelaitis was probably unable to write in any different form. Hexameter is used in at least half of the Lithuanian poems that are known today. It is also not a coincidence that most of them were published in multi-lingual collections. They appeared not only in Vilnius or in Königsberg, but also in other European cities where the Lithuanian youth was studying. Therefore, the poetic talent aside, Donelaitis' choice was probably influenced by the respect to the Antique epos he had been taught since middle school, studies of Homer, Hesiod, Vergil and Ovid, the characteristics of his poetry studies, his involvement in the activities of the Lithuanian language seminar and, possibly, other things.

After Donelaitis, the Lithuanian poetic space expanded: it did not only develop in the sphere of the epos, but also took turn to the dramatic and lyric literature and world poetry translations. It was one of the reasons why Pranas Vaičiaitis' attempts to write in hexameter were not successful and why Jeronimas Ralys, the first translator of Homer's epos, was successful.

Kęstutis Nastopka

Vilnius University

ORAL STRUCTURE OF KRISTIJONAS DONELAITIS' ENTRIES IN THE REGISTERS OF BAPTISMS

1. Kristijonas Donelaitis left entries in three Tolminkiemis church's books of Baptism registers: 1743–1754, 1757–1773 and 1773–1779. The year of the entry is indicated in these books, but the precise date is not known. Semiotics calls this the time of vocalisation. Reviewing his previous entries, Donelaitis added various entries to them. This is why the presence of the entries is two-fold: the first time of vocalisation is overlapped by the later time of the commentary.

2. The author of these entries (*the addresser*) addresses his future heir (*the addressee*) asking to remember him and visit his grave. It is moved

from the presence of the saying to the promised future: 'We will see each other on the other big day'. The narrator in the eyes of God (*the decider*) takes on two thematic roles – 'to be the shepherd and the sheep'. As a shepherd, he urges the heir to remember his teaching and not to repeat mistakes. As a sheep in the herd shepherded by God, the narrator asks the divine decider for grace and a blessing. More than one entry in the Church year begins with addressing God. In the year 1746, king Friedrich the Great is named as the decider of the earthly order. The earthly superiors are assigned the responsibility for the immoral deeds of their subjects.

3. Donelaitis judges the actions of his contemporaries according to the precepts of the divine order. Unmarried mothers are called whores, and ones that have several bastard children – 'three-times double whore'. Religious ignorance is correlated with swinish nature. The narrator complains of the moral decline of his time: 'In my time piety has so diminished that even priests unashamedly gambled for money and stuffed their pockets with stolen money.'

4. The order in the first person is interrupted by the already *narrated* history with characters *disconnected* from the narrated situation (lawful and unlawful parents, confraters, officials), time and places. Changes of historical time are marked (built paper mill is the place where 'many girls caught their children'). The seven-year war is remembered as the punishment of God and the grace of God for those who trusted him. The services held and children baptised in the hunters' hut in Romintė's woods are remembered. Fathers of the babies, who are still in war or died in battle, are remembered in the entries.

5. Time is ascribed the role of the decisive judge. The entry about the last baptism in Romintė's woods (18 August 1757) and the first baptism back in Tolminkiemis (27 August) is followed by the address: 'You, the future times, do not forget this misery.' It is hoped that the written words will reach future generations. Next to the year 1753 entry, a note 'Oh God, were are those times'. In the first entry, of 24 November 1773, Donelaitis, introduced as the Tolminkiemis' parish rector, promises to go where God will lead him. Forty years later he writes: 'Year 1773, 30 November. I read this and wondered how God led me'. The unfavourable 1743 entry about the community of Reformers is corrected by an entry of the same day in 1773: 'there are good people among the Reformed. As are amongst Luth[eran] entirely godless. I experienced that in over thirty years'.

6. The narration of the entries is confirmed by the reference to the Holy Scripture. The heir is urged to do his duties in good faith, regardless of the persecution of the unlawful (*Mt* 5, 10), to shepherd the herd accorded to him by God not because so forced, not from ugly profits, but in good will (*1 Pt* 5, 2). Atheism and godlessness taking hold, support is searched in the 'Hymn for Love' by Paul (*1 Kor* 13), in the untiring doing of good (*Gal* 6, 9.10). The warning by the Evangel according to Lucas is remembered (*Lk* 18, 8): 'I am telling you: soon he will defend their right. But will the Son of God find faith on earth when He comes?' The immorality of the new age is described with references to the New Testament (*2 Tim* 3, 1; *2 Pt* 3,3). In one of the last 1779 entries, Donelaitis interrupts the listing of the baby's father with the resignating memory of the prophesy of Amos (*Am* 5, 10.13): 'Be quiet! Our times dictate to stay quiet'.

Rima Palijanskaitė

Vydūnas Association, Vilnius

THE WORLD VIEW OF KRISTIJONAS DONELAITIS AND HIS CHARACTERS IN THE CONTEX OF VYDŪNAS' PLAYS

Kristijonas Donelaitis and Vydūnas are the creators of Lithuania Minor, both connected by the same Prussian land and the concern for the position of *lietuvininkai* (Prussian Lithuanians) in the conditions of Germanization. Similar is also the social experience of both artists and the same, humanistic, creative orientation. Both are connected by the Lutheran tradition, pantheism and mysticism characteristic for German culture and the old Baltic attitude akin to this worldview.

Criticism of Donelaitis' worldview and his *Metai* in Donelaitis studies is greatly varied and even counterintuitive, as often the poem author's views and the views of his characters are conflated, or only ideas of separate characters are highlighted. Literary critics who perceived these counterintuitive views are mostly inclined to link the position of the narrator (onlooker) and the personified nature's thoughtfulness, at the same time

remembering what is telling from Donelaitis' life, poetry, surviving letters and other written sources.

The plot of *Metai*, the views of some of the characters and their actions often raise a lot of questions, to which literary critics and researchers do not give an unambiguous answer. Even the distribution of characters into positive ('*viežlybieji*') and negative ('*nenaudėliai*') is very conditional, since the positive ('*viežlybieji*'), especially Pričkus and Krizas, have many character traces assorted to the negative ('*nenaudėliai*'), and some of the '*nenaudėliai*' (e.g. Slunkius) have many '*viežlybieji*' character traces, thoughtfulness. In Donelaitis' texts, it is characteristic for the main characters to have their own mind, they see life and the world according to themselves, act on their own accord. On the other hand, it is not difficult to see many common traits in the worldview of all *lietuvininkai* peasants.

In *Metai*, as in some plays by Vydūnas (especially the mystery *Sea Bells*), there is no clear and consistent plot action, but the difficult life of people is revealed, their worldview, ideals and social relationships. The characters' traits constructed by Donelaitis and their life actions (happenings) – sometimes very unexpected and mysterious – are not accidental and have an ideological meaning. In this way the complexity of human nature is bared, as well as certain attitudes, actions and links of destiny. The characters of Donelaitis' poem are very different from the characters of Vydūnas' plays, however the peasants and other characters still speak the same language, and act, and live their destinies raising to the reader similar questions – expressing a worldview akin to Vydūnas'. These are intolerance for the disenfranchisement of the peasant and the strive for humanism, the resistance to exploitation and violence; the awakening of the self-respect of the peasants and efforts to become *your-own-man*; respect for the Lithuanian language, Lithuanian traditions and customs; the preservation of national identity and the link of harmony and morality; a critical view to some Christian ideas and a comparatively free interpretation of the Holy Scripture; the critical evolution of the self-consciousness of the characters' religious and social views; the importance of live (mystic) faith; the unity of man and nature; the declaration of a metaphysical gender equality; intolerance to hypocrisy and greediness; the creative or destructive (when speaking about curse-words) power of mind and word; taking care of the health of the body and the soul.

DISCUSSIONS ABOUT KRISTIJONAS DONELAITIS' PORTRAIT IN THE PRESS OF 1964 INITIATED BY THE LITHUANIAN LUTHERAN CHURCH

Celebrating Kristijonas Donelaitis' 250 anniversary, separated from the state the Lithuanian Lutheran Church had no chance to participate neither in the national event for the commemoration of the priest-poet, neither to express the relevant question in the press. The consistory commemorated the anniversary modestly, instructing the priests to remember Donelaitis and his *Metai* in their sermons.

The priests on the own accord took too kinds of initiatives. Some of them sent letters to the Highest Council of the Lithuanian Soviet Socialist Republic, the Science Academy the Lithuanian language and the Literature Institute, National Literary Fiction publishers, protesting against Donelaitis' labelling as a 'pastor'. The chairman of the consistory Vilhelmas Burkevičius, in his accord, strived to spread information collected on his own about the first printed Donelaitis' portrait in the pre-war press.

The mysterious portrait was printed in the 1932 newspaper *Srovė*, edited by the Lithuanian Lutheran patriotic organization 'Pagalba', next to an article 'The History of the Poem 'Metai' by Donelaitis' by Kristupas Gudaitis. The publication, unfortunately, did not provide any information about the author or the origin of its author. The poet's birthday anniversary approaching, Burkevičius decided to gather more information about the circumstances of the portrait's appearance. He addressed Gudaitis, the author of the article, who at the time lived in USA and who said that the portrait is authentic, painted after witness accounts related by the 'local old people' living in Tolminkiemis before the First World War. The artist, whose surname Gudaitis could not recall, has travelled to Tolminkiemis and showed the portrait to local Lutherans: 'The old people confirmed, that Donelaitis was similar like this'. Burkevičius, having no opportunities to publish this information in the press, addressed journalists he knew, asking to introduce the portrait to the reader of Soviet Lithuanian press.

In 1964, this 'sensational' information was published by Švyturys and *Literatūra ir menas*. Eventually it was denied, but the question how much this first image of Donelaitis, painted 'according to contemporary accounts' could have influenced the XX century portraits of the priest-poet in Donelaitis studies iconography remains open.

Nerija Putnaitė

Vilnius University

WHAT REMAINS OF THE SOVIET IMAGERY OF DONELAITIS?

There are three most definite imageries of Kristijonas Donelaitis in the Soviet Era: ideologically suitable advanced creator, atheist worshipper of nature and antimodernist, the witness of the civilisation of the Lithuanian nation.

The advanced creator. The most vivid image of Donelaitis appeared during the war. Kostas Korsakas in a 1943 article says: 'The whole poem by Donelaitis sounds like a sharp accusation for the German imperialists'. The relevant issues of wartime allowed the revelation of usually hardly thought of antifascist meanings in the poem. A similar idea is expressed in a poem 'Donelaitis' written by Salomėja Neris during the war. Only an author of 'advanced literature' could get into the field of Lithuanian cultural metabolism, critical of the pre-socialistic exploitative regime, and having defended the exploited. Donelaitis' texts were easily interpreted in this way. In 1966 his presence on the proper side of the war of social classes was consolidated encyclopaedically, pointing out that *Metai* depicts 'peasant life in East Prussia, reveals the deep social and humanistic oxbow of serfdom, dragged by peasants as the meaning of work'.

From an atheist to an antimodernist. Being a priest was not an obstacle in the Soviet period to prescribe a historic personality as an atheist. Donelaitis was depicted as peasant liberator from the Christian faith, and fighting to free himself from its 'burden'. Characteristic of this is the poem *Kristijonas Donelaitis* by Eduardas Mieželaitis. The poet was also employed in practi-

cal atheism, organizing the so called scenarios of new traditional non-Christian festivities. As an earth poet, Donelaitis was invoked in Soviet antimodernist romantic texts. As a bard of an authentic, anti-industrial state he appears in the poem 'Mother Earth' by Marcelijus Martinaitis. Similarly antimodernist is the poem *Donelaitis* by Justinas Marcinkevičius. The images of an atheist and an antimodernist were dear, connected to the sentiments of earth or nature.

Civilizational value mark of an un-dead nation. This was the most important pragmatic motive celebrating Donelaitis' anniversary in 1964. Alongside the ideologically conceived and emphasised Donelaitis as a 'peasant bard' or as a resister to the social and nationalistic exploitation, the defender and spokesman for the nation, there was also a meaning expressed in a more symbolic language. Donelaitis was especially important to the local party, which became already national, nomenclature as a cultural argument, itself striving to consolidate in Soviet Lithuania and so secure more active autonomy from the central government's viewpoint.

What remains from Soviet imageries? We can find the current relevancy of Donelaitis in two fields. The first, to free Donelaitis from these images, to more fully and clearly know his contemporary time, civilizational space in which he acted. Also, to take on his civilizational challenge today: acting in current conditions and tools to match his civilizational wisdom. Second, to find in yourself the peasant, and to see in Donelaitis the shepherd.

Žavinta Sidabraitė

Klaipėda University

THE LITHUANIAN NATURE OF KRISTIJonAS DONELAITIS' WORK

Kristijonas Donelaitis' decision to write in Lithuanian was well thought-out. His buddy Philliph Ruhig (1675–1749) in the period around 1732–1735 started to organise a new edition of the first historical study of the Lithuanian language written still at the turn of the century in Latin, but never before published, this time to be published in German. Ruhig's

Analysis of the Origins of Lithuanian Language, Nature and Characteristics (Betrachtung der Littauischen Sprache, in ihrem Ursprunge, Wesen und Eigenschaften) was published in Kaliningrad in 1747. This period approximately coincides with the beginning of Donelaitis' writing career. Ruhig, having reviewed in the above mentioned analysis various possible theories of the origins of Lithuanian language, argues for its origins from Old Greek. Striving to ground this position, Ruhig offers almost four hundred similar Lithuanian and Old Greek lexical units. The ideas, ripened by Ruhig, might have pushed Donelaitis to try the poetic possibilities of the Lithuanian language, which in its archaism matches the honourable Greek language, and simultaneously to repeat Homer's creative act – to give the first Lithuanian epic. To try out the suitability of the language of forefathers for the rhymes of antique epics – hexameter – was also prompted by the overall creative atmosphere of the epoch and the poetics' courses at University. In the textbook by Daniel Heinrich Arnoldt (1732), out of which Donelaitis studied poetics in the University of Kaliningrad, it was still doubted whether it is possible to create mature German poetry in hexameter.

Taking on to create in Lithuanian, Donelaitis consciously takes on another challenge – to narrate as would be narrated by a Lithuanian peasant. And nowhere does he disobey this convection, at least does not give himself away on the surface layer of the text. But he was not a peasant, you could say, did not grow up in peasant surroundings and his ties with the rural Lithuanian language were severed during the years he spent studying in Kaliningrad. So writing in Lithuanian, among other things, shows the innate artistry of Donelaitis, the ability to reincarnate and the perfect ear for language. The poet felt and managed to repeat the yet primordial presence of *lietuoninkai* (Prussian Lithuanians) and their corresponding pure language. He strived, maybe even hurried, to immortalize in words the harmony of everyday live, which was already fading in sight, when almost everything that is needed is created, crafted with their your hands, when life was dictated by the rhythm of nature, in unison with it. Held as the most authoritative examples of the authors of antiquity, Donelaitis takes on the task to embody linguistically the little known, the poorest, darkest and socially most restricted ethnos of the Prussian Kingdom – peasant *lietuoninkai* – in their own words, put together in the forms of classical

literature. He took it on and succeeded. Wrote for many years, shared the fruits eagerly with friends in gatherings, some things with *lietuvininkai* peasants during sermons. And first of all, following the example of antique poets, shared not in writing, but vocally, reciting.

Florian Sommer

Zürich University

SECONDARY PREDICATION IN KRISTIONAS DONELAITIS' *METAI*

The goal of the report is to state the functions of secondary predications' constructions in the texts by Kristionas Donelaitis. Usually these constructions are divided into two types – the resultatives and the so called depictives. Here the latter will be discussed. Depictives can be defined as a strategy to predict secondary action, coinciding with the main predication. According to this definition, the term includes certain circumstantial constructions (plg. Himmelmann und Schultze-Berndt 2005).

Various secondary predicative constructions are used in the Lithuanian language (Čižik-Prokaševa 2010). One of them is the participle, which here will be in the centre of attention. The depictive use of the participle is illustrated with this example: Ó meszkà waikùs glupùs murmédāmā žindė (RG 46). Here the participle *murmédāmā* marks an action which happens at the same time as the action expressed with the main verb *žindė*, and has no other semantic ties with it.

Donelaitis uses participles in his poetry very often – overall 567 cases occur. The overall review of the participles is already presented by Tamara Buch (Buch 1962), but there is no more thorough analysis until today. This number alone shows what an important role the participle plays in *Metai*. One of the possible reasons is the morphophonemic structure of the participle and the example of classic epics. This is why the connection with the line structure is also analysed. The place of secondary predicatives is already analysed well-enough (plg. Čižik-Prokaševa 2012), so it is possible to compare it easily with the topology of participles in a rhymed text and determine how it differs from the usual order of words. Alongside this half

of form analysis, aspects of the function half will be also analysed, such as semantic connections between secondary predicatives and main verbs.

Bibliography

- Buch Tamara, 'Użycie participiów w utworach Chr. Donełajtisa', in: *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, 1962, t. 21, p. 147–159.
- Čižik-Prokaševa Veslava, 'Depiktyvų žymėjimas lietuvių kalboje', in: *Acta Linguistica Lithuanica*, 2010, Nr. 62–63, p. 128–157.
- Čižik-Prokaševa Veslava, 'Lietuvių kalbos laisvųjų antrinių predikatyvų vieta sakinyje', in: *Baltu flogija*, 2012, t. 21 (1), p. 15–36.
- Himmelmann Nikolaus P., and Eva Schultze-Berndt, 'Issues in the syntax and semantics of participant-oriented adjuncts: an introduction', in: *Secondary Predication and Adverbial Modification: The Typology of Depictives*, edited by Nikolaus P. Himmelmann and Eva Schultze-Berndt, Oxford University Press, 2005.

Vaidas Šeferis

Masaryk University, Brno

A NEW PERSPECTIVE ON THE COMPOSITION OF KRISTIJonAS DONELAITIS' *METAI*

In this paper, the author presents his research on the coherency of *Metai* which he summarized in his monograph *Kristijono Donelaičio Metų rišlumas* (Coherence in *Metai* by Kristionas Donelaitis). New and old hypotheses will be considered with regards to composition and coherence of *Metai*, new explanations of these aspects of the text will be offered.

The overall parameters of *Metai* will be reconsidered, acknowledging *Metai* as a singular epic text instead of four separate idylls. This traditional proposition, introduced by Martynas Liudvikas Rėza, is asserted by the tradition of Donelaitis studies as well as new research. It would also be appropriate to follow the traditional order of the parts of *Metai*'s. This 'obvious' statement is actually substantiated with some difficulty, however, the macro-compositional analysis of *Metai* shows that the sequence of separate seasons in them is not wholly free. On the other hand, it is offered to hold *Metai* within a closed poetic cycle without a fixed beginning or

end, in which 'The Joys of Spring' are not held the text's beginning, and the 'Worried of Winter' final – the ending of *Metai* as a whole. This flows from the isotopic analysis of the text, which shows that the systemic discursive isotopic organizational model of entirety of *Metai's* becomes clear only when refusing the linear concept of *Metai* and instead contemplating it as a cycle.

In the report traditional assertions about the compositional principals of *Metai*, according to which it matches with natural processes and order of the peasant's chores in the calendar year cycle, are also critically reconsidered. It is proposed to refuse these propositions, since the scene order of *Metai* is better explained by other principles, such as associative connections or conflicts of a moral plan.

Also, it is focused on the systematic paradigmatic and syntagmatic tension of connectivity of *Metai*, where a paradigmatic plan acquires a much bigger significance in ensuing the impression of the coherency of the text, and the role of the syntagmatic plan in this process is much lesser. Attention is drawn to the asymmetry of the text's paradigmatic and syntagmatic plan, noticed in *Metai's* structure, as well as the tectonic overlaps of these plans in the structure of the narration.

Several degrees of severity are characteristic for the composition of *Metai*. The text is most severely controlled on the level of phonetics and micro-composition (in the boundaries of one-line or one-act scenes), however, rising up the levels of structural narration (considering the boundaries of the narration's blocks within separate seasons or the reciprocal relationships of the seasons), the compositional control of the narration weakens. *Metai* is held to be an organically developed text, which in its entirety was not enticed by strict, pre-developed and calculated composition.

On the other hand, the impression of the coherency of *Metai* arises not as much from compositional properties of this text, as from the paradigm narration plan's hierarchical relationships, which never allow the reader of *Metai* to doubt the identification of morality and immorality, justice and injustice, good and evil. The coherence of *Metai* refers to the constant consideration of core values – piety, virtue, diligence, moderation. This in-depth macro-structure on the surface of the text is realized in various forms, however it is always stable and guarantees the impression of the singular coherency of *Metai*.

Viktorija Šeina

Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Vilnius

DONELAITIS OF THE INTER-WAR PERIOD

In this report, the focus will be on Kristijonas Donelaitis' biography and literature reception during the inter-war period, interpreted in the overall process of formation of the Lithuanian literature canon. Two kinds of sources were chosen for the analysis: the presentation of Donelaitis' personality and the text's interpretation works by literary critics (Mykolas Biržiška, Zigmas Kuzmickis, Juozas Tumas-Vaižgantas and others) as well as the literary reception of Donelaitis' texts in the publications of *Keturi vėjai* group, opposing this academic, didactic literary discourse.

The methodological basis of this report is the *cultural capital* theory by the literary critic and sociologist John Guillory. Following Guillory's assumption that for a text, which belongs to the literary canon as defined cultural capital, the practice of education institutions and the formation of conditions for the creation, distribution and access to society's literature, has the biggest influence. In the report will be analysed not only scientific Donelaitis studies, but also the biography and characteristics of the creative didactics of the poet in the inter-war period school books for gymnasiums, the publishing history of his works, the particularities of the writing of the poet's surname and others.

Even though, from the very beginning of independence, Donelaitis was acknowledged as having the status of a literary fiction pioneer – the status of a classic – his canonisation in the inter-war period was not wholly smooth: it was weighed by the cultural, confessable 'otherness' of Donelaitis. One of the obstacles was (in the opinion of Biržiška and other authors) the too naturalist linguistic manner of *Metai*. That is why due to continuing the obscene lexical correction tradition started by Martynas Liudvikas Rėza, Donelaitis during the whole inter-war period was introduced to the readers with corrections and expurgations.

The members of the *Keturi vėjai* group held these corrections as attempts to curb and distort not only Donelaitis' texts, but also the very nature of Lithuanian culture overall, its authenticity, livelihood sacrificed for the artificially invented Romanticism epoch's aesthetic norms. Refus-

ing the tradition of poetical Lithuanian language perfected by Maironis, the members of the *Keturi vėjai* group declared the coming back to the rough, authentic folk language, naming Donelaitis, Antanas Strazdas and Motiejus Valančius as their signposts.

Inter-war period literature getting more modernised, aesthetic norms loosening and the dispersion of Donelaitis' texts intensifying (at the beginning of the twentieth century, *Metai* was only accessible to a narrow circle of intelligentsia, while in the fourth decade it was already known by heart by all Lithuanian students), the writing of this poet from XVIII c. Lithuanian Minor, intolerable at first, 'naturalized', grew into the Lithuanian literary cannon and became its selfhood.

Marijus Šidlauskas

Klaipėda University

THE RICHES OF DONELAITIS' WORD

Anniversary years make the old problem of reception of classics apparent: it is easier and more pleasant to *talk about* the classics than *converse with* them and their texts. We tend to read Kristijonas Donelaitis out of a sense of duty, not love. The relationship with the old classic could be revitalized by a dialogue, one that would open up the spark of his word and one that would be able to continue throughout seasons.

The creative relation of the dialogue is ensured by Donelaitis' language, the polyphony of the voices in his text. It emerges from his poetic ear and the originality of his imagination, it is fed by the hymnals of Daniel Klein and John Behrendt, by the *lietuvininkai* (Prussian Lithuanian) folklore collected by Jokūbas Brodovskis, an ensemble of Antique, Baroque and Classicist rhetorical models interplay in this polyphony. Similarly to the language of William Shakespeare or Lev Tolstoy, the language of Donelaitis is open to the variety of life, the richness of being, the same longing for the meaning of being and for moral order and concern for social justice is characteristic of this language.

The spaceship of *Metai* is the world of order, one that find ground is a strong hierarchy of values. The principle of this world's order is a

contrast of the opposites, their symmetric balance (compare with the four seasons). The composition and the rhythm of the work is established by the archetypal opposites of *lightness/darkness*, *warmth/cold*, *activity/peace*, *life/death*. They are mirrored and complemented by the pairings of *top/bottom*, *sky/earth* (ontological order), *village/city*, *the righteous/the scoundrels*, *work/laziness* (social-moral order). Donelaitis' hexameter establishes the world order in a way that is the most natural and reliable for us – through the order of our mother tongue. In this respect, Donelaitis is irreplaceable for us, more important than Homer or Virgil. At the same time, the creations in *Metai* are brisk and lively because such is their language. The people of Donelaitis do not 'notice' the beauty of the nature but they naturally 'digest' it (this is an alimentary code characteristic of the poet), turning it into beauty and life. This would allow linking *Metai* with the aesthetics of *the naïve*, not *the sentimental*, as described by Friedrich Schiller.

Donelaitis is also well familiar with the idea of play, which is central to Schiller's aesthetics. *Žaisti* (to play) is one of his favourite topoi, belonging to the same lively semantic nest that encompasses *šokinėti* (to jump), *šokti* (to dance), *mūdrauti* (to show off), *šūtyti* (to joke), *lošti* (to gamble), *juoktis* (to laugh), *spardyti* (to fling), *dūkti* (to have fun) and others. Unexpected metaphors (*rudenis, ans dramblys*), Baroque-like sharp metonymies, hyperboles and litotes, burlesque-like talks and situations are evoked playfully. He plays with the transitiveness of the verb, the major bearer of the aesthetic energy (*krūmus ošino dainos*), with grammatical tenses (the past tense stands for the poetical future). It is a youthful, healthy and energetic (*Gaspadoriai su bernais šienaudami spardės*) language – adventurous, cheeky and not always *righteous*. It stylishly and unexpectedly suggests that it is possible that *lietuvininkai savo viežlybumą pražaidė* because they were not playful enough, they lacked creativity and imagination to give a sense to the play of being?

Holistic combinability is characteristic of Donelaitis' word. His aesthetics is inseparable from his ethics, and his sociability takes on an ontological perspective. It is most clearly embodied by the last word of the poem, *vargsim* (*will toil away*) – that is, will serve life with the help of God. The economy of such word is enough for all seasons.

STRUGGLE AND SURFEIT IN KRISTIJONAS
DONELAITIS' *METAI*

Moral systems are created in Kristijonas Donelaitis' *Metai* by constructing oppositions between the landlords and the peasants, the non-workers and the workers. The workers join the order of the world via their deeds and blend into that order like a harmonious element of the whole, they give themselves away without keeping anything, and those who do not work but abuse the work of others seem to be only taking the profit away from the world and standing out in it – as unnatural elements of life. This way, two different worlds gain shape, two different cultures – one of surfeit and one of struggle, one of luxury and one of poverty.

Positive images of life prevail in the poem, images where a person of the earth, a peasant is placed close to the animals, emphasising the idea that humans write themselves into the divide order of the world and that their active life has strong ontological roots and is moral as long as it corresponds with nature. The ethical formula of *Metai* is very simple and yet fundamental: diligence, chastity, modesty. That means active participation in the cosmic order, the feeling of moderation or balance that does not allow for one's individuality to show (which, in the metaphysical sense, is an expression of the first fall – pride and vanity). Individuality and lordly pride means falling out of the divide order of the world in this context. A man who performs natural deeds corresponds with the order of nature in the poem, but due to his human consciousness and the possibility of freedom his status is not as reliable as that of animals, which seem to be protected by their natural character. A man can forget who he is in the ontological sense and, detaching himself from the order of the world, become a nothing that he always naturally is. Therefore, he is warned several times in the poem to not forget and not only live for his desires: 'Tu žmogau niekingis!' ('You pitiful man!')

Being pitiful and being a nothing are different, separated kinds of existence. The good is a part of the whole and the bad is an expression of individuality and detachment. As other natural religious texts, Sanskrit Upanishads, have it, 'all the good comes from the gods, all the bad comes

from the people'. The environment of the isolated, the detached people is the culture of the landlords. The image of a greedy landlord (for which the author spares no hyperbolised satirical colours) is contrasted to the collective joy of nature and the peasants. Struggle and other circumstances encourage people to come together, work together and strengthen their social bonds.

Elvyra Usačiovaitė

Lithuanian Culture Research Institute, Vilnius

IMAGERY OF OLD LITHUANIAN FAITH IN
KRISTIJONAS DONELAITIS' *METAI*

Ethnologists call Kristijonas Donelaitis' poem *Metai* the encyclopaedia of Lithuanian folk customs. Among them, starting with the text's first publisher Martynas Liudvikas Rėza to our contemporary researchers – Angelė Vyšniauskaitė, Jonas Balčius, Norbertas Vėlius – reflections of the old worldview have been noticed. However, not enough yet are all of them analysed and augmented from the position of the old faith, supported by written sources, Lithuanian traditional customs and folklore.

The goal of this report is to analyse the imagery of the old faith which, still remained in the XVIII century's live historic tradition. That is, things noted by the author of *Metai* or told to him by his contemporaries. The most vivid is Donelaitis' described customs of marriage and harvesting. Such as when, according to the author, during the wedding, several women flocked together separately and drank, sang and worshiped the cock (RG 211). This is a custom formed when the old religion has already faded, when public sacrifice of large animals in communities was exchanged for eating chicken, seen negatively by Donelaitis and criticised even earlier – in the first Lithuanian book by Martynas Mažvydas, witnessed in *Kronika* by Motiejus Strijkovskis and in the Jesuits' reports.

By depicting haymaking, the poet uses the metaphor of fighting with swords against colourful fields (VD 435–447). This is associated with Lithuanian folk customs' imagery of the first half of the XIX–XX cent., when coming back from the fields and bringing back a crown from the finishing feast of the rye harvest, people would tell the host a speech (an oration)

from the position of the rye, which the reapers attacked as if soldiers with swords. This kind of imagery of the harvest leads to the archaic religious past, when it was believed that during the summer and autumn harvesting, it is possible to appease the gods of vegetation, in whose disposition the fields hayed by people are, by performing certain sacrificial rites and so ensuring reproductive powers in the future.

Teaching the parishioners, Donelaitis stresses their Christian status, different from the pagans of the past, who, it is shown, having made gods from sticks (*strampų*), would hike them up in trees, tie up with ropes and would pray to them under those trees (VD 536-537). Historical sources note that Baltic nations held special trees to be the seat of the gods. According to the XVI century Prussian chronicler Simon Grunau, the idols of gods in the Prussian religious centre were worshiped in a huge oak tree. A very important detail, mentioned in *Metai*, that the idols were attached in the tree by tying them with a rope, may be the witness of a local linguistic tradition.

Axel Ernst Walter

Klaipėda University, Osnabriuk University

KRISTIJONAS DONELAITIS' *METAI* IN THE TRADITION OF EUROPEAN NATIONAL EPICS

Every nation has its own national epic. Works of this genre, put together in lyric form or written in prose, are significant for the self-expression of a nation and relevant for self-conceptualisation, and looking from other countries' cultural perspective, they become essential signs which allow identifying the unified nation. Most national epics, for example, the German *Song of the Nibelungs* or the French *Song of Roland* were written in the middle ages, others – in the XIX century, during the growth of the idea of national statehood, the liberation of nations, the creation of national states, when in this way historic roots were re-discovered and own individuality demonstrated. How does a text become an epic? The answer is neither easy, nor onefold. For example, European scientists trace at least three national Lithuanian epics, they are *Metai* (apie 1770 / 1818) by Kristijonas Donelaitis, *Witolorauda* (1840) by Józefas Ignacas Kraszew-

kis and *Anykščių šilelis* (1861) by Antanas Baranauskas. In neighbouring nations, epic pieces in the panorama of literature emerge very distinctly: the Estonians have *Kalevipoeg* (1853) by Friedrich Reinhold Kreutzwald, Latvians – *Lāčplēsis* by Andrej Pumpur, Polish – *Pan Tadeusz* (1834) by Adamas Mickevičius, and at the end of the XII century in Russia, the national epic *Story about the March of Igor* was created.

The report is comprised of four parts. In the first part, the definition of the genre 'the national epic' is attempted in the cultural-historic aspect, in the second part, the specifics of national epics – Estonian, Latvian, Polish and Russian – is revealed, in the third part – on the basis of the above formulated theoretical statements, the three mentioned 'candidates' of the Lithuanian epic will be analysed, and in the fourth, concluding part, the question of what characteristics allow to see Donelaitis' *Metai* as a Lithuanian national epic will be discussed.

Jekaterina Zykova

Institute of World Literature, Russian Academy of Sciences, Moscow

COUNTRY LIFE *SUB SPECIE AETERNITATIS*: KRISTIJONAS DONELAITIS AND THE TRADITION OF THE DESCRIPTIVE POEM

Kristijonas Donelaitis's poem *Metai* (*The Seasons*) follows the tradition of eighteenth century descriptive poetry. During the epoch of Enlightenment due to the changing attitudes towards nature and work, *pastoral* genre loses its position in English, French and German literatures, while special interest is shown in the genre of *georgics*. These were imitations of the poem of Virgil, which praised country life and country toils in harmony with nature. Donelaitis was evidently acquainted with *Georgics* of Virgil, but he also must have known the celebrated *Seasons* of James Thomson (1726–1730), as the very title of his poem shows. Thomson used many motifs of Virgil's *Georgics* that were also interesting for the Lithuanian poet: descriptions of nature in different seasons, presentation of country toils, didactic passages, philosophical musings, interpolating short stories, patriotic motifs.

In *Metai* of Donelaitis all these motifs are interpreted originally. Thus, Thomson describes nature of several parts of the world, including such exotic phenomena as tropical rains and polar nights, while Donelaitis concentrates on the nature of his own motherland. Thomson regards country toils 'from the outside', through the eyes of a country gentleman, but Donelaitis, intimately acquainted with these toils describes them in all their severity as heavy burden rather than pleasing pastime. The nature of didacticism of the English and Lithuanian poets is also different. Thomson is interested in the application of the ideas of Enlightenment to the life of a country gentleman with considerable income. Donelaitis addresses his didactic precepts to his nearest neighbours, the peasants, to whom he inculcates simple moral rules of industry, sobriety, and benevolence. Thomson, as Virgil, interpolates his descriptions with several tales, which are not connected with each other, while Donelaitis describes in all the four parts of the poem one and the same neighbourhood, several peasants, their manners and practices.

Donelaitis describes with indignation hard and painful toils of Lithuanian peasants, and this is the most important deviation from the ethos and aesthetics of descriptive poem which idealizes country life. Yet, Donelaitis is sure that this hard life which peasants lead is morally righteous and verily valuable. This attitude makes it possible to say that *Metai* of Donelaitis may be viewed as a separate phase in the development of European descriptive poem.

Vilma Zubaitienė

Vilnius University

THE LANGUAGE OF KRISTIJonAS DONELAITIS' *METAI*: RELATIONSHIP WITH GRAMMAR AND VOCABULARIES OF SEVENTEENTH-EIGHTEENTH-CENTURY LITHUANIA MINOR.

The peculiarities of Donelaitis' language, mentioned in the introductions of previous editions of Kristijonas Donelaitis' *Metai*, as well as commentary and analyses, are discussed in this report. Attention is drawn to the dialectal change of gender in the Augustas Schleicheris' and Georg Heinrich Ferdinand Nesselmann's editions, as well as notes on accentuation, phonetic, morphological and lexical dialectics by them and later authors.

One of the first to write about Donelaitis' language was a Russian linguist Alexander Alexandrov, accentology (the movement of the accent in paradigms, dialectal accentuation, accented parallels), phonetics and a declensions systems was researched by Karel Janaček, Tamara Buch, Kazys Ulvydas, Jonas Kabelka, Zigmąs Zinkevičius, and the nature of lexica and syntax was revealed by Jonas Kabelka and Jonas Palionis.

The dialect of Donelaitis is assigned to the southern East Prussian west *aukštaitija* (*baltsermėgiai*) area, however it adapts to the features typical for northern dialects (*striukiai*) as well. The main features characteristic for this dialect (long vocal vowels in unstressed positions, the maintenance of strong-base diphthongs *au*, *ai*, *ei*, etc.) are described in the works of Adalbert Bezzenberger, Vladas Grinaveckis, Antanas Salis and Zigmąs Zinkevičius. The common feature characteristic for eighteenth-century northern and southern dialects is the maintained o-stemmed denominative ending's *-as* shortening (dismissal of the mobile *-a*), the back *i* in infinitive forms, dismissal of *a* and *i* in present tense verb forms.

Researchers have drawn attention to these characteristics as typical for Donelaitis' language: reduced endings, consonant change and the marking the inconsistent consonant softening, the pronunciation of the consonant *j* after labial consonants *b*, *p*, *m*, *v*, cases of syncope and elisions, monophthongized diminutive forms, infinitives which end in *-inti*, and verb form spelling with the vowel *į* (sometimes *y*) made out of them, as well as the quite consistent use of forms with *-enti* (not the monophthongized *-ęti*); the use of sporadic athematic and dual forms, notional and imperative moods with formats *-b-* and *-kie-*, more common denominative and verb inflection, more typical cases of mixing denominatives and verb inflection and declension or conjugation types, superlative forms of highest degree adjectives suffixes *-iausis*, *-iausi*, personal pronouns and adjectives participants, longer forms of adverbs, use of conjunctions *nės*, *nėsq*, particles *ben*, *tikt*, case and preposition constructions, sentence combination patterns, word order and others.

Notes on the seventeenth-eighteenth-century grammar in Lithuania Minor's are offered about the principles of phonetics, main characteristics of accentuation, paradigms of noun, pronoun and adjective inflection and the nature of syntax constructions. A substantial amount of lexical and forms (often with diacritic signs) characteristic for the dialects of Lithuania Minor, is recorded in manuscripts and printed eighteenth-century vocabularies.

KRISTIJONO DONELAIČIO REIKŠMĖS
THE MEANINGS OF KRISTIJONAS DONELAITIS
Konferencijos programa ir tezės

Parengė Mikas Vaicekauskas

Išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius
knyga@liti.lt
www.liti.lt

Spausdino ???
??? g. ??, LT-????? Vilnius
www.

Tiražas ??? egz.